

**«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ – 2007**

Н а з а р м а т

УМРИМ МАЗМУНИ

*Шеърлар,
достонлар,
баллада,
таржималар*

«ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА
АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
БОШ ТАХРИРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 2007

84(5Ў)6
Н 18

10 33225
291

Назармат.

Умрим мазмуни: Шеърлар, дostonлар/Назармат; — Т.:

«Шарк» 20 07 Adolat	Аlisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Mk.
---------------------------	---

ББК. 84(5Ў)6

ISBN 978-9943-00-100-8

© «Шарк» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси
Бош тахририяти, 2007

БЕОРОМ ҚАЛАМ СОҲИБИ

Сўз боши ўрнида

Мана, неча йиллардан бери барчамизга таниш ва қадрдон бўлган сеvimли шоиримиз, жанговар журналист Назармат Эгамназаровнинг муборак исми газета-журналлар саҳифаларидан тушмай келади. Унинг эхтирос билан ёзган шеърӣй гулдасталари, ҳаёт нафаси анкиб турган очерк, мақолалари, қатор-қатор тўпламлари элга маъқул ва манзурдир.

Назарматнинг босиб ўтган ҳаёт йўлига бир назар ташласак, суронли жангу жадал йиллари, осойишта, саодатли дамлари шоирнинг турмуш тарзию ижодий йўналишини белгилайди. Эндигина университетни тамомлаган навқирон йигитни урушга олиб кетишди. Йигитликнинг энг гўзал дамлари ана шу оғир, суронли йилларга тўғри келди. Бир қўлида қурол, бир қўлида қалам билан жанг майдонига кирди, ижод килди. Уша йиллари унинг жангчилар ҳаётидан битилган қатор-қатор очерклари, хикоялари, шеърӣй гулдасталари фронт газеталарида, шу жумладан республикамиз матбуоти саҳифаларида тез-тез чиқиб турарди.

Шоирнинг ижодида уруш йилларининг нафаси хали-хали акс садо бериб туради. «Қонимда аланга» шеърӣда бу ҳақиқатни ўзи ҳам тасдиқлайди:

*Ёлғиз қолганимда элтади Хаёл,
Кексалик тортади қалбимдан мадор,
Этарсиз: «Жангни кўп ёзар», деб савол,
Не қилай, қонимда алангаси бор.*

Белоруссия пойтахти Минскни фашистлардан озод этишда кўрсатган жасорати учун лейтенант Назармат Эгамназаров жанговар юксак мукофот билан тақдирланди. Беларусь

халқи чиндан ҳам Назармат акани ўз шоири, халоскори на ёзувчиси деб билади. Унинг номи жангчи шоир сифатида «Белоруссия адабиёти ва санъати» мажмуасига киритилган.

Назармат ака урушдан зафар билан қайтиб келгач, «Ўзбекистон овози»да дастлаб адабий ходим, кейин бўлим мудури бўлиб ишлади. Мен ҳам 1949 йилда газетага ишга келганимда, биринчи бор шу олижаноб инсон билан танишиб қолганман. Шу-шу дўст, касбдош бўлиб бир-биримизга суяниб ишладик.

Журналист учун ҳамма нарсадан ҳам соғлиқ керак, соғлом фикрлаш, кунт керак. Ана шу хусусиятларнинг барчаси Назармат акада бор эди. Собик иттифоқ даврида газеталар кўпинча кечикиб чиқар, узундан-узоқ нутқлар, докладлар, қарорлар, марказий газеталардан кўчирилган мақола-лар билан тўла нашр этиладиган замонларда тонготар кечаларни бирга тонг оттирганимиз. Шундай оғир дамларда жангларда тобланган Назармат ака чарчап нималигини билмай, навбатчи мухаррир сифатида газета саҳифаларини зийраклик билан, ҳеч бир хато ўтказмай пухта ўқиб берар, шу билан ижод қилишга ҳам вақт топарди.

Биз «Тошкент хақиқати»да ишлаган кезларимизда Назармат ака Бекободга бориб, ишчилар ҳаётидан очерк, лавҳалар ёзиб келардим, деб қолдилар. Сафарга кетганларидан сўнг нимадир бўлдию, Назармат ака керак бўлиб қолди, Бекободга телефон қилдик. Редакцияда ҳам, райкомда ҳам йўқ. Кейин билсак, ўзи туғилган она юрти Новга ўтиб кетган экан. Қайтиб келганларидан кейин кистовга олган эдик, Бекободдан ёзиб келган бир даста турли мавзудаги материалларни кўрсатди.

— Ростини айтсам, Бекободдан материалларни олиб бўлгач, туғилганларимни кўриб келай деб Новга ўтиб кетган эдим, икки кун кечикиб келдим, хавотир олманглар хиссасини чиқариб юбораман, — деди шоир кулиб.

Шу-шу редакциямизда гап таркалиб кетди: «Назармат ака Сирдарёга командировка олгач, уни кейин Новдан топасиз», — деган.

Назармат ака хақида тўқилган қизиқ хангомалар ҳам кўп эди. Бир куни редакциямизга африкалик журналистлар меҳмон бўлиб келишди. Ижодий ҳамкорлик, ўзаро мулоқот узоқ давом этди. Шунда конголик бир журналист Назарматга ўз тилида шималарнидир деди. Назармат ака хайрон, бизлар кулиб юбордик. Конголик журналист хайратда, бир Назармат акага қарайди, бир бизга.

Кейин билсам, чет эллик журналист Назармат акани африкалик негрлардан деб ўйлаган экан.

Шўро замонида шоирнинг ҳам, журналистнинг ҳам ҳеч қачон бири икки бўлмаган. Назармат ака «Тошкент хақиқати» гезатасида бўлим мудирини эди-ю, лекин анча кийин ҳаёт кечирарди. Қураётган уйининг томи бир неча йиллардан бери ёпилмай ётарди. Кечқурун саҳифага қўл кўйишни кутиб ўтирганимизда гапдан-гап чиқиб ўзлари ёрилиб қолдилар. «Томга ломбоз босиш учун лой тайёрлаб қўйган эдим, болалар ҳали ёш, қариндош-уруғларим, ўзингиз биласиз Новада яшашади...» дедилар бир оз ўқсиниб.

Якшанба куни бутун жамоа билан хапарга бориб, Назармат аканинг томини ёпиб берганмиз. Раҳматли хотинлари Орифахон ая мошхўрда қилиб берганлар. Бу кадрдон жамоанинг Назармат акага хурмати, эхтироми белгиси эди.

Назармат ака шоир, таржимон сифатида ҳам кўп саховатли ишлар қилди. Икки қардош халқ — тожик ва ўзбек халқлари ўртасида дўстлик, иноқлик ришталарини янада мустаҳкамлаш, боғлашда бир нодир ижодкор сифатида ўзини кўрсатди. У Фирдавсийнинг «Шохнома»сидан Кайхисрав достонини, Мирзо Бедилнинг «Комде ва Мудан», Жомийнинг «Юсуф ва Зулайхо», Хусрав Дехлавийнинг «Мажнун ва Лайли» асарини ўзбек тилига ўғирди. Шу билан бирга атоқли тожик шоирларининг таржимаси ҳам Назармат ака қаламига мансубдир.

1997 йили шоир Назарматнинг «Гул ва гулхан» номли шеърлар, хикоялар, қиссалар тўплами «Шарқ» нашрият-матбаа компаниясида чоп этилди. У журналист ижодининг қаймоғи десак хато бўлмас. Назармат аканинг содиқ шоғирдларидан бири Жуманиёз Жабборов китобга ёзган сўз боши-

сида дилидаги гапларни тўкиб солибди: «Шоир катта ҳаёт ва ижодий меҳнат мактабини бошидан кечирди. Дапнинг барча мураккаб кечинмалари, иссиқ-совуғи, яхши-ёмони унинг калбидан ўтди. Сахифаларда мухрланди».

Биз ҳам шоғирдларининг фикрларига қўшилаемиз. Пиру бадавлат, ишлаб чарчамас, меҳнаткаш шоирга яна ҳам узок умрлар тилаемиз. Биз шоирнинг сўзларига қўшимча қилиб дейемиз:

— Мана ажабтуғул шоир Назармат энди тўксоп ёшга кирди. **Шоир** хали теран, фикрлари равшан. Ижод булоқлари қайнаб ётибди, тиниб-тинчимайди. Назармат аканинг мана шу сизларга тақдим этилаётган сайлапмаси узок йиллик ижодий меҳнат самарасидир. Унинг мазмунида азгулик, меҳр-мурувват, мухаббат ва садоқат, она Ватанга меҳр, барча-барчаси ўз ифодасини топган. Биз азиз, қадрдон Назармат акага яна узок йиллар сихат-саломатлик, баракали умр ва ижод тилаемиз.

Мақсуд ҚОРИЕВ

Ўзбек адабиётида Назармат аканинг ўзига хос муносиб ўрни бор. Унинг шеър ва қўшиқлари, дoston ва насрий асарлари минглаб китобхонларни ҳаяжонга солган. Устозимга узоқ умр, китобхон қалбидан жой оладиган янгидан-янги асарлар яратишида куч-қувват тилайман.

*ЎТКИР ХОШИМОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси,
1998.*

УСТОЗИ АЗИЗ НАЗАРМАТ АКАГА!

Бир-биримиз сўроқлаб юриб,
Бир-биримиз жамлаб юрайлик,
Сиз юз ёшга гуркираб етинг,
Биз Сизга чой дамлаб юрайлик!

*Сизга камоли эҳтиром билан
Ҳалима (Худойбердиева)*

Ш е ъ р л а р

ХУРРИЯТ

Богларда эсади оромбахш еллар,
Куёшга бағрини тутади ерлар,
Наврўзи оламни кутади эллар,
Бу эзгу саодат, хуррият дўстлар.

Хуррият нигоҳи тарих қалбида,
Жонфидо элларнинг мангу аҳлида,
Зулматлар тарк бўлур куёш олдида,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

Широкнинг чароғи хуррият бўлган,
Темурнинг яроғи хуррият бўлган,
Элларнинг байроғи хуррият бўлган,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

Она ер очмоқда сахий бағрини,
Биз унинг эгаси, очган бахрини,
Кенг олам билмоқда элим қадрини,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

Вояга етганда кутармиз икбол,
Топган ризқ, насиба бўлмасин увол,
Богбонмиз, колса гар биздан бир ниҳол,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

Ёрдамга кўлдош бўл ожизни кўрсанг,
Сафарда йўлдош бўл ёлғизни кўрсанг,

Захматда азиз бўл азизни кўрсанг,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

Хуррият нақадар азизсан, хурсан,
Ўзлигин билганга нурли умрсан,
Бу ёруф дунёда илохи нурсан,
Бу эзгу саодат, хуррият, дўстлар.

ТОНГ

Тонг зарбоф тўнини кийди машрикдан,
Запгори тус билан кўринди само,
Ранг-баранг чечакли боғлар кўйнидан,
Ёкимли хуш ҳидлар келтирди сабо.

Тонг гўзал, чечаклар ёяр баргини,
Тонг гўзал, ҳаётнинг очар баҳрини,
Тонг гўзал, уйқуни тарк айлар кўзим,
Бу тонгда ишқ билан уйғонар хар ким.

Тонг билан борлиқда қайнайди ҳаёт,
Тонг билан жўр кушлар ўйнайди озод,
Тонг билан уйғониб мен ҳам шод, бардам,
Дарсхонам кўйнига қўяман қадам.

СЕНИНГ СОЗИНГ

А. С. Пушкинга

Жахонда янграйди мангулик бир соз,
Сен уни элларга қолдирдинг устоз,
Яшашнинг бахтига нафодор у роз,
Барҳаёт умрингдай табаррук, эъзоз.
Куйладинг мозийнинг разил тақдирин,
Шоҳларнинг шафқатсиз ҳукмронлигин,
Замона даҳшатин, кабиҳ кунларин,
Сибирь конларининг қора тунларин.
Таъкиблар этилдинг, хайдалдинг, охир,
Сен билан отишди кир юрак Дантес,
Гул умринг тугалди фожиа билан,
Йиқилдинг номарднинг ўқидан афсус.
Шоҳларнинг кир қўли хароб этсада,
Эл суйган куйларинг сўниб битмади,
Янграйди ҳаётда янғрок куйларинг,
Махв бўлиб, қадрсиз жимиб кетмади.
Табаррук созингнинг унлари сўнмас,
Абадий куйланур ҳаёт боғида,
Куйлаймиз созингни сени ардоқлаб,
Дилрабо кунларнинг гулшан чоғида.
Безатдинг ҳаётбахш сўзнинг гулзорин,
Дилларга баҳордай бағишлар ором,
Эл асло унутмас улуғ куйчисин,
Табаррук номингни эслайди мудом.

1937.

ИККИ ТҮРТЛИК

Муҳаббат аслдир чиндан англасанг,
Қалбингга бол каби туюлар бутун.
Хар ишга жазм этиб, кўнгил бойласанг,
Муҳаббат бобида келасан устун.

* * *

Бахтим нашъаси дилимга тўлса,
Элимда мангу гулбахор кулса,
Нега куйламай хаёт боғимни,
Унинг тақдири, тақдирим бўлса.

1938.

ЭЛСЕВАР ФАРЗАНДМАН

Элсевар ўғлиман, буюк Ватаннинг
Чегара постини пойлаб, яшайман.
Ортимда адирлар, тоғлик, чегара,
Кузатиб хар ённи, кадам ташлайман.

Баъзи кун ўрайди туман тоғларни,
Кўнгирик чалади шўх ирмоқлари,
Юлдуздай порлаган ўткир кўзимнинг
Яна ҳам кучланур қорачиклари.

Йирокда яшайман, ўлкам қўйнидан
Кўринар чаманлар, боғлар кўзимга,
Хилма-хил гуллардан бўсалар олган,
Шўх еллар эсади кулган юзимга.

Елкамда милтиғим, дурбин кўлимда,
Даралар кўйнига ташлайман назар.
Синчковман постимнинг ҳар бир ерига,
Синчиклаб қарайман, етказмай хатар.

Қирғоқда кўзларим, гулзор элимга,
Бирорта ёв-маккор ўтмасин дейман,
Заррадек доғ, ғубор бегона юртдан,
Куюшли ўлкамга тушмасин дейман.

1938.

ДИЛБАР

Тонгда Дилбар китоб кўлтиклаб,
Сен ўтасан мактабинг томон,
Гулшан юзинг бардам одимлаб,
Сен борасан манзилга шодон.
Юрган йўлинг билим жаҳони,
Яшнар унда ёшлигинг они,
Гул кўраман нурли юзингда,
Бахтиёрсан эркинг ўзингда.
Сен билимга ошиққан дилбар,
Қора сочинг боғланган чамбар,
Гул очилсин юришингда қиз,
Аълочи бўл ўқишингда киз.

1939.

ҚАЛБИМ

Қалбимнинг фасли ёз. Бахти кулмаса
Севинчдан жўш уриб куйлармиди у.
Соф тийрак меҳрида севги бўлмаса,
Тонгларда висолдан сўйлармиди у.
Муҳаббат меҳридан нур эмган қалбим,
Ўйна, кул, бор кучинг элга бўлсин банд,
Табаррук заминга илхомим, завким,
Таъзим эт, чунки сен унга бир фарзанд.

1939.

ТАЛАБА

Сен давримнинг маърифий насли,
Билимгоҳда кўрасан бахтинг,
Ёшлигингни қучган гул фасли,
Хурсанд кечар қувончли вақтинг.
Ёш қалбингда эзгу орзулар,
Билим кучмоқ нурли истагинг,
Маърифатнинг гулзор боғида,
Ўқиб ўсмоқ доно хислатинг.
Одат сенга хар тонг уйғониб,
Йўл оласан дарсхонанг томон,
Таниш гулу-гулзор қўйнидан,
Сен ўшасан шошилиб шодмон.
Гўзал, дилбар маърифатли киз,
Сен жўшқин билимга ғайрат,
Сабоқларни аъло эгаллаб,
Камол топар сенда маҳорат.
Шўхлигинг бор келишган яхши,
Билиминг бор ёшлигинг нақши,
Хаётинг бор навкирон қувноқ,

Иқболинг бор орзули порлок,
Сен ўқийсан жону дил билан,
Она элга доно киз бўлиб,
Мен ҳам олдим тилга мадҳингни,
Файратингдан шодликка тўлиб.

1939.

ҚИЗДАН ЎТИНДИМ

Рўмолча силкитиб қолди нигорим,
«Тез қайтинг», — деган сўз бўлди хамдамим.
Мехри дилни ўртаб, олди қарорим,
Висоли туюлди юрак малҳамим.
Она эл даъвати банд этди дилни,
Мен замон ташвишин улуғ тушундим,
Фронтда бошладим жанговар йўлни,
Ишқ жангдан ўтар деб ўтиндим.

1941.

САЙХУН ЖАМОЛИ

Сайхун соҳилини кезар эмишсан,
Шириннинг дардини сезар эмишсан,
Хаёлинг йўл бошлаб хижрон доғидан,
Кеч қайтар экансан Фарход тоғидан.
Қаршингда чўнг дарё, чимириб кошни,
Хар куни қўпорар экансан тошни,
Дил эса варақлаб ўн саккиз ёшни,
Пинхон тутар экан соғинч бардошни.
Еллардан тебраниб сохил гуллари,
Кўраркан ўз аксин гул яноғингда,

Йигитлар сен ёкка тушиб йўллари,
Ишгизор бўларкан ўтган чоғингда.
Тунлари кулбангда ўчмаскан чирок,
Сен билан кечалар бўларкан уйғок,
Йўлингга бош эгиб, мавжланиб ҳар кун,
Изингдан югуриб оқаркан Сайхун.
Қалбингни билмаскан ҳеч бир навқирон,
Деяркан йигитни севмас у жонон,
Бироқ сен Шириндай қалбингда оташ,
Йўл кутиб, дил тутиб, ўлтириб яккаш,
Баҳорни соғинган гулдай нигорим,
Мулоқот онларин қутарсан ёрим.

1943.

МАКТУБ

Аҳмаджон Шукуров оиласига

Ҳурмат билан тилга оларлар,
Бизнинг фронтда Аҳмаджонни,
Қўшиқларда тингладим уни,
Тенги йўқ эр деган дostonни.

Мардлигин сўйлар генерал,
Жангчиларнинг таълимида у,
Ҳужум оқол блиндажларда,
Сухбатларда Аҳмаджон манзу.

Она элдай қуёшли чирой,
Азмида бор Фарходнинг кучи,
Ҳамласида эл озодлиги,
Ёвга чексиз қалбида ўчи,

Тургеневнинг она юртида,
Ўрмонларда кирди душманни,
Озод бўлган кишлоқларда у,
Сезди қадрин она Ватаннинг,

Эсдан чикмас Ўзбекистони,
Бахтли куёш кулган гулистон,
Элни тахкир этган босқинчиларга
Қарши жанг қилмоқда ул марди майдон.

1943.

ЕРТЎЛА

Эртаю кеч бўрон увиллар,
Қор учқуни худди капалак.
Ўрмонликда туриб колдик биз,
Дам олмоқчи бўлдик биз андак.

Тунаш учун қурдик ертўла,
Бир нафасда битказдик уни.
Жанглар ўтиб келган бўлинма,
Хордик олур унда шу куни.

Ертўлада жангчи дам олур,
Бири ўқир ёрин хатини,
Бири куйлаб севги қўшиғин,
Эркалайди мухаббатини.

Либослар нам, иссиқдан ховур...
Хордик олур жангчилар бу он.
Эрта яна жангга кўзғолур,
Ёвга қарши кўтариб тўфон.

СОҒИНЧ

Атроф ям-яшил ўрмон,
Шивирлайди шамолда,
Дилда ишқинг эй жонон,
Гул чиройинг хаёлда.

Жангда душманни енгиб,
Озод ерда ўлтирсам,
Хаёлимга сен тушиб,
Дейман сени бир кўрсам.

Ишқинг улуғ, дил эса,
Соғинишга чидаркан,
Севги фирокни енгса,
Ошиқ ёрга етаркан.

Иссик, совукни тотиб,
Сенга қайтарман ёрим,
Ғолиб қайтсам азизим,
Бўларсан гул баҳорим.

НАРЕВ ПЛАЦДАРМИДА

Биз Наревдан кечдик тонг чоғи,
Тилим-тилим дарё қирғоғи,
Совук окоп, чоҳлар ёпарди,
Хар қадамда умр сўнарди,
Атроф зулмат, осмон сурмаранг,
Соҳил бўйлаб, тинмас эди жанг,

Тўн гумбирлаб бўкирар хар ён,
Бу ер бўлди менга имтихон,
Устда чойшаб, унга қор инар,
Муз еллардан кўзларим тинар,
Ер ўртанар атрофга боксам,
Кеча-кундуз, сахар ва окшом,
Ёв кучанар нафаси битиб,
Кўлдан мухим марраси кетиб,
Юрагимда ишонч, ўй бутун,
Бўшамадим жангдан неча кун,
Қор, совуқдан ивиб, тўнганим,
Бирок бунда ёвни енгганим,
Хотирамдан чиқмайди ҳеч бир,
Қолар менда улар бир умр.

ҲАМШИРА

Шиддатли майдонда, хужум жангида
Йиқилди ёш жангчи, тиззалари қон.
Оғир яра изи бўздай рангида,
Тишини тишига қўйди қахрамон.
Талпинди туришга, олға, хужумга,
Қанийди босолса оёқни ўғлон.
Деди у «не бўлди менинг кучимга,
Кетмоқда ўқ теккан оёқдан дармон».
У ерга қўл тираб, сўнг ётиб қолди,
Ҳамшира кўрдию, югурди жадал,
Ярасин боғлаб, сўнг аста кўзғалди,
Ортига қайтди дард, чанг солган ажал.

Майдонда жанг борар, кўкда ўт чакнар,
Хамшира елкалаб, йўл босар илдам,
Рахмат дсб ёш жангчи лаб кимирлатар,
Кўнгли дер тез кунда қўярсан кадам.
Мовий кўз, олтин соч, ботир хамшира,
Мажрухнинг дардини сезар қалбида.
Ватаннинг мардлари доим соғ бўлса,
Менга бас дейди қиз жанг майдонида.
Хамшира жанггоҳда дам олмас бир зум,
Оловли йўлларни кезар уззуқун,
Соғу, ярадорлар айлайди таъзим,
Чунки улар умрин ўйлайди бутун.

1944.

ҚАДАҲ

Муздай тоза шароб бор
Фронт пиёласида,
Йиллар давон ошади
Тарих остонасида.
Келтир соқий майимни,
Қўлларимни узатдим,
Зафар чулғаб кайфимни,
Эски йилни кузатдим.
Ёш умримнинг иқболин,
Сафари-чун ичаман,
Мени кутган жангларнинг,
Зафари-чун ичаман.
Янги йилнинг тонгида,
Тўплардан ўт очилсин,
Пиёламда тўлган май,
Тўп ўтидан чайқалсин.

Қуролимни ўпиб мен,
Янги йилга қарайман.
Она элга бахт истаб,
Дилда ишқин асрайман.
Келтир соқий шаробни,
Жангчи қўлига узат,
Янги йилда янги жанг,
Оқ йўллариға кузат.

ПОЛЯК ҚИЗИ

Олтин сочлари тўзғиб,
Юм-юм кўзёш тўкиб,
Турганида кўп ўксиб,
Кўрдим поляк қизини.

Фашист отган отасин,
Ҳам меҳрибон онасин,
Ўтга ёққан хонасин,
Сўлдирган гул юзини.

Бизни кўриб: «Бахт! — деди.
Келди шодлик вақт, — деди.
Қочди ёв бадбахт», — деди,
Яшнатиб шод кўзини.

Узди гуллар бирпасда,
— Дзень добре! — деб аста,
Берди бизга гулдаста
Тониб эрк кундузини.

ВИСЛА БҮЙИДА

Қардош элнинг улуғ дарёси,
Соҳилингда келдик жанг билан,
Кул-кул бўлгай фашист дунёси,
Заҳардолмас гулшанни илон.
Қадрли Дон, Днепр, Бугдан
Ўтиб келдик зумрад ёқанга,
Босқинчилар дуч келиб ўқдан,
Соҳилингда коришди конга,
Жилва билан ўйна, оқ дарё,
Тўлқинларинг жангни куйласин,
Ёдимдадир она Сирларё,
Ботирларга салом йўлласин.

1944.

ҚАҲРАМОННИНГ ҚАБРИ

Эльбанинг бўйида кичик адир бор,
Адирнинг устида ёлғиз қабр бор.
Ухлайди қабрда жангчи қаҳрамон,
Зафардай табаррук покиза виждон,
Қабрни силайди манзилсиз шамол,
Қабрга кўрсатар шарқдан кун жамол,
Зиёрат этгандай қўйиб бағр тўшлар,
Қабрнинг устида йиғлайди кушлар.
Дўстлари тиз чўкиб қабрга аста,
Зиёрат этишиб, қўяр гулдаста,
Ким ётур бу ерда, ким бўлди ўзи,
Ким бўлди бу ерда юмилган кўзи.
Элсевар баходир жанговар ўрток,

Зўр жангда мардларча бўлганди халок,
Ватани бор эди Сирнинг бўйида,
Улғайиб ўсганди баҳор қўйнида,
Зўр уруш бошланди, уйин тарк этди,
Шинельни кийдию фронтга кетди.
Интиком оташи қоплади уни,
Жанг билан ўтарди унинг ҳар куни,
Ватаннинг муқаддас тупроғи ёвдан,
Тозалаб ўтди у хар тўсик, говдан,
Ўқ жойлаб сувзнинг малъун жонига,
Йўл олди йиртқичнинг кир маконига.
Жангларнинг сўнгида, зафарли дамда,
Тарқалди қайғули хабар кисмда,
Қаҳрамон йиқилган дарё четида,
Ўлимнинг излари қонли эгида.
У билан хайрлашди дўстлар адирда,
Севимли жанговар ётур қабрда,
Алвидо дейишди уни билганлар,
Волгадан жанг билан бирга келганлар,
Эльбанинг бўйида кичик адир бор,
Адирнинг устида ёлғиз қабр бор,
Ухлайди қабрда ёлғиз қаҳрамон,
Мард ўзбек фарзанди, покиза виждон.

1945.

САОДАТ ГУЛШАНИГА

Саодат гулшани диёрим менинг,
Умримни безатган баҳорим менинг,
Сенда эл бахтиёр, даври гул бўлган,
Эрк, шодлик умрига мангу йўл бўлган.

Мен сенинг фарзандинг, қўлимда қурол,
Жангдаман, ёв сени қилолмас поймол.
Онт ичиб кирганман жангу тўфонга,
Қаҳрингни сочаман разил душманга.

1945.

СЕВГИ МАДҲИ

Жанггоҳдаман, соғинурман,
мени ёрим кўрса эди,
Олов ичра юрганимни
вафодорим кўрса эди.
Олис юртда баҳор чоғи
жанггоҳда бир гулни кўрдим,
Ёнгинамда ўсган эди,
гулбаҳорим кўрса эди.
Ўт ичра у яллиғланиб,
турар мисли самандар,
Ишк рамзи деб қўлга олсам,
у гулнорим кўрса эди.
Тонг оқарса жанг бошланар,
ким қолару, ким кетар.
Ёрга омон етай дерман,
Интизорим кўрса эди.
Жанглар аро дам олганда,
Дилда дилдор кўринур,
Севги меҳри шонга йўллар,
аҳд, қарорим кўрса эди.
Оҳ, жонгинам, соғинурман,
умидворим кўрса эди,
Тебранар гул, термулурман,
гулизорим кўрса эди.

1945.

ЮРТИНИ ЭСЛАРДИ

Қисмимиз шаҳарни кечкурун олди,
Кўчаларда аста буркиси олов.
Бир жангчи жойидан шошиб кўзгалди,
Сўнг шаҳар устига тиклади ялов.
Бинодан тушаркан асфальт кўчада
Ёниб ётган танкнинг ёнидан ўтди.
Ғарб томон юраркан оппок кечада
Қалбини ҳаётнинг сирлари тутди.
Ойдинда милтиқлар қорли далалар,
Қорайиб кўринар олисдан ўрмон.
Жангчи дам олганда, тўзғиб хаёллар
Туғилган юртини эслади шу он.

1945.

ЭЛ ТУТГАН ҚУРОЛ

Кишилиқ дунёси қуёшдек қадим,
Унда кўп нарсалар сирли, яширин.
Бахт топсанг шум кўшнинг бўларкан фаним,
Баъзан кўк тинчлигин бузар дўл, яшин.
Элимда гулбахор қулоч ёзганда,
Бу бахтни кўролмай чанг солди душман.
Ғар ёвуз бировга чоҳ қазса, бир кун
Ўзига бўларкан у чоҳ жаҳаннам.
Қуёшдан нур эмиб яшнаган элнинг
Муқаддас хоқин ёв топтаган чоғда.
Эл турди оёққа олиб қуролни,
Деди ёв қувилар азиз тупроқдан.
Она Ер мардларин олди бағрига,
Бироқ у бўлмади занжирбанд, поймол,
Босқинчи учради элнинг қаҳрига,
Ғалаба келтирди эл тутган қурол.

1945.

ТОНГДА УЙҒОНДИМ

Тонгда уйғондим,
Қаршимда денгиз.
Хаёл-ла тўлғондим
Ўтибман ёлғиз.
Тўлқин ва туман
Қирғоққа келур.
Ер яшил суман,
Шабада елур,
Бошин хам қилиб
Сўзлар мажнунтол,
Дилимни билиб
Сўрагандай хол.
Новдаси ўхшар
Ўрим зулфига,
Аста кўл солар
Кўнгил қулфига.
Бошим устида
Чайқалиб бехол,
Хаёл кўксида
Турар мажнунтол.
Ўдимга тушиди
Бесором сохил,
Олисида қолган
Гўзал қирқоқил.

1945.

ВИСОЛ ХАЁЛИ

Эслайсизми, сеvimли қизлар,
Жанггоҳларда юрган йигитни,
Сизларни деб кеча-кундузлар,
Ўзни ўтга урган йигитни,
Сочи қўнғир, кўзи қоп-қора
Омон юриб сизни ўйловчи.
Ёвни енгиб, сокин жанг ора,
Дам олганда сизни куйловчи,
У мардларни йўл кутиб сизлар.
Ўйлайсизми сеvimли қизлар.
Мард дилининг армони висол.
Жанггоҳларда унинг паноҳи.
Бўш қолганда суради хаёл,
Кўринади ёрнинг нигоҳи,
Шамоллардан сўрайди аҳвол,
Эсларми дер қошлари ҳилол.

Дашт ўрмонлар оташ манзилим.
Йўллар ўтдим шиддатли узок.
Хижрон билан ўрганди дилим.
Бўронларга чорларди фироқ.
Зафар туғи бўлди мухаббат.
Ёлқинидан дилда унди гул.
Пайдо бўлиб ундан садоқат.
Булбулларга жўр бўлди кўнғил.
Унинг билан туғилар наво.
Туйғуларда соғинч қанотдир.
Ишқ бор экан куй бор доимо.
Ишқ хар дилда гулшан хаётдир.
Ўтдим мен ишқ синовин омон.

Бўронларга айланди нолам.
Висол етиб гул тутди жонон,
Менга гўзал кўринар олам.

Гул ҳаётнинг кўрк-гули қизлар,
Эслайсизми мардларни сизлар.

1945.

ЙИГИТ СОҒИНГАНДА

Ёр меҳри ой бўлар қарашларида,
Хатто жанг, талотум оташларида
Дилдори кўнглидан ўтар нур бўлиб,
Висолга чорлаган гул умр бўлиб.
Гох қолар жанг туни зулматларида,
Гох яшил ўрмоннинг хилватларида.
Гох гуллар ўралар оёқларига,
Ўхшагандай ёрин ёноқларига.
Саломга шошилар баҳор чечаги,
Жангчининг кўнглида олис малаги.
Гох захкаш окопнинг тупроқларига,
Гох содиқ милтиғин кўндоқларига
Пўлатдай кўкрагин қўйган чоғида,
Товланар ишқ нури дил япроғида.
Гох жангда ёвини кувиб кетганда,
Гох янги маррага бориб етганда,
Соқолин тарашлаб яшарганда эр,
«Соғиндим, азизим, сени кўрсам», дер.
Севгани юргандай бўлар ёнида,
Чехрасин кўргандай жанг майдонида.
Ёнингда юрибман дегандай бўлар,
Соғиниб турибман дегандай бўлар.
Жангчи гох ёр истаб ўйга чўмар-у,
Оромсиз кўзларин бир зум юмар-у,

Хаёлда кўради сохибжамолин,
Дардлашар қалби-ла истаб висолин.
Кўзғолур у яна жангу тўфонга,
Етай дер йўл пойлаб кутган жононга.

1945.

ҚИЗ СОҒИНГАНДА

Оқшом пайти гўзал чаманзорларда,
Гуркираб яшнаган пахтазорларда,
Мусаффо, шўх сувли сойлар бўйида,
Хушовоз булбуллар, кушлар тўйида,
Қадрдон қизларнинг суҳбатларида,
Ойдинли тунларнинг хилватларида,
Ишдан бўшаб уйда ўлтирганда киз
Қалбида ёнаркан мухаббат ёлғиз.
Унинг пок меҳрида севгиси пинҳон,
Севимли ёрини эслаб ногаҳон,
Ўй суриб қотганча қолармиш бирпас,
Ҳам чуқур оҳ тортиб, олармиш нафас.
Хаёл бор малакда — дилнинг кўзгуси,
Йигитнинг салмоғи оғир туйилар,
Ҳижроннинг булоғи дилга қуйилар.
Ҳаққи бор, маъшукнинг ўртанса қалби,
Ҳаққи бор, ишк деса соғинган лаби.
Ҳаққи бор, кутишдан сочга тушса оқ,
Ҳижроннинг сўнгида висол кенг кучок —
Очганда бўсалар кулар лабларда,
Барқ урар мухаббат, шодлик қалбларда.
Шунинг-чун ёнса-да қалбида хижрон,
Кўз тутиб ёрини кутарди жонон.

1945.

ДЕНГИЗ

Денгиз, денгиз, Болтиқ денгизи,
Кучоғингда туман ва тўлқин,
Соҳилингда ватан жангчиси,
Келди ёвни мажақлаб бугун.

Сиринг кўпми дунёлар қадар,
Ўтганмисан кечиб кўп диёр.
Кенгликларда елдай тинчсиз ҳар
Тўлқинингда қандай хикмат бор?

Тарихинг кўп, сўйлашга лолсен,
Касбинг кўпик отиб ўйноқлаш.
Кун нуридан сайқал ва олсен,
Сенда тўлқин томчи мунчоклаш.

Душманини тиедан ўтказиб,
Соҳилингда турар касосчи.
Сен коларсан уни кузатиб,
Яна олға жўнар касосчи.

1945.

СЕНИНГ ЁДИНГ

Кеч кирганда, сеvimли нигор,
Бошинг узра юлдуз сочилар,
Уйғонганда уйкудан наҳор,
Сени қутлаб кундуз очилар.
Мафтун этиб сени кўркига,
Йўллариингда тўлишар баҳор,
Жоним, юрсанг гуллар юртига,
Кўзларингда жозиба, хумор...
Гул хуснингдан хусн оларкаи,

Ва булбулга ғавғо соларкан,
Қандай яхши сенга ёр бўлмоқ,
Ва сен билан бахтиёр бўлмоқ.

1946.

СУРХОН СОҲИЛЛАРИДА

Сурхон соҳилларида оқ, нафис хосил,
Икки тоғ ораси бўлибди чаман,
Бепоен ажойиб водий бағрида,
Учратдим тоғ бўлган хирмонларни мен.
Кун нури сайқалдир кумуш кўркида,
Кўнгилга завқ бериб этади мафтун,
Олтин совғалардан карвон тузади
Шўрчи, Денов, Термиз, Жаркўрғон, Узун.
Тонг оқариб, кўкда юлдузлар сўнар,
Ўрқачли тоғларда ялтирайди қор,
Банд этар қалбларни олтин макони,
Эл барпо этган мўл сўнгсиз пахтазор.
Чанокқа йўналган чечан қўлларнинг
Азмини белгилар кўтарилган қоп,
Табелчи дафтарин очиб хирмонда,
Терилган пахтага ясайди ҳисоб.
Аравакаш йўлда отни қамчилар,
Карвонлар ўтади олтинлар билан.
Пахтакор мардларнинг қалбида орзу,
Тезроқ бажарилса олинган режа.
Водий бўйлаб меҳнат тантана қилар,
Мўл хосил мардлари топган ундан шон,
Элимнинг бу жануб гулшан юртида,
Ҳаёт яшнаб борлиқ бўлган гулистон.

1948.

ФАРХОД БАҲОРИ

Алишер Навоийга

Ям-яшил соҳилда, навбахор пайти,
Янграр Алишернинг ғазали, байти,
Оқшом пайт ястаниб икки ёш дилдор,
«Фарход ва Ширин»дан ўқирди ашъор.
Ёш йигит куйманиб Фарход дардига,
Таҳсинлар ўқирди севги мардига,
Қиз қалби Шириннинг умрини хазон,
Этган қаро кунга кўтарар исён.
Тоғ аро Сирдарё мавж урар эди,
Шошиб, кўпик отиб югурар эди,
Чор атроф гуркирар, дилрабо баҳор,
Фарход афсонасин дардли шахди бор.
Жиловланган дарё устида тўғон,
Қадим эл орзусин этарди баён:
Мен ўша кўшиқман, дарё достони,
Покиза қалбларнинг шахду паймони.
Мен ўша боболар аҳди номидан
Ўлмас кўшиқ бўлиб, бахт айёмидан,
Оламга обида қолдирган китоб,
Ва ўша ўтмишнинг оҳига жавоб.
Мен ўша Ширинман, мен ўша Фарход,
Мен ўша Лайлиман, кўтариб фарёд:
Мажнун исми билан куйланган дoston,
Ва халқим қалбида сақлаган армон.
Мен она Ватанга бериб сув ва нур,
Бахш этгум чўлларга янги гул умр,
Икки ёш юракдан севиб диёрин,
Тошоша қиларди Фарход баҳорин.

1948.

ОҲАНГАРОН

Ер остида нодир, шунчалар сўнгсиз,
Қонлар борлигини ким билар эди?
Ўтмишда хас териб, олов ёққанлар,
Иссиқлик ахтариб, нур тилар эди.
Геолог олимлар ер қатламларин,
Текшириб тоңдилар қора олтин қон,
Бағрида сақлаган шунча бойлигин,
Эндиликда халққа қилди армуғон.
Мана шахтёрлар ер қучоғидан,
Қора харсангларни тоғ-тоғ кўчирар,
Вагонлар юк ортиб Оҳангарондан,
Сафарга жўнайди, ёнар гулханлар.
Кўмир хавзасидан ёқилғи келар,
Шахтёрлар қон қазиб, қучмоқда зафар,
Элга доврुक солиб қора олтини,
Ўлкада яралди янги бир шаҳар.

1954.

ВАХШ ТАРОНАЛАРИ

1. ТОҒЛАР ОРАЛАБ...

Вахшга бормоқдаман тоғлар оралаб,
Узоқларда қолди ям-яшил Кўктош,
Машинадан боқдим кўкка мўралаб,
Менга қўл бергандай кўринди қуёш,
Тасмадек ўралиб тоғлар белига,
Олисдан қорайиб, асфальт ялтирар.
Бормоқдаман Вахшга, мардлар элига,
Шод туйғу қалбимга тўлқин келтирар.
Уфқни излайман тоғлар-чордевор,
Сахий сиртларида тинч кезар пода.
Гохида кўринар тоғда дарахтзор,
Бургут чарх уради мовий ҳавода.
Харсанглар қалашган сўқмоқ йўл бўйлаб,
Яшил ўнгирларга қўй хайдар чўпон,
Тоғларда мавж урган ҳаётни ўйлаб,
Вахшга бормоқдаман олдимда довон.

2. ТУНДА ДАЛАДА ЧИРОҚ МИЛТИЛЛАР

Тунда далада чироқ милтиллар,
Ҳаёлни олиб қочар шуъласи,
Олов капалакдек сузар, йилтиллар,
Гох йўқолиб қолар нурли шарпаси.
Тўлқин белида учган елқандек,
Жойини ўзгартиб, яна живирлар,
Чироқдан шўхлик нур келтиргандек,
Япроқлар ўйнаб аста шивирлар.

Факат беркиниб осмон сирғаси,
Ой билан юлдуз кўрсатмас жамол.
Факат тун бўйи тинмай бўсаси,
Гулларни қучиб эсарди шамол.
Сувчи қўлида йилтираб ўйнаб,
Тонг ёришгунча ўчмади чирок,
Шунданми дейман эгатлар бўйлаб,
Яшнаб кўринди чаноқлар оппоқ.

3. ТОҒ ГЎЗАЛИ

Лабингда табассум ва хол,
накш олган жамол.
Бошингда хилпираб рўмол,
кўриндинг хушхол.
Қўлингда бикирлаб кўза,
ўйнар сув узра.
Чўмилди кокилинг сувда,
дилинг осуда.
Сўрадим: Сен қайси боғдан?
дединг: Мен тоғдан.
Югурди кўзларим тоққа,
харсангли ёкка.
Мудради тош кўчган довон,
кўринмас макон,
Лочиндай изланар хаёл,
ғувиллар шамол,
Тополмай изингни унда,
қалбим тўлқинда,
Сўрадим: Сен қайси боғдан?
дединг: Мен тоғдан.
Кўзларинг кулдию, боқдинг,
илхомим ёқдинг.

Йўлингда ястаниб гулзор,
олтин пахтазор,
Мен, — деди у қизнинг юрти,
водийнинг кўрки!
Сен, — дедим — о гўзал дилдор, —
бокиб сўнгги бор,
Сўрадим: Сен қайси боғдан?
дединг: Мен тоғдан,
Асли шу боғдан.

4. ПАНЖ ГАНЖИ

Водий жанубида Ватаи худуди,
Панж¹ қирларида кўй «қур-қур»ланди.
Гўшанинг ранг-баранг кўркам вужуди
Ипакдек жилвагар яшнаб, нурланди.
Ўнгирларга боқдим най навосида,
Аста ястанарди чорва кўрпаси,
Бахмал адирдаги чўпон созида,
Қоракўлнинг мақтовли кумуш барраси.
Яйлов ботирлари: — Панж ганжин, —
Ўғлон, —
Чорвамиз, — дер, — кара унга бир жахон.
Саватларда диликаптар, хусайни,
Сўриларда токни букмиш ёқут бош.
Татиб кўрсанг эслаб кетарсан майни,
Ғуж-ғуж доналарда акс этган қуёш.
Анор — ёқут, анжир — олтин тангалар,
Тирговичнинг белин буккан шафтоли.
Қовун-тарвуз — сой тошидек товланар.
Боғбон дер: — Бу, фаровонлик иқболи,

¹ Худуд маркази

Кўрмоқ бўлсанг агар, Панж ганжин ўғлон,
Боғларга юр, унда тўкин дастурхон.
Қуроқ-қуроқ эгатлардан ўтардим,
Одам бўйи кўчатларда хаёлим,
Кўзни ипак чаноқларга тикардим.
Чаноқларки олтин коса лиммо-лим.
Уфқларни кўзим қувар, етолмас.
Қайга борсам пахта кони кенг майдон,
Юрагида жўшқин ғайрат, зўр хавас,
Шунда бошлар мени хирмонга деҳқон,
— Ер хазина, — деди, Панж ганжин —
Ўғлон, —

Оқ олтиндир элга бойлик, армуғон.
Адирларга боқдим яйрар қўзи, қўй,
Ёнбошимда хушнуд турар мард чўпон,
Боққа кирдим ундан маъмур хамма уй,
Мева тутар менга мўйсафид боғбон.
Пайкалларда пахта қайнаб тоғ бўлди,
Юрагимда бир ажиб хис, ҳаяжон,
Панж ерларин кезиб вақтим чоғ бўлди,
Ёнбошимда борар миришкор деҳқон.
Панж чиройи қалбга сўзларди шу он:
Ганжим менинг — одамларим бегумон.

1955.

БАҲОР ОВОЗИ

Безанмоқда кадрдон ерлар,
Сезилмайди қишнинг аёзи,
Майса гилам ёпинган кирлар,
Соф еллардан ғунчалар нози,
Қуйилади қалбларга хушхол,
Демак улар баҳор овози.

Неки унган боғу бўстонда,
Хаммасини куйлай дегандай,
Нурга тўлган мовий осмонда,
Минг оҳангда сайрайди тўрғай,
Кўринмайди қушча парвози,
Келар ундан баҳор овози.

Кулоқ солиб жилмаяр дехкон,
Куйла, дейди қушча баҳорни,
Хаёлида кенг пахта майдон,
Ўйлар хосил, яшил қаторни.
Гумбурлайди мотор овози,
Дехкон дер: Бу — баҳор овози.

Ер тафтига қарар пахтакор,
Хар йил шундай тўлкинланади,
Ерга тушган неки уруғ бор,
Меҳнат билан яшнаб унади,
У биландир эл баҳор ёзи,
Унга чорлар баҳор овози.

1956.

СИР БЎЙИДА ГУЛХАН ЁНАДИ

Сир бўйида гулхан ёнади,
Бошин эгган оловга она,
Шаҳид ўғлин ёдга олади,
Жудоликдан юраги ёна,
Елкасига тапчанган рўмол,
Қадди буқик соғинч хаёлдан,
Кўрар ўғлин руҳини алхол,

Мангу ёнган дардли оловдан,
Дилларида соғинч хаёли,
Кўпдир срин кўролмаганлар,
Унашилиб, никоҳ маҳали.
Чимилдиққа киролмаганлар,
Кута, кута ўтиб кўп йиллар,
Фариб дилда ёр ёди қолган.
Тумор бўлиб сўнгги хат, хабар,
Уйда севги фарёди қолган.
Кекса она чиқар уйидан,
Йўлин кутар фарзандин ҳамон,
Келин бўлмиш турар ёнида,
Энди қариб чўккан, ногирон.
Йиллар умр хисобин тўплар,
Одат эрур мардларни кутиш,
Лекин жангдан қайтмади кўплар,
Мумкин эмас дардни унутиш.
Ҳар шаҳидда Ватан азми бор,
Уни бизга қолдириб кетган,
Унутманг деб эрк она диёр,
Уларни эл виждони этган.
Сир бўйида гулхан ёнади,
Бошин эгган оловга она,
Шаҳид ўғлин ёдга олади,
Жудоликдан юраги ёна.

ҚАЙГА ТАНҲО БОРАСАН

Айтчи дилбар эрта туриб қайга танҳо борасан,
Субҳи сабо нури бўлиб, жаҳон аро борасан.

Бу оламда кўз тушмаган меҳригиёҳ гулмисан,
Ёлғиз десам борми кутган кимла ҳамроҳ борасан.

Парвоз этиб кўкка учган жўрлар сени куйлашар,
Бор оламни куйга чўмиб жазми наво борасан.

Гул нигоҳинг етаклайди вафо сари бир умр,
Сенга мафтун бўлганларга боқмай киё борасан.

Мадҳинг ёник ишқ гуллари, сарин сахро еллари,
Кўрай десам кўринмасдан хури дунё борасан.

Йўлинг тушган чаманлардан сўроқлайман изингни,
Айтчи дилбар шошиб қайга мисли руъё борасан.

Назарматнинг нигоҳисан, сўнмас оташ оҳисан,
Билсанг менга сен биттасан, қайга танхо борасан.

1960.

СЕН ЎЗИНГ

Гул фаслидир, боғимга кел нигорим сен ўзинг,
Ранг талашур гўзаллик, унда борим сен ўзинг.

Зебо эрур қизил гул гунча баргин ёзганда,
Қизил гулдан афзалроқ гулузорим сен ўзинг.

Меҳри ишқинг таърифин куйлаб дoston айладим,
Куйларимнинг чашмаси юрак торим сен ўзинг.

Кулиб чиқсанг уйингдан, ўргилай деб бўйингдан,
Шошиламан йўлингга, интизорим сен ўзинг.

Гул ҳаётнинг гаштини топдим меҳру вафодан,
Умрим завқи сен билан, вафодорим сен ўзинг.

Бирга юрсак боғ аро, гуллар сени табриклар,
Севинч тўлган дилимда, навбаҳорим сен ўзинг.

1960.

ОШИҚМАН ЎЗИМ

Сўзламанг ошиқ ҳақинда, чунки ошиқман ўзим,
Элга дoston бўлди дўстлар, ошиқлигим, ишқ сўзим.

Севги сўнмас бир оташким, ёнар жону жаҳонлар,
Ишқ оламин машрабиман, дил нигоҳим ой юзим.

Ёр висоли фирдавс менга, хумо меҳри ҳаслим,
Излаб изин мен борурман, қайда дебон ёлғизим.

Назар куйлар соғинчила дилрабо ёр жамолин,
Бахтим эрур висол йўлин кўрсатса тонг юлдузим.

Сўзламанг ошиқ ҳақинда, чунки ошиқман ўзим,
Элга дoston бўлди дўстлар, ошиқлигим, ишқ сўзим.

1960.

УЧРАТГАНМАН ҚАЕРДА УНИ?

Мирзачўлда бадковок окшом,
Далаларда қанот ёзган дам,
Қора осмон худди тешиқ том
Ёмғир ёғар эди мунча ҳам,
Шундай пайтда кимдир мен томон,
Йўлни кесиб келар эди тик,
Кийиб олган пахталик чопон,
Оёғида оғир керз этиқ,
Салом бериб, сўради: Меҳмон,
Кўрдингизми раисни йўлда...
— Йўқ, — дедим, сўнг — сушилкаданми?

Нотинч эди дарди кўнгилда,
— Ҳа, ўхшатдим, — деди у аранг, —
Тракторнинг тинди нафаси,
Ёмғир ёғиб бошимиз гаранг,
Туриб қолди колхоз пахтаси,
Унинг юзи таниш кўринди,
Учратганман қайда, қай куни,
Ҳаёлларим тўзғиб бўлинди,
Ҳа, кўрганман, урушда уни.

1961.

ҚАДАМЛАР

Қадамдан бошланар инсон ҳаёти,
Янги манзилларга чорлар ҳар куни.
Баъзан қанотсиз-у, баъзан қаноти —
Бўлар топган бахти, учирар уни.
Шунда олам унга фируза, шаффоф,
Қушдай енгил кўчар ҳар бир қадами.
Йўлига нур сочар меҳр билан офтоб,
Танга болдай сингир олган ҳар дами.
Шунда ўтган умрин бир манзил фаҳмлаб,
Янги қадам ташлар нурли уфққа.
Одамлар бахтини топар қадамлаб,
Қадамлар эгадир буюк ҳуқуққа.

1962.

РАҚС СЕҲРГАРИ

Мукаррама Турғунбоевага

Сеҳринг борми қадим «Тановар»
Қанот ёзар сен-ла раққоса,
Зап ярашмиш дурра ва камзул,
Рақс ва куйдан кўнгиллар ўсар.
Рақс тушади Мукаррамахон,
Аста-аста куйлар «Тановар».
Ҳар рақсида жозиба туғён,
Ҳар мақоми мунча сеҳргар,
Сўйларми у элнинг удумиш,
Оналарнинг кўҳна дил дудин.
Келинларнинг шўҳ, ишва нозин,
Ё қизларнинг орзу парвозин.
Ҳар рақсига ақл танг қолур,
Ҳар рақсида бир жаҳон санъат.
Рақс тушганда дил оҳанг олур,
Санъатига дейсан минг раҳмат.

1964.

СУРНАЙ НАВОСИ

Эшитилар кўчадан
Сурнай навоси,
Навосидан таралар
Севги вафоси,
Вафо куйин завқидан,
Дилим чалар най,
Куйламаган, ёнмаган,
Дилни не қилай?

Севгани м бор охудек,
Юрар олисда,
Тинглаб сурнай навосин,
Дил ёнар хисла,
Секин янгра илтимос,
Сурнай навоси,
Ёр висолин кўмсайди,
Кўнгил ҳавоси.
Булбул хониш қилганда,
Боғда гул ўйнар,
Ёр қошингга келганда,
Дил ёниб куйлар.
Сарвинозим куй тинглаб,
Келгин яқинроқ,
Кўшиқ бўлиб, куй бўлиб,
Юрагимга ок,
Дил оҳимга бок.

1964.

ШОИР ЙЎЛИ

Акам Аширмат хотирасига

Қалбим кўзгусида пайдо бўласан,
Бир кўшиқ айтишга ҳозир тургандек,
Индамай қаршимга аста юрасан,
Шеър ўкиб қайтишга ҳозир тургандек.
Кўлингга китобинг «Тоғлар ва боғлар»,
Борлигимни элга эслатсин дейсан.
Сўнг дейсан ўзимни энди кўрмайсан,
Изингни йўкотиб, юрагим йиғлар.

Шунда очилади аста китобинг,
Вараклар куйлайди овозинг бўлиб,
Унда бор юрагинг, мехринг, хитобинг,
Қушдек қанот қоқар парвозинг бўлиб.
Дилларни аллалаб, сен йўл бошлайсан,
Шўх ва шонқин Кофарнихон бўйига.
Тоғлар ошиб, яшнаб кадам ташлайсан,
Сохибжамол Лахш кизлар уйига.
Вахш боғларин жондан севиб куйлайсан,
Бориб келай дейсан яна Кўлобга,
Қўшиқ битсанг, янгисини ўйлайсан,
Баъзан сархуш, дил берасан гулобга.
Баъзан қаҳринг тошиб саркит, ёмонга,
Қаламингни чархлаб, нашта қардайсан.
Яхшиликни кўрсанг тўлиб илҳомга,
Хурсандлигинг чеки йўқдир, яшнайсан.
Сир бўйлари, тувилган Нов қишлобинг,
Ёдга олсанг, тоғлар ошиб келасан.
Шеър билан тўлиб тошар варафинг,
Дўстлар сари селдай тошиб еласан.
Мана бугун қайтиб келиб юртингга,
Бош қўйдинг сен мангу она тупроққа,
Сенга баҳор яқин бўлсин деб ҳар вақт,
Дўстлар сени қўйди кўркам гулбокка.

1964.

ТОЛ

Тол, яхши қол
 чўл соябони,
Салқин сабонг ҳамон ёдимда,
Соянг дилнинг оромижони,
Чайлам бўлдинг дам олганимда.
Сенга боксам мевазорларга,
Қамчи белсан,
 тиргович, дармон,
Салқинингда дам олганида,
Хурсанд бўлар ёзда хар инсон.
Чўл ҳовузин қопқоғи сенсан,
Япроқларинг кумуш танга тол,
Қанот ёзиб аста тебрансанг,
Салқин тушиб, роҳат танга тол.
Жазирама чўлда энг аввал,
Бўй чўзибсан соя берай деб,
Пахта эккан ботирлар ёзда
Чайла қурса поя берай деб.
Бўй чўзибсан чўл соябони,
Салқин сабонг ҳамон ёдимда,
Соянг дилнинг оромижони,
Чайлам бўлдинг, дам олганимда.
Тол,
 яхши қол.

1964.

ДАЛА ОҚШОМИ

Юлдузларга сирдош дала оқшоми,
Чаманлар тинглайди ойдан хикоя,
Кумуш зарга тўлган эгатлар жоми,
Бошлар тоғ кокили — сойдан хикоя.
Сой қалқиб келади дала қошига,
Ой балқиб келади дала бошига,
Иккиси чаманлар хуштори бўлиб
Айланар миробнинг дил сирдошига.

1965.

ДУР ИЗЛОВЧИЛАР

Атлантика тубига ғаввос
Шўнғир ноёб дурдона учун.
Қасби хавфли,
Йўқ унга ихлос,
Қанча шўнғир бир дона учун.
Шу бир дона унга ризки рўз,
У, хонимлар тўшида ёнар,
Ғаввос шўнғир,
Чиғаноқда кўз,
Нафас етмас,
Боши айланар.
Дурни топса,
Топгандай жахон,
Қанот коқар,
Шошар кирғоққа,
Дурни такмас,
Дур сўрайди нон,
Нон деб шўнғир у чиғаноққа.

1965.

РАЪНО

Табиат гулларга ранг танлаганда,
Камалак чиройин сенда кўрганми?
Ошиқлар ёрига гул жамлаганда,
Мухаббат рамзи деб сендан сўрганми?
О, раъно, о, раъно, кўнглимга хамроз,
Гулмисан, ё юрак, ё ишқ риштаси.
Наргис бор, Сафсар бор, о, накадар соз,
Номозшом гуллари тун фариштаси,
Гулмисан, ё юрак, ё ишқ риштаси,
О, раъно, о, раъно, кўнглимга хамроз.

1965.

ЧАЙҚАЛАР ҒАЛЛА

Адирларда чайқалар ғалла,
Хар донаси ширмон нонимиз.
Унинг билан нонушта палла
Очилади дастурхонимиз.
Азиз деймиз ардоқлаб уни,
Кўз нурига тангдир увоғи.
Кафтга олсак оқ буғдой унин,
Ёдга келар Ватан тупроғи.
Кувватини унга бергандай
Салобат-ла бўлар намоён.
Дон денгизи тўлқин ургандай
Туюлади синдирилса нон.
Нон-насиба, дони дурдона
Хирмон бўлиб, тўлади омбор.
Дастурхоннинг устида шунда
Эсланади сахий ғаллакор.

1965.

КУЛГИ ДАРҒАСИ

Адҳам Ҳамдам хотирасига

Сиз доим йўлдасиз, тутмайсиз дафтар,
Айтилган сўзингиз ганжина асар,
Фарғоний гурунгнинг пири Ҳамдами,
Диёрнинг камтарин соҳиб қалами,
Сизни билган Айний, Амин ва Усмон,
Ашъору хажвда қалбингиз уммон,
Фронгда тўрт йил биз бирга жанг қилдик,
Жангларда душманнинг холин танг қилдик,
Умр боғингизда мўътабар ҳардам,
Меҳрибон боғбон бўлган Озодахон ҳам,
Эл Сизни севиб дер, — кулги дарғаси,
Сўзингиз шўх кулги, дилкаш ҳаммаси,
Дўстлар, умр ўтар, қалам қолади,
Яхшидан мунаввар олам қолади,
Олам у, дўстларнинг нурли дийдори,
У Адҳам Ҳамдамнинг мангу баҳори.

1965.

ОШКОР АЙЛАЙИН

Тингла мени нигорим, сенсан гулшан баҳорим,
Дилни ошкор айлайин, измингда ихтиёрим.

Ошиқ иши кутишми, қайғу алам ютишми,
Нега қалбинг ёндирмас мени оху шарорим.

Айтчи Фарход бўлайми, ёки Мажнун девона,
Этма мени бегона, бўлмасин ишқ ғуборим.

Кўхна дерсан бу савдо, қилма дерсан сен гавво,
Билсанг ишққа йўқ даво, нетай кетса қарорим.

Гохи кулсанг чехрангдан нур ёғилар дилимга,
Пинҳон тутиб меҳрингни, оширма кўп хуморим.

Меҳрим гулин тутарман, ишқинг куйлаб ўтарман,
Дилбар сени кутарман, бўлгин севимли ёрим.

Ғазал ёзиб шоирлар, куйлар ишқни ҳофизлар,
Чин севгини ардоқлаб қутлар она диёрим.

Тингла мени нигорим, сенсан гулшан баҳорим,
Дилни ошқор айлайн, измингда ихтиёрим.

1966.

ЎСМА

Ўсма экдим арик бўйига,
Ўсиб яшил барра бўлибди.
Тунов куни кўшним уйига
Сарвқомат бир қиз келибди.
Мен далага кетар маҳалим,
Кўриб қолдим у қиз-меҳмонни.
Қўлларида ўсма бор эди,
Унутганди борлиқ жаҳонни.
Ўсма қўяр ҳилол қошига,
Кокилларин ўйнар шўх сабо,
Қараб қўяр қиз ёнбошига,
Уяларми ё туйғу, ибо...

Рози бўлдим яшил ўсмадан,
Бир гўзални хурсанд этди у.
Меҳнатимни, мухаббатимни
Қошларига пайванд этди у.

1966.

СЕВГИ ГУЛИ

Не ажаб, қушлар куйига тўлди тонгда ҳамма ёк,
Куйга тўлган боғда севги гуллари дер, менга бок.

Барча хушхон қушчаларга қўшилиб куйлар кўнгил
Севмаганлар майли бўлсин севги куйидан йироқ.

Ишк элида куй бўларми ёр висоли бўлмаса,
Ошиқ кўнгли дер шу ҳолдан сўлганимдир яхшироқ.

Изланур боларидай севгани тун ва кундуз,
Ҳаммадан мушкул эрур ошиққа хижрону фироқ.

Ёр висолин йўлларига термилармиш ғунчалар,
Дер экан ўз кутганидан бўлмасин ҳеч ким йироқ.

1965.

КИТОБ

Қуёшга киёсдир донолар меҳри,
Ёзган китобларин мангулиги бор,
Ундаги табаррук сатрлар сеҳри,
Эзгулик қадрини айлайди изҳор,
Донолар китоби умр йўлдоши,
Ташнага чашмаю, ниятга ҳамроҳ,
Қоронғи тунларда у дил қуёши,

Олам нафасидан айлайди огох,
Севишган дилларга эзгу ишқнома,
Хаёт йўлларида йўлчи юлдуз у,
Китобга дил бўлса агар парвона,
Умрини ёритар хаётбахш ёғду.

1965.

ЗУЛФИНГ

Кокилингнинг бир толаси –
Юрагимнинг минг ноласи,
Минг бир кеча васфин десам,
Бўлмас унинг ниҳояси.
Сарв қаддинг кўркам бўлиб,
Мажнун ниҳол зулфинг эрур,
Тутсам уни айлади маст,
Боғ раъноси, тоғ лоласи,
Ишқ хаётдир, дорим бўлма,
Торим бўлгин мушки анбар,
Давраларда дўстлар аро,
Бўлгин дилим гаронаси.
Занжир десам раво эрмас,
Кун нуридай хаётбахшсан,
Шунинг учун ошиқ айлаб,
Бўлдинг кўшиқ, дил ноласи,
Кокилингнинг бир толаси –
Юрагимнинг минг ноласи,
Минг бир кеча васфин десам
Бўлмас унинг ниҳояси.

1966.

ЙЎЛ

Кўнгилдан кўнгилга йўл бор дейдилар,
Бу йўлни кўл билан куриб бўлмайди.
Юриш-чун сен унга ёлвор дейдилар,
Кўнгилнинг измисиз юриб бўлмайди.
Бу йўлнинг манзилин кўрмас экан кўз,
Оёқлар бир умр орауда экан,
У йўлни пойларкан хар дилдаги сўз,
Йўлдоши дил тутган кўзгуда экан.
Юракнинг кўзгуси тафаккур азал,
Кўнгилнинг йўлида туну кун посбон,
Шу посбон ҳамдаминг бўлсин хар маҳал,
Кўнгилга йўл топмай йўл юрма, инсон!

1966.

МЕҲМОН КУТАР МУҲАММАДАЛИ

Гўзал Фарғонада,
Киндик қони тўкилган у жой,
Гўзал Пондигонда,
Қишлоқ кучиб бир ажиб чирой,
Гуллар кулган баҳор маҳали
Меҳмон кутар Муҳаммадали.
Азиз белорусслар –
Қариндошлар колхоз боғила,
Жам бўлишиб дўстлар,
Хол сўрашар дийдор чоғида,
Бир-биридан нур эмар диллар.
Ёдга келар жанговар йиллар...
Олтин юлдуз порлар
Муҳаммадали кўкрагида.

Эсланар дўст-ёрлар,
Партизанлар эман тагида.
Гулхан ёқиб исинган тунлар,
Ўрмонларда тўкилган хунлар...
Портлатилган кўприк,
Пачақланган эшелон, танклар,
Зафар қучган бирлик,
Ёвни яқсон этган фарзандлар.
Чимдим тамаки, бир бурда нон,
Бари тилга олинар бу он...
Гуллар кулган баҳор маҳали
Меҳмон кутар Муҳаммадали.

1966.

ФРОНТЧИ ШИФОКОРЛАРГА

Файзулло Холиқовга

Азиз дўстлар, жанг йиллари келса ёдимга,
Қурол тутиб кўринасиз қошимда сизлар,
Яралансам, шифо излаб оғир дардимга,
Парвонадек ўргилгансиз бошимда сизлар.
Ўзингизни ўйламасдан ўт ичра ҳар дам,
Кўкрагимни очиб ундан ўқни олгансиз,
Юрак ёнса излагансиз дардимга малҳам,
Ёнбошимда кечалари бедор қолгансиз.
Азим Волга сохилидан Эльбага қадар,
Жанг йўлида чодирингиз кўринар кўзга,
Ҳар бирингиз ярадорга азиз нақадар,
Мақтовингиз айтмоқ бўлсак сизмайди сўзга.

Ўққа учиб муз устида ётиб колганлар,
Қўлингиздан шифо топиб жангга қайтишган,
Яраланиб, минг қийналиб нафас олганлар,
Меҳрингизни кўриб сизга раҳмат айтишган.
Сизлар жангда ботирларга қанот бўлдингиз,
Сизлар билан ўлимга тик боққан ҳар одам,
Хавфли дамда енгилмас куч, ҳаёт бўлдингиз,
Сизлар билан фахрланса арзийди олам.
Кимнинг тани тилка-пора бўлмаган жангда,
Ҳаммасида бор сизларнинг шифо қўлингиз,
Шунинг учун қутлаб сизни, деймиз тинч дамда,
Омон бўлинг дард кўрмасин асло қўлингиз.

1966.

БУ ОЛАМ ДЎСТЛИК БИЛАН

Бу олам дўстлик-ла, мангу барҳаёт,
Унинг неъматига дўстлар бир қаранг,
Хатто камалак ҳам денгиздан қанот,
Кўтарса товланар бўлиб етти ранг.

Қуёш ҳам не учундир ёлғиз яшамас.
Азалий йўлдошдир унга еру ой,
У дермиш бир заррам бекорга кетмас,
Мендан олур олис юлдузлар чирой.

Денгиз ҳам мавж урса шодлиги эрур,
Қирғоққа урилар дўстларни йўқлаб,
Дўсти ким? — Сой дарё ҳаёт келтирур,
Гар улар келмаса қолади қакраб.

Инсон ҳаёти ҳам худди шулардай,
Юрак машъаласи дўстликдир дўстим,
Дўстликни унутса ким агар киттай,
Умрига каму дўстликдир, дўстим.

Дўстлар дийдорига боқсам юракка
Куёш кириб келар, меҳрим мунаввар.
Шунда илҳом чўғин ёқсам юракка,
Дўстлик деб туғилар янги сатрлар.

1967.

РАССОМ

Рассом санъатингга таҳсин этурман,
Юрак меҳрин ҳаёт кўрки этар у,
Унинг қўлларига қўшиқ битурман,
У қўллар ўлмайди,
У қўллар мангу,
У қўллар инсонга дил сўзинг берган,
Ҳаётни безатмоқ унинг санъати,
Тошга жон бағишлаб,
Оро келтирган,
Қалбини нақш этган,
Эзгу меҳнати,
Гўзаллик — Мадонна,
Гўзаллик — Ширин,
Гўзаллик санъатнинг ҳаётбахш қўли,
Гўзаллик безатмоқ ўз она ерин,
У билан мунаввар чин севги йўли.

1967.

МЕН КЕЛДИМ

Мен келдим уйингга азиз китобхон,
Кўлингга китобим,
Кўлингга созим,
Устозлар олдида мenden имтихон,
Олмоқчисан,
Сенга этаман таъзим,
Сўнг аста ўлтириб эшик олдида,
Қарайман дуруст деб шу ер атайин,
Табаррук уйингга куйлар авжида,
Мендан ҳам сўрайсан,
Сўровинг тайин, кўшик у,
Кўлингга қалбим, қаюотим,
Бахтлиман уйингга бўлсам зарра нур.
Сен билан дўст бўлиб,
Хамкалб ҳаётим,
Уйингдаги нурдек кўролса умр.

1967.

ИНТИЗОР

Кўриниб хаёлда суратинг дилдор,
Соғиниб сен учун гул тердим нахор.
Гулларни саралаб қўлимга олсам,
Юрагим деярди ёрга олиб бор.
Кўлда гул, талшиниб келсам кўчангга.
Эшикдан мўралаб, кўринмадинг ёр.
Кўлимда даста гул, дилимда васфинг,
Пойлайман кўчангда сени интизор.
Хижрондан оғиррок йўқдир дарди дил,
Бечора юракка бермагил озор.

Тингла, гул, муҳаббат куйин чалар тор,
Садокат боғига бул мангу баҳор.
Муҳаббат куёшдан туғилгай азал,
Ох, унинг кадрига етгай вафодор.
Қўлимда даста гул, дилимда васфинг,
Садокат боғига бўл мангу баҳор.

1967.

ТОҒЛАР

Тоғлар ўхшар инсон қалбига,
Жавоҳирин тутуди пинҳон,
Кифтин ростлаб куёш йўлига,
Кўк тоқига бўлай дер нарвон.
Гоҳи бошин оқ корга ўраб,
Ўнгирларни этар фаввора
Гоҳи чақнаб, гоҳи гулдираб,
Ногорадек куйлар минглара,
Сойлар оқар тўлин ой каби,
Дарёларга ёзар кулочин,
Тоғлар бағри баҳори чойшаб,
Лолалардан кияр қулоқчин,
Тоғлар тинглаб баҳор куйларин,
Табиатнинг бўлар мафтунини,
Кўкка чўзиб баланд бўйларин,
Гулга буркар сепин хар кунини,
Гуллар эса еллар ошиғи,
Эртаю кеч ўзга пардозини,
Атир сочмоқ унсиз кўшиғини,
Ўзгачадир тоғлар киш-ёзини.
Арчалари сулув ўсмасини,
Қору ёмғир ювса-да кетмас,

Жилвалари кумуш тасмаси,
Шўхлигига ҳеч нарса етмас,
Дил кўркини ошкор этишга,
Пошилмаган пахлавонсимон.
Бир-бирига қўйишиб елка,
Мудрагандай боқар ҳар довон,
Зинасидир ҳар бир қояси.

1968.

ИШҚ АЙТА ҚОЛ

Ишқ, айта қол, пайдо бўлсанг нечун ҳар танда
Бечора дил сезар ўзин чўғдай гулханда?

Мулоқотни меҳри бирлан ёнган ошиққа,
Вафодор бўл, ёмон сўз – рад, этма шарманда.

Бўлма лоқайд, бу жаҳонда не бор оғиррок,
Ошиқ йиғлаб, дил бергани қилганда ханда.

Ишқда Ҳофиз бўлди гирён, девона Машраб,
Хижрон доғин кўрмасин ҳеч киши севганда.

Мен ҳам бўлдим бугун сенга дил чўғи ошно,
Севишганлар достони йўқ қайси Ватанда.

Инсон меҳри қуёш бўлса, севги жаҳондир,
Дил қўри-ла яшнатай дер сўлмас чаманда.

О, муҳаббат, кел боғимга, калбим рўёси,
Сенга айтар қуйларим қўп, тингла келганда.

1968.

КУЙЛАШАЙЛИК ГЎЗАЛЛИКНИ

Куйлашайлик гўзалликни,
Уни билмас қайси дил.
Гоҳи занжир бўлар ошиқ
Гарданида қирқ коқил.
Гоҳи гулу гоҳо ою,
Гоҳ қуёшдан ортиқ у.
Гоҳи оташ висол жойи –
Хилват гўша, тинч соҳил.
Ишкка бордир икки шайдо,
Бири кўзу бири дил.
Гулчехралар шоҳи – кўнгил,
Қадрини унутмагил.
Чаман оро олур гулдан,
Ортиқча ранг нораво.
Ибо яхши, о, дилбарим,
Уни барбод этмагил,
Қалб кўркининг умри боқий,
Ишк боғида гул эрур.
Булбул эмас, доғни чорлар,
Гар айниса ранги гул.
Куйлашайлик гўзалликни,
Уни билмас қайси дил.
Ибо яхши о, дилбарим,
Уни барбод этмагил.

1968.

ТОШДА УНГАН ГУЛ

Табиатнинг ажиб сеҳри бор,
Тошни ёриб чиққан митти гул,
Хаёт ҳисси бўлгач устувор,
Қудратига бўйсундирган ул.

Парчаланиб заранг тош бағри,
Ундан ғунча интилган нурга,
Гўё имлаб қоқ харсанг сағри,
Замин бўлган янги умрга.

Ўзгартирган яйдоқ аксини,
Ўйнар нафис гул баргин шамол,
Кўрдим унда ёғду раксини,
Унутмайди бу холни хаёл.

Гул ундирган харсанг ёнидан,
Шошиб ўтди бир лоқайд одам,
Уриниб гул узилди бирдан,
Ажралди бир кўркидан олам.

1968.

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Қ ў ш и қ

Товлар товланур,
Қошингда шаҳрим,
Юлдузлар ёнур,
Бошингда шаҳрим,
Висол айёми, —
Бу хуш айёмлар.

Тошкент оқшоми —
Файзли оқшомлар,
Нурли оқшомлар.

Сокин мавжланур,
Зумрад кўлларинг,
Янграб авжланур,
Дилбар куйларинг,
Шодлик айёми,
Бу хуш айёмлар,
Тошкент оқшоми —
Файзли оқшомлар,
Нурли оқшомлар.

1970.

КЎКЛАМ НАФАСИ

Дилларни китиклар баҳор нафаси,
Кизлар рўмолини тортқилар бошдан.
Авжга кириб қолди қушларнинг саси,
Иссик бўса олар ерлар қуёшдан.
Еллар шўх-шўх эсар,

майсалар яшнар,
Жардаги сўнгги муз чак-чак эрийди,
Баҳор табиатга ранг танлай бошлар,
Дехқон ер бошида, хут кирди, дейди.
Табиат сеп танлар, лекин санъати —
Ўзига ёқмасдан: қарар дехқонга,
Дехқон эса ерга сингиб меҳнати,
Баҳор гўзаллигин йўллар инсонга.

1970.

ХИВАДА САЙЁХЛАР

Хивага сайёҳлар келар хар куни,
Кўхна миноралар кўркидан хайрон.
Шошилар, тошгандай юрак тўлкини,
Нафис нақшларнинг ранги бир жаҳон.
Кўл билан силайди панжараларни,
Ишга тушиб кетар фотоаппарат.
Объектив камрайди кунгураларни,
Хар қадамда қанча бекиёс санъат.
Хар куни шу ахвол ёзги паллада,
Хивага сайёҳлар келар оламдан.
Келишсин, кўришсин, бахра олишсин
Шу кўркни яратган заргар элимдан.

1970.

ЖОМ ҚИРЛАРИДА

Дўстим Ҳамдамга

Самарқанднинг зумрад ғарбида,
Жом аталмиш ажаб қишлоқ бор,
Қуёш порлаб яшил кўркида,
Адирларин ошиғи баҳор,
Кўрсатганда чечаклар рухсор,
Табрик учун келар қалдирғоч.
Учиб дейди мен сенга хуштор,
Яшнаб яна чиройингни оч.
Пилдирайди кўкида тўрғай,
Майсазорлар тўйи бошланар,
Беданалар сайраб пайдар-пай.
Табиатнинг куйи бошланар.

Тоғдан эсган шабада сархуш,
Кезиб ўтар ўтлоқлар аро,
Рақсга тушар бўлиб маст, беҳуш.
Сут келтирган бошоқлар аро.
Жом қизларин сочлари чамбар,
Торткилайди тебраниб бошок.
Инсон меҳри мисоли гавхар,
Улуғлайди уни зар тупроқ.
Табиатнинг жозиба хуснин,
Айтган билан бўлмайди тамом,
Дилга қирлар ёввойи тусин,
Ўзгартганлар келтирар илхом.

1971.

ШИРИННИ КЎРДИМ

Сени куйлайман Ширин,
Сўлим тонг гашти билан,
Кўрдим сенда чўл шаҳрин,
Фарходнинг азм, ишқи билан.

Сени куйлайман Ширин,
Ажиб гули диёрсан,
Тақир сахро тақдирин,
Ўзгартирган баҳорсан.

Сенда порлаб тонг отар,
Кенг кучоғинг нурафшон,
Шабадалар шўх ўйнар,
Атрофинг боғ, гулистон.

Диёр бўйлаб йўл олур,
Боғларингдан карвонлар,

Қирларингда товланур,
Олтин бошок, хирмонлар.

Кўрдим Ширин шахрида,
Фарход боғбон бўлганин,
Мирзачўлнинг бағридан,
Ширинга гул терганин.

Нур келади Шириндан,
Дур келади Шириндан,
Кўрдим дўстлар чўлда мен,
Фарход боғбон бўлганин,
Ширинга гул терганин.

1971.

САРДОБА

Чўл бағрида қадим обида,
Инсон йўлин кўхна бекати.
Саратоннинг чўғ офтобида
Диллар ёниб колмас тоқати.
Лаблар куриб, сув излар нигоҳ,
Мадор сўрар алдамчи сароб,
Топилмаса сув тўпланган чоҳ,
Бўлар карвон ахволи хароб.
Инсон пайдо бўлгандан буён
Йўлда ўтар захматкаш умри.
Излаб толе, ҳаётбахш ҳаёт ошён.
Кетган мадор, кўзидан нури.
Инсон юрса оёғи куйиб,
Сахроларда тентираган оч,
Юрагини ташналик ўйиб,
Қолиб кетган чўл ҳам яланғоч,

Мадад кутиб парвардигордан
Чўлда кезган карвон сарсари.
Сув топилган на чох, на ғордан,
Пўст ташлаган сарбон лаблари.
Дарё олис, сой ҳам йироқда,
Чўл бағридан излаган жилға.
Нахот кутиб азиз тупрокдан,
Кириб борган унинг бағрига.
Пайдо бўлган шунда ертўла –
Сардоба деб қўйишган отин.
Отланганда карвонлар йўлга,
Мўлжал этган у об-ҳаётин.
Азиз бўлган ўша кўлмак сув,
Бекат бўлиб, йўл очган сарбон
Баҳор кўрки бўлиб бир орзу.
Гулхан пуркаб, ёнган биёбон.
Саҳроларда ёлғиз сардоба,
Томчи бўлган ташна дилларга,
Ўз тарихин ўша обида
Айтиб ўтган дайди елларга.
Мирзачўлда қадим Сардоба,
Эслаб кетдим кўҳна тарихин.
Ён бошидан шовуллаб чўлга
Ўтган Сирнинг ёздим таърифин.
Сардобага ҳикоя сўзлаб,
Сув келтирди чўлга фарҳодлар.
Эл унутмас аждодларини,
Сўз излаган мардларин ёдлар.

1971.

АБАДИЙ ДОСТОН

Ҳамид Олимжон хотирасига

Жангчи эдим ўгли йилларда,
Зилзиладай калқирди майдон,
Шеърингизни айтиб дилларда,
Жангга кирдик Ҳамид Олимжон.

Жанггоҳларда қолди изингиз,
Оқонларда бирга бўлдингиз,
Ялов бўлди оташ сўзингиз,
Тўфонларда дарға бўлдингиз.

Зафар чоғи диёрни қутлаб,
Шеърингиздан яралди бўстон,
Сиздан бахту баҳорни куйлаб,
Элга қолди абадий достон.

1971.

НАЗАР АЙЛА

Севимли куй қанотисан,
азиз дилдор назар айла,
Ошиқ дилнинг ҳаётисан,
пари рухсор назар айла.
Менга дилбар бу оламда
чаман ичра танхосан,
Танҳо гулим, раъно гулим,
бўлиб баҳор назар айла.
Дил қудрати мухаббатдир,
қўшиқ бўлган ишқ гулисан,

Севги қадрин куйлар ёниб,
ошиғи зор, назар айла.
Гулшан аро булбул бўлиб,
йўлларида хониш этсам,
Қайси боғдан келди дея,
талпиниб ёр назар айла.
Висол меҳрин шодлигига
ўтар куннинг қадрига ет,
Ойдаи яшаб келишингга,
дил интизор, назар айла.
Хижрон йўли машаққатли,
талпинурмен кеча-кундуз,
Мажнун каби ишқ даштида
бўлмайин хор, назар айла.
Дилда унган ишқ гулисен,
чаман бўлгин бахт йўлимда,
Назар меҳри ишқ гулида,
унга дилдор назар айла.

1975.

КАРВОНЛАР БОРАДИ

Карвонлар боради қадим йўллардан,
Юклари тижорат, замин дунёси,
Сарбонлар боради азим йўллардан,
Юклари табаррук, ипак зиёси.
Карвонлар боради, беш минг йил бурун
Ўтган йўлларига қарайман ўйчан,
Бири ичкарига, бириси берин,
Қолган дейман тошда излари қачон.
Сўрайман у битик суратлардан мен,
Ўзлигин қолдириб тошларда инсон,

Кенг олам бағрига ўтганлар, кейин,
Тоғларда, боғларда қурганлар макон,
Қирғоққа тўш урар Сир билан Аму,
Беш минг йил, ундан ҳам кўпга гувоҳ у,
Хар томчи сувим дер ҳаётбахш орзу,
Карвонлар йўлига тарихман мангу.
Қарайман карвонлар йўлига дилдан,
Бирида боради сардор Спитамен,
Кўтарар курашга мардларин элдан,
Ўчирар келгинди ёвлар қадамин.
Карвонда Исмоил Бухорий, Сино,
Беруний йўл олур элга бўлиб нур,
Билимда йўғрилар қадим муаммо,
Карвонлар йўлида ўтади умр.
Карвонлар боради бугун ҳам, қадим
Шу буюк элимдан кенг дунё бўйлаб,
Карвонга қарайман, қўлда қаламим,
Истиклол элимнинг бахтини ўйлаб.
Карвонлар ўтади — қадим эл сўзи,
Тушмасин дейман ёв — хурганлар кўзи.
Карвонлар боради қадим йўллардан,
Сарвонлар боради азим йўллардан.

ОНА ТИЛИМ

Латиф, зоҳир она тилимсан,
Сен жавоҳир, ўзбек элимсан,
Сенла бормиз кўхна дунёда,
Бўлсин меҳринг доим зиёда.
Гуноҳ сенинг кадринг унутмоқ,
Ўзга лафзлар этагин тутмоқ,

Сен дилсану тирикмиз мангу,
Сен элсану буюкмиз мангу,
Асли умринг Момо Хаводан,
Жой олгансан бу кенг дунёдан,
Сен таржимон, сухбат, сўзлигим,
Сен мустақил, давлат, Ўзлигим,
Сен-ла бормиз кўхна дунёда,
Бўлсин мэхринг доим зиёда.

БУ ДИЁР

Ажиб хушдир об-ҳавоси бу диёр,
Ошиқ эрур унга мангу навбахор.
Боғларида ғазалхондир булбуллар,
Фарзандларин дилдан суйган мадхи бор.

Бу диёрнинг ҳар фарзанди қахрамон,
Ери олтин, эли олтин, чамаззор.
Қизларининг ҳуснидан гул ранг олур,
Ерлари гул, ўзлари гул, вафодор.

Кўрган дўстлар ёдга олур таърифлаб,
Кўрмаганлар айлар уни ихтиёр.
Ерларини гулшан айлаб, боғ айлаб,
Жаннат этган фарзандлари миришкор.

Мардонавор меҳнат билан шон кучиб,
Фарзандларин шавкати бор, азми бор.
Тухфа айлаб гўзалликни ҳаётга,
Бахтиёрдир мангу азиз бу диёр.

МЕҲРИМ, МУҲАББАТИМ

Меҳрим, муҳаббатим азалдан эзгу,
Шу она заминнинг қони жонида.
Қадрига виждоним бўлиб тарозу,
Тортганман мен уни жанг майдонида.
Бўронли давр бўлган мен туғилган он,
Бешигим тебратган сахро еллари.
Онам сийнасидан сирли, кенг жаҳон,
Йўлга чорлаб бўлган умрим йўллари.
Билим даргоҳлари бўлди гулшаним,
Ҳаётбахш қўйнида гуллар тераман.
Қуёшли диярим-бахтга етганим,
Унинг азми билан кўкрак кераман.
Қуёшни қўндириб ҳар тонг бошига,
Самога дев қаддин кўтарган тоғлар,
Булбуллар қўшигин чорлаб қошига,
Дилларни яшнатган фараҳбахш боғлар.
Минг қокил анҳордир — чўллар томири,
Ойдинда айқириб, чаман ундирган.
Жаҳонда қизларнинг барно, моҳири
Баҳорини гул этиб чўлга қўндирган.
Водийлар баҳори, кумуш уфқлар
Мардлар жасоратин азму эҳсони.
Яхлит чаманларда олтин япроқлар,
У — саҳий элимнинг уйган хирмони.
Истикбол пешвози элда ҳар лаҳза,
Йиллар мазмунида зафар достони.
Қуёшдай мунаввар жўшқин ҳар жабҳа,
Рўёбга чиқмоқда элим армони.

1976.

УЧҚУР ҶЙЛАРИМ

Лочин парвозига ўхшар ҳаёлим,
Уфқлар ошади қуёш нуридай.
Диёримнинг гулжамоли иқболим,
Ҳар зарраси юрагимнинг қўридай.

Учқур ўйлар ҳамроҳ бўлиб елларга,
Уфқлардан уфқларга йўл олур.
Ўзбекистон – она элдан элларга,
Салом элтиб, гуллар тутиб, қўл олур.

Сарин еллар унга дилкаш, парвона,
Ором билмас далаларнинг хуштори.
Гул, чечаклар камалакдай товланур,
Дейди, сенсан мардлар элин бахори.

Шуни сўзлаб ҳар тонг қўзғалиб сабо,
Бўлар унинг сафарида ҳамроҳи.
Ҳар водийнинг кўрки ўзга, дилрабо,
Ҳар бириси сахийликнинг гувоҳи.

Сир жилвагар, Аму эса ўйноқи,
Қудратини сўзлар бахмал далалар.
Оро олиб ундан гуллар яноғи,
Жавоб йўллар боғда нақшин олмалар.

ГЭСлар қалбин гумбурлаши у билан,
Унга пайванд эл чирогин нурлари.
Ҳар томчиси баробар инжу билан,
Унга пайванд Мирзачўлнинг гуллари.

Йўли олис, лекин кета-кетгунча,
Манзиллари маъмурчилик макони.

Икки дарё Орол тўшин ўпгунча,
Бўлар қанча чаманларнинг дармони.

Ўлка бўйлаб парвоз килар ўйларим,
Юрагимда жўш уради куйларим.

ИККИ ТОМЧИ ҚОН

Тарихий достон

Мен тожик ва ўзбек халқларининг асрлардан буён давом этиб келаётган дўстлиги тўғрисида ўйлайман.

Мирзо ТУРСУНЗОДА

Наврўзи оламнинг гулшан палласи,
Туркистон тоғининг зумрад этаги.
Самода сукутли ошпоқ қулласи,
Шабада шивирин қадим эртаги.
Тоғ бағри учирим ирмоққа манзил,
Соҳилда посбондай кўрсатиб виқор,
Гармсел чўғига келтириб бисмил,
Осмонга бўй чўзган улкан қўшчинор.
Шу чинор остида дам олар чўпон,
Ёнида ўтлайди икки таковар.
Нарида харсангда икки томчи қон, —
Мангу сўз товланиб, хол бўлиб ёнар.
Мингйиллик қўшчинор остида турган,
Соколи кулладай оқарган чўпон,
Ва икки таковар ўйнаб, югурган,
Тошдаги мангу сўз — икки томчи қон,
Шу тарих мадхига куй бўлиб келди,

Жафокаш ўтмишга айладим назар.
Қоялар тебраниб, сой бўлиб келди,
Менга қўш биродар тарихин сўзлар.

— Ассалом отахон! — қўлим кўксимда,
Таъзимга бош эгдим келиб яқинроқ.
Қаради, чехраси нур, табассумда,
Ёнига чақирди ям-яшил қирғоқ.
Тепада соябон улкан қўшчинор.

— Узоқдан келганга ўхшайсиз меҳмон?
Мендан жавоб кутиб, айлаб эътибор,
Хуржундан чиқарди тугун, дастурхон.
Майиш, нон, таковар сутидан пишлоқ,
Дастурхон зийнати бўлди биз учун.

Икки от икки хил — қора ҳамда оқ,
Ўйнашар тошлардан чакнатиб учқун.
Унутдим жаҳонни, ҳатто ўзимни
Мен бу хил отларни ҳеч кўрмаганман.
Узмасдим улардан асло кўзимни,
Бунақа гулшанда ҳеч юрмаганман.

— Бу ер қўриқхона, — сўзлар отахон, —
Антиқа бир жойда соқчи, посбонман.

Бу ерда тирикдир қадимий жаҳон,
Аслимни билсангиз оддий чўпонман.

Шу ерда энг кекса бу икки чинор.

Дугдонча, Уттегин ўтқазган уни.

Бу ерда қадимий улкан тарих бор,

Дилимда яшайди улар учқуни.

— Дугдонча, Уттегин ўтишган қачон,

Ким бўлган иккиси, сўзланг бирма-бир?

— Бу икки от улар отидан нишон,

Менинг қаровимга етказди тақдир.

Дугдонча оти – ок фаришта мисол,
Қораси – Уттегин лочини, учқур.
Елларин тарайди фарахбахш шамол,
Сағринлар жилосин кўринг, қандай нур.
Ўйиндан тўхтамас, қувлашар асов,
Баланд чўккиларга этай дер парвоз.
Улар-ла гуркираб бу яшил яйлов,
Улар-ла кенг бағри бўлмиш қандай соз.
Нималар йўқ дейсиз кўриқхонада,
Антика мевалар чўнг қони шу ер,
Қушлар ҳам кўпайиб ошиёнида,
Қишда ҳам кетишмас, макони шу ер.
Дугдонча тарихи тортди ўйимни,
Хаёлда жонланди жўмард Уттегин.
Уларга бахш айлаб қалбдан куйимни,
Сўрадим тарихин: — Не бўлган кейин?
– Мард бўлган Дугдонча,

Уттегинлар ҳам,
Мардлигин сўзлайди бу икки чинор.
Мана бу харсангда улар олган дам,
Шу тошда уларнинг тўккан қони бор.
Ялтирок харсангга ташладим нигоҳ,
Қон изи йилтираб ўчмай турибди.
Гўё у жанглардан бўлгандай огоҳ,
Қирмизи доғлари кўчмай турибди.
Нима бу, харсангми ё шонли хайкал,
Нега тоғ бағридан олисда, бунда.
Нега у доғлари ёнади ял-ял,
Хаёлим чувалиб, қалбим тўлқинда.
Сохилда ирмоқдай тинмасди суҳбат,
Янги хикоялар сўзларди чўпон.
Чўғланиб қалбида элга муҳаббат,

Ботирлар номини такрорлар ҳамон.
Сухбатнинг сўнгида сўради ота:
— Сизни қизиқтирар қайси қаҳрамон?
Дедим: — Бир баходир ўтган бу юртда,
Жанговар полкдошим, номи Жўраҳон.
— Биламан, этакда унинг қишлоғи,
Хув, корабайирда чопган у улоқ.
Кам бўлар йигитнинг элда ундоғи
Етказган уни шу табаррук тупроқ.
Довруғи жаҳонга машҳур паҳлавон,
Уттегин зотидан чиққан Рустам у.
Шу она замин-чун тўқди жангда кон.
Номи шараф билан эсланар мангу.
Хаёлда жонланди жангчи Жўраҳон;
Белорус ерида, Сож соҳилида,
Қон тўкиб, айлади душманни яқсон,
Дарёдай жўш уриб ғазаб дилида.
Тинмади уч кеча-уч кундуз хужум,
Ёв мўру малахдай ташланди жангга
Ўн ботир неча юз ёвни айлаб «жим»,
Ғалаба келтирди она Ватанга.
Достонга дил бериб қолдим соҳилда,
Мен-ла хайрлашиб қўзғалди чўпон.
Икки от ўйноқлаб кўринди йўлда,
Қир ошиб, сўнг кўздан бўлишди нихон.
Қўшчинор остида қолдим бир ўзим,
Тепамда шовуллар яшил япроқлар.
Дил куйлаб, ирмоққа жўр бўлди сўзим,
Бутамон¹ тарихни аста варақлар.
Дил майлин қўшиққа берган чоғида,

¹ Кадимий юкори Зарафшон ўлкаси.

Чинордан эшитдим булбул сайрашин.
Ирмоқдан нарида, қир кучоғида
Кузатдим охулар ўйнаб, яйрашин.
Чуғурчук галаси тез учиб ўтди,
Бошимни кўтардим мовий осмонга.
Моторнинг овози қалбимни тутди.
Самолёт борарди Помир томонга.
Шабада шивирлаб, ўтларни ўйнар,
Муаттар хидлардан сархуш димоғим.
Кўрикхона менга бир кўшиқ куйлар,
Илхомим жўш урган – бахтиёр чоғим.
Атрофга қарадим, лол эди олам,
Борликни коплаган осуда ҳаёт.
Гулзорда ниначи, капалаклар ҳам,
Эриниб охиста қоқарди қанот.
Жилдираб, шўх куйлаб югурар ирмоқ,
Қирғоғи ям-яшил, чечаклар гулгун.
Тубида тошлари тўлкинга кучок –
Очишиб, йилтирар мисоли учқун.
Зарралар олтиндир, балки дурдона,
Асрлар ҳаёти ундан жамулжам.
Табаррук; қадимий шу замин-она,
Сукунат бағрида олар эди дам.
Олисда қад ростлаб, мудрайди тоғлар.
Чўққилар олача тўнга ўралган.
Ҳар дара бағридан учар ирмоқлар,
Чирмовиқ сингари қайнаб, буралган.
Ўрқачли водийнинг зийнати азал,
Яшил арчалардир, гуркираб турган.
Шу мангу дебодан ёпиниб бахмал,
Ўнгирлар ярқираб, хушбўй уфурган.
Бу водий меҳридан жўш уриб илҳом,

Рудакий, Навоий кезгандир уни.
Ибн Сино учун навбахор айём,
Хар чечак бўлгандир доривор уни.
Соҳилда гуркирар баррагул ялпиз,
Қирқбўғим, себарга, шувок, маймунжон.
Қирмизи ковулу, пахмоқ қариқиз,
Дашту қир табаррук исирикқа кон.
Наъматак, зирклар ҳам ўзи бир чаман,
Дилларни қитиқлар гуллар ҳавоси.
Шу ерда унади беморлар кутган,
Антиқа гул бўлиб дори-давоси.
Ана шу заминда туғилган инсон,
Минг уч юз йил бурун Бутамон элда, —
Дугдонча қиз билан Уттегин ўғлон,
Икки эл фарзанди, икки соҳилда.
Уларнинг қисматин сўзлайди тоғлар,
Хайқирсам чўққидан елар акс садо,
Ирмоқни шопирсам, йиғлар қирғоқлар:
Биз учун иккиси бўлган дер адо.
Шамоллар бу ерда нега сарсари,
Қуюндан жонсарақ тўзғийди ҳазон,
Қоядан қояга учар олқари,
Гумбурлаб портлайди гоҳида осмон.
Нега кўк етти ранг камалак тортар,
Булутни чирпирак айлади довул.
Нега оч бўрилар конли ув тортар,
Ўт ичра беркинар нега қирғовул.
Дарада янграйди нега ўқ саси,
Чамани тоғтарми ножўя қадам.
Заминдан келарми мардлар нафаси,
Ва замин йиғларми ютмоқдан одам.
Заминга бош қўйиб дам олганимда,

Жонланди унинг-чун посбон бўлганлар.
Гармсел, вахшатни кўриб ғанимда,
Майдонда мардона қурбон бўлганлар.
Шу азиз тупроқда яккаш сайр этиб,
Ватан урушини эсладим дилда.
Ёв дахшат солганин Волгага етиб,
Сўнг тор-мор бўлганин ўша соҳилда,
Соқчилик – фарзандлик бурчи бу замон,
Юраклар ҳаммада эмас мусаффо.
Куррада кун йўкки тўкилмаса кон,
Булутдан бекорга қораймас хаво.
Водийдан водийга ўтганим маҳал,
Йўлимда ястанди ёкут лолалар,
Ёғдулар мавжланиб, ёнганда ял-ял,
Қаршимга шошилди шўх шалолалар.
Шалола шовуллаб учди томчилар,
Камалак товланди зарраларидан.
Хаёлда жонланиб мард суворийлар,
Ёвни янчиб ўтар марраларидан.
Танкларнинг ёнида борар тулпорлар,
Яркирар қўлларда олмос қиличлар.
Зарб бериб, наъралар тортса шунқорлар,
Душман каловланиб, жонидан кечар.
Кўрганман ўт ичра оқ, қора отни,
Ўтганда мавжли Сож қирғокларидан.
Чопганда эслатиб ёли канотни,
Учқунлар сачратган тўёқларидан.
Уттегин отидан балки улар ҳам,
Неча минг чақирим йўлларни ўтган.
Ботирлар эгарда ўлтириб маҳкам,
Тунларни парчалаб, ғалаба кутган.
Ғалаба онтининг байроғи мардлик,

ЧЕРТМА ДИЛНИ

Чертма дилни эй нигоро кўлдаги торинг билан,
Маст эрурман куй тилинда севги изҳоринг билан.

Бир охангда бўлса висол, бир охангда айрилик,
Истар эдим, янграса куй васли дийдоринг билан.

Бу кенг олам куйларини тингласам, навосини,
Мазмуни дер – бахтли бўлгин севимли ёринг билан.

Хаёл этсам меҳру ёдинг дилга ташлайди оташ,
Гоҳи ширин, гоҳи аччиқ, ўтли виқоринг билан.

Борбонисан она элнинг гулшанида, раъносан,
Аслида сен донг таратдинг, боғу гулзоринг билан.

Қайси дилбар кўли гулмас бахтли, гулшан ватанда,
Толеъ қучдинг шонли меҳнат азму қароринг билан.

Майли чертсин дилни созинг, жонфидо куйинг
Тингласам дер – бахтли бўлгин ёру диёринг билан. мудом,

1980.

МЕҲРИНГ БИЛАН

Эй дўстларим, оқибатга дил ўзи мафтун эрур,
Яхши суҳбат файзига сўз гавҳари уйғун эрур.

Дилга асло ғам чўкмасин, руху роҳи шод бўлсин,
Гар озор етса унга, девона хол маҳзун эрур.

Дўст-кадрдон меҳри гулшан навбахордир бир умр,
Бир яхши сўз баҳринг очиб, чехра-ҳолинг гулгун
эрур.

Хар кўнгилнинг шамчироғи, бу жаҳонда яхшилик,
Икки дилнинг меҳваридан чўғланиб учкун эрур.

Нур билан равшан йўлинг, нурга қиёс бўлсин юрак,
Юрт-элинга яхшилик қил, умрингга мазмун эрур.

Гар висолни ерга урса айрилиқнинг шум кўли,
Тоғни йиққан кўл ҳам охир ожизу забун эрур.

Она юртнинг меҳри билан азиялигинг ёдда тут,
Элга нафъинг тегса билгин сендан эл мамнун эрур.

1980.

СЕНИ КЎРДИМ

Сени кўрдим навбахор фасли,
Гуллар аро гул эдинг асли,
Адирларда терардинг лола,
Ўйнар эдинг мисли шалола.

Сени шўх-шўх ўйнаб-яйрашинг,
Чаманларга бағишларди жон.
Охулардек қирдан қарашинг,
Кўтарарди калбимда тугён.

Дилда жўшқин эзгу ўйларим,
Йўлларингда айлайди нола,

Муҳаббатим, орзу-ўйларим,
Адирларда очилган лола.

Қирда яйраб, ором олурсан,
Қўлга лоладин жом олурсан,
Гулдай яшнаб, чўғдай ёнурсан,
Дилга дилбар тугён солурсан.

Қирда кўрдим навбахор фасли,
Гуллар аро гул эдинг асли.

1980.

ОҲУ

Токка чикдим, таралди чўккидан ёғду –
Ҳушим олиб, кўринди бир дилрабо оху.
Қанот боғлаб ўша ёғду томонга,
Қалбим дерди билармисан, кандайн мох у.
Талпинардим, харсангларни айланиб, шошиб,
Жилмаярди тош ортига беркиниб гоҳ у.
Яқин борсам, нари туриб, ноз билан қараб,
Кабутардек қанот ёзар нигоҳи жоду.
Етиб, боқсам қуёш эди шахло кўз оху,
Охимни у сезиб дилбар, кулиб бепарво,
Бошин илғаб деди: «Жойим олис даргоҳ у».
Чақирардим мулоқотнинг шодлик чоғига,
Тоғ гўзали териб лола деярди: «О, хув!..»
Таъзим айлаб, аста юриб келсам ёнига,
Гуллар тутди ташлаб менга ўтли нигоҳ у.
Лолазорда танишдик биз, баҳордай яшнаб,
Чаманлардан олиб юрди, бўлиб хамроҳ у.

У гул эди, кўлимда кўп гуллар бўлсада,
Қалбим дерди, гулинг у гул, ягона, ох, у.
Хайрлашдик баҳор чоғи гуллар фаслида,
Изларини излар эдим мисли панох у.
Тоғлар эса такрорларди ажиб бир садо:
«Севги мендай баланд эрур, машаққат, роҳ у».
Юрагимда қолди лола — тошқин шалола,
Ёдга келур соғинтириб, севганим, ох у...

1980.

ЮРТИМ ВАСФИ

Она юртим, Нов шахрим,
Кўшиқ куйлай васфингга.
Мафтун эрур жон, меҳрим
Мангу баҳор фаслингга.
Бир ғунчасан, беҳазон,
Меҳригиё, гулшаним,
Бошланади жонажон
Сендан она Ватаним.
Фарзандларинг сен учун
Жанггоҳларда тўкди қон.
Тарихинг бор кўп, узун,
Ёзса бўлур минг дoston.
Сир соҳили боғларинг,
Сахий бағринг чаманзор.
Кўркам адир, тоғларинг,
Хар қадамда толе ёр.
Қизларинг ҳур, шўх, чечан,
Йигитларинг паҳлавон.
Қариялар меҳридан
Икболинг бор бир жаҳон.

Она юртим, Нов шахрим,
Қўшиқ куйлай васфингга.
Мафтун эрур жон, меҳрим,
Мангу баҳор фаслингга.

1980.

АЙЛАНУР

Боғда ким бор, ким у танҳо айланур,
Ё гулшанда субҳи сабо айланур.

Субҳи сабо соғиндими гулларни,
Бош эгиб ё гули раъно айланур.

Қуёш чиқди, ёғду тутди оламни,
Кўзим тушди, боғда барно айланур.

Деразамни ланг очдиму, эгилдим,
Ёлғиз эмас Фотма, Зухро айланур.

Қўшни қизлар гуллар терар ким учун,
Ё дилларда ишқ бедаво айланур.

О, оташ ишқ асирингмас қайси дил,
Сен-ла ҳаёт мангу, дунё айланур.

1980.

СЕНИНГ КАМОНИНГ

Нагуи шуд сари шоҳи яздонпараст,
Бияфтод чочи камонаш зи даст.

ФИРДАВСИЙ.

«Яздонпараст шоҳнинг боши эгилди,
Чоч¹ камони қўлдан тушиб йиқилди».
Шундай ёзган «Шоҳнома»да Фирдавсий,
Махв этилган шухратпараст бир осий.
Қизиқтирмас мени шоҳнинг хор жони,
Хаёл тортди қўлда туган камони.
У ишланган Чочда — қадим Тошкентда,
Ахли мохир хунарманд бир ёш кентда.
У на Чиндан, на бошқа бир заминдан,
На бир ёдгор шоҳу моҳу парвиндан.
Яратилган у шу элнинг меҳридан,
Яроқланган мохир қўллар сеҳридан.
Ёвлар қўрққан у қадимий камондир,
Бугун яна у машҳури жаҳондир.
Мен ҳам эслаб камонингни Тошкентим,
У бўронли тарихингга шеър битдим.
Солор бўйи Мингўриқда камонсоз,
Яшаб, қўйган ўз касбига зўр ихлос.
Уйи бўлган ўтли устахонаси,
Тўхтамаган элда уруш ваҳмаси.
Жангга кетган тонгда туриб йигитлар,
Жонга теккан ҳар кун ур-йиқитлар.
Боскинчилар тўпланишган ҳар ёнда,
Пайдо бўлган шунда камон майдонда.

¹ Ч о ч — қадимги Тошкентнинг номи.

Ўткир ёйи учган қушдай олисга,
Довруқ солган қанча элу улусга.
Толе истаб қўлга олган посбонлар,
Ўзига зеб бериб гердайган хонлар.
Фурур кезган жойда омон топмас жон,
Соғ қолмаган ҳатто Рустаму Достон.
Нўноқ қўлда камон қанотсиз қушдир,
Зафар қучмоқ мисли бекорчи тушдир.
Усталарнинг меҳри сингган камонга,
Оқ каптардай учирганлар жаҳонга.
Чоч мардлари унинг билан қучган шон,
Чоч номи-ла шуҳрат қозонган камон.
Қайси уста бўлган ундан сарафроз,
Қайси уста камонлари бўлган сөз.
Қайси камон қўйилгач ёй бошига,
Ўхшатганлар гўзалларнинг қошига.
Қоши камон, киприги ўк деганлар,
Шундай номни қўйган жангчи мерганлар.
Даҳшат солган ёвларига камонлар,
Дилларини тилган қоши камонлар.
Тоғлар кезиб, овдан ўлжа қутганлар,
Тошга камон расмин чизиб ўтганлар.
Беллашувлар, сайилларда учқур ёй,
Қўшган мардлар шуҳратига шон, чирой.
Уста бўлса чиқиб тоққа, довонга,
Сурх ёғочлар излаган у камонга.
Ният қилган осойишта ризки рўз,
Сарҳадларда камонлари айтган сўз.
Истаган у тинчлик-омон диёрга,
Қон тўкмасин деган камон бекорга.
Мохир қўллар кўрсатиб маҳоратин,
Сайилларда қутган унинг шуҳратин.

1982.

НОН БОР БЎЛСИН ДУНЁДА

Новвой қўшиғи

Тандирга ўт қаларман,
Қизарса нон ёпарман.
Пишиб уни узганда,
Сени қайдан топарман,
Қани келиб тотгин ёр,
Мағзи юшоқ ширмойи.
Тортар дилдан ихтиёр,
Қуёш нақши чиройи,
Нони бўртиб етилуру,
Диёр хидин келтируру.
Ризки рўздан сўз кетса,
Азиз номи айтилуру,
Дони машхур баҳори,
Нони айлар хумори.
Дехкон сўзлар бахтидан,
Донга тўлса омбори,
Нон етилиб пишганда,
Саватларга тушганда.
Туриб тандир ёнидан,
Тотмоқ яхши ўшанда.
Тандирдан нон узарман,
Хушбўй хидин сезарман.
Увок тушса кўтарган,
Ёргинамни севарман.
Тўлди нонга тўрсават,
Татиб кўринг марҳамат.
Нон бор бўлсин дунёда
Ва ҳар уйда муҳаббат.

Тандирга ўт қаларман,
Қизарса нон ёпарман.
Пишиб нонни узганда,
Сени қайдан топарман.

1983.

АХДУ ВАФОЛАР

Сени кўрдим, субхидам, йўлинг эди сахролар,
Юзи гулгун барно деб, куйлаб ўтди саболар.

Сўз тополмай васфингга, йўлга чиқсам сайр этиб,
Такрор айлар номингни, чўлда яшнаб раънолар.

Бу гулшанда ягона раъно гулим сен дессам,
Изларингдан карайди йўлда тўхтаб барнолар.

Хаёт завкин тотибсан, элга қўшиқ айлайин,
Юракларни янгатган асли меҳри вафолар.

Чехранг нури дилимда тўлин ойдек порлайди,
Йўлларимни ёритгай мухаббатбахш зиёлар.

Бу оламда мухаббат хар дилда бир бахордир,
Унинг билан мунаввар, мангу еру самолар.

Таърифингни, жонгинам, қўшиқ айлай оламга,
Аҳли олам қалбини забт айласин наволар.

Қўшиқ — севги гуллари, боғбони — дил, садокат,
Бу оламда яшнасин доим аҳлу вафолар.

ВИСОЛ ГАШТИ

Бир мен эдим, бир сен эдинг
шод эди диллар,
Меҳримизни куйлар эди
боғда булбуллар.
Висол фаслин баҳоридир
чаманлар даври,
Эзгу ишқнинг қудратини
эслатур гуллар.
Дедим бирга сайр этайлик
гуллар водийсин,
Дединг кулиб: «Қайси бокка элтар
бу йўллар?»
Дедим: «Улар элтар дилни
висол боғига»,
Жилмайдингу, аста дединг:
«Кўнгил не тилар?»
Висол дедим, иқбол дедим,
гул жамол дедим.
Уялдингму, тутди аста
қўлимни қўллар...
Дедим хурсанд: «Висол гаштин бирга
сурайлик»,
Дединг: «Бизга насиб бўлсин
бахтли манзиллар».
Бир мен эдим, бир сен эдинг,
шод эди диллар,
Меҳримизни куйлар эди
боғда булбуллар.

1985.

ОҲИСТА

Дилбар борур тонг чоғида
 гулшан томон оҳишта,
Қуёш яшнаб ёноғида
 бўлур ширмон оҳишта.
Кўзи учқун, юзи гулгун,
 кулгуси шўх, беомон,
Қараб махваш, келур яккаш,
 дилбари жон оҳишта.
Чиқиб пешвоз кўринсам гоҳ,
 ийманиб ташлар нигоҳ,
Шундай чоғда илҳақ дилдан,
 кетар дармон оҳишта.
Салом берсам яқин бориб,
 кўлин қўйиб кўксига,
Алик олиб, чўғ меҳрини, айлар аён оҳишта.
Яшил водий, меҳнат жойи,
 яшнаб замин чиройи,
Йўлларида тўлур нурга
 еру осмон оҳишта.
Қайга борсам, қўли олтин,
 музаффар эл қизи деб,
Тарафини сўзлар яшнаб,
 боғу бўстон оҳишта.
Ҳар тонг чоғи қочиб уйқум,
 йўлга чорлар орауим,
Қамраб олар жону дилни
 васли хижрон оҳишта.
О, муҳаббат мунча зўрсан
 кудратингга йўқ қиёс,
Айтчи сенга асир тушмас,
 кайси инсон оҳишта.

1985.

ХОТИРА

*Иккинчи жаҳон уруши ногирони
бекободлик Холтўра Курбонов-
нинг айтганлари*

Йигит эдим ўн саккиз ёшда,
Ишқим бор эди у қалам қошда,
Ўн еттида эди Тожихон,
Дилни ёндирганди у жонон.
Шундай дамда ишқни тўсди ғов,
Пайдо бўлди чегарада ёв,
Фронтдаман, оддий жангчиман,
Қаттиқ жангда, йиқилдим бирдан...
Икки таёқ икки қўлтиқда,
Юрай десам оёғим йўқда.
Тутай десам йўқ икки қўлим,
Четлаб ўтган шу хилда ўлим...
Ёнда ёрим Тожихоним у,
Фило, дардқаш, сидки жоним у.
Ажралсамда оёқ-қўлимдан,
Асраб қолдим элни ўлимдан.
Мен жанггоҳдан қолган бир гувоҳ,
Бўлсин дунё сўзимдан огоҳ,
Замин тинчу, бахт кучсин инсон!
Оёқ-қўлсиз қолмасин жаҳон!

1985.

ДЎСТИМ БОҒЛАРИ

Турсунбой Ўлжабоев хотирасига

Сир сохилин кезиб юрибман,
Ёдга келур болалигимиз,
Унут бўлмас сезиб турибман,
Ёшлигимиз, долалигимиз.
Дарё бирдай шовуллаб оқар,
Сени ёдга оларман бу он,
Хотирангга мангу ўт ёқар,
Унутмайди элинг ҳеч қачон,
Бургут каби ёздинг кенг қанот,
Обод бўлди етган қадаминг,
Она диёр бу гулшан ҳаёт
Бўлди сенинг топган оламинг.
Хужранг бўлди тўртинчи қават,
Душанбенинг шимол кўйнида,
Эл дардини ўйлардинг фақат.
Шу бахт эрди азму ўйингда,
Унутмадинг она элингни,
Содик қолиб, қайтмадинг йўлдан,
Фарм тоғлари сўзлар номингни,
Вахш сувлари бизнинг мироб дер,
Сўзлар боғлар гул айёмингни,
Сени меҳрин берган офтоб дер.
Сендан қолди тоғларда боғлар,
Обикийик, Даҳаникийик,
Сени юртда бобо дердилар,
Ҳурмат ила каттадан кичик.
Бирга юрдик, ям-яшил қирлар,
Ёбон дединг энди бу жойлар,

Саркор бўлдинг, чўлқувар мардлар,
Очди кирда гулшан чиройлар,
Норак суви тоғлар остидан,
Сени куйлаб чашасор бу кун,
Элга сўзлаб бахмал хуснидан,
Бир антиқа чаманзор бу кун,
Қирлар ошиб, довонлар ошиб,
Етганинга ёбон боғига,
Гул ундириб, боғбони бўлиб,
Бошинг қўйдинг сўнг тупроғига.

1988.

ДЎСТЛИК БИЛАН

Халқлар дўстлиги узра
хар каламкаш дўстлик кўпригидир.
Дўстликни куйловчи Назармат
каламидан
тожику ўзбеклар ифтихордир.

УСМОН ОЛИМ
тожик шоири, Хўжанд.

Файзли эрур азиз дўстлар
Даври даврон дўстлик билан,
Ахлу диёр топгай камол
Қадру имон дўстлик билан,
Обод эрур гулшан замин,
Нурга элтса пок ният,
Борган еринг чўл бўлса ҳам
Бўстон бўлур дўстлик билан.

Шундайлар бор бу дунёда
Бахорингда жонажон,
Ночор қолсанг келиб турмас
У ёнма-ён дўстлик билан.
Элни элга яқин этгай
Бўлса ихлос, оқибат,
Обод бўлур она замин
Чин кадрдон дўстлик билан.
Назарматга азиз доим
Кечган ҳаёт, эл захмати,
Шарафлаб дер ёру диёр
Бўлсин омон дўстлик билан.

1990.

ҚУРАЛАЙ КЎЗ

Қуралай кўз, сулув чўл гули,
Хушторингман гул янофингга,
Сенга мафтун ошиқлар дили,
Изинг тушган чаман бофингга.

Юрсанг сендан нур олар гуллар,
Пойинг ўпиб, ўйнаб қолишар.
Сенга элтар гўзаллик йўллар,
Нигоҳингдан ором олишар.

Лабларингда порлар табассум,
Баҳор бўлиб яшнарсан мудом,
Тўхта дилбар ёнимда бир зум,
Ол гулимни, у чаман илҳом.

Богим гули сен учун гўзал,
Улар менинг нақшин дил сўзим,
У гулларда сўнмас куй, газал,
Элтса сенга ягона ораум.

УМИД

Умиднинг йўлини одам белгилар,
Унинг нур йўлини олам белгилар,
Бирининг йўлига бири нуроний,
Неки унса бирга бахшида жони.
Кеч бўлса етаклар ором тунини,
Тонг отса йўллайди қуёшли кунни,
Нур билан ер обод, ҳаёт ҳамкори,
Тарихга гул тутиб яшар диёри.

1990.

НЕГА МУНЧА ЙИРОҚСАН

Дилга яқин, бироқсан,
Нега мунча йироқсан,
Билармисан ойжамол
Жонгинамга қандоқсан.

Кўзим йўлда, эй малак,
Нега сендан йўқ дарак,
Айлаб жонимни ҳалак,
Элтма унга кийнок сан.

Муҳаббат у оташму,
Хижронлари синашму

Мажнун айлаши гаптму,
Этма позу фироксан.

Гул чиройинг орзуим,
Наволарим – дил сўзим,
Кел кулбамга юлдузим,
Бўлгин унга чирок сан.

Биласанми жахонгишам,
Сен дилимга кандоксан.

1991.

СОҒИНМАЙДИ КИМ ЁРИН

Мен водийга бораман,
Ишқ ёдига бораман,
Соғинтирган дилрабо,
Ёр олдига бораман.

Дилни тортар хаёли,
Йўлга бошлар висоли,
Кўз олдимда товланиб,
Кўринур ой жамоли.

Уйи ёнида анхор,
Сайр этишга чиқар ёр.
Гуллар тутиб соҳилда,
Мен кутарман интизор.

Хар ким дилдан куйласин,
Суйган, азиз дилдорин,
Майли қайда бўлмасин,
Соғинмайди ким ёрин.

Баҳор келса табиат,
Ундиради гул ердан,
Қудрат олур муҳаббат,
Гўзал ёру диёрдан.

Гуллар ичра дунёда,
Ортик не бор раънодан.
Айрилмасин ҳеч киши
Севган ёри барнодан.

1992.

ИККИ ҚЎШИҚ

Қўшиқ янграр ҳамдам бўлиб аҳли жаҳонга,
Келтиргуси дилни завқу, гоҳи тугёнга.

Ором меҳри билан яшар қадим-қадимдан,
Баҳор бўлиб жой олган у она заминдан.

Соғинч дамлар уни йўқлар вафо кутган жон,
Умид йўлин унга боғлар висолу хижрон.

Сафар чоғи ҳамро эрур қарвонларга у,
Дардли дамлар жони дардқаш, сарбонларга у.

Унга яқин эрур олис йўллар, сафарлар,
Ёр дийдорин насиб айлар шому сахарлар.

Таскин топар жони жаҳон куйласа хушхон,
Жавохирдек азиз тутгай қалбида инсон.

Ҳаёт асли куй меҳридан яралган, дўстлар,
Ундан эзгу ишқ қудрати яралган дўстлар.

ОРОМБАХШ ҲАМРОҲ

Қўшиқ ҳамроҳ кўнгилга,
Дилни бошлайди йўлга.
Қўшиқ бўлса оромбахш,
Қудратидан яйрар жон,
Мадҳи эрур ёр, махваш.
Сарҳад билмас ҳеч қачон.
Қўшиқ ўтар эллардан,
Олам бўйлаб таралур.
Жой олар у диллардан,
Меҳри вафо куйланур.
Элни билмоқ бўлганлар,
Тингласинлар куйларин,
Унда эрк деб ўтганлар,
Қолдирган дард, ўйларин,
Қўшиқ асли дард, орзу,
Яшар ҳар бир одамда,
Шундай куйлар борки, у
Мангу яшар оламда.
Дўсту, тинчлик мадҳи бор,
У оламда устувор.
Қўшиқ ҳамроҳ кўнгилга,
Дилни бошлайди йўлга,
Элни бошлайди йўлга.

1993.

БУЮК ИПАК ЙЎЛИ

Тижорат мардумин манзили шу ер,
Асрлар нафаси тарихин йўқлар,
Карвонлар етаклаб йўлга чиккан эр,
Нигоҳин чулғаган олис уфқлар,
Ошар у саҳролар, олис доvonлар,
Буюк ипак йўли битган тақдирин,
Эллардан элларга ўтиб сарбонлар,
Қалбида асраган ўз она ерин,
Оқибат нур бўлган хатарли йўлда,
Уй нонин асраган қўйинларида,
Жараиглаб қўнғирок, арконлар қўлда,
Қабарган заминнинг қуюнларида,
Ўтган қадим Марву, Кеш, Бухородан,
Самарқанд сайқалин тутган Зарафшон,
Чайқалиб Сирдарё, Хўжанд ёнидан,
Чорлаган бағрига Қашқар, Андижон,
Шимолнинг жамолин порлатиб Тошкент,
Бўлган Олмаота ерлари равон,
Бир ёнда Ўтрору, бир ёнда Ўзган,
Ҳар фасл фарбу шарқдан кутган у карвон,
Хонбалиқ мардуми Румга йўл олган,
Манзили тирозд, сайқали жаҳон,
Ўшанда илк тарих ёзувда қолган,
Тижорат таърифи дилларда дoston,
Қадимий ҳамкорлик боқий йўл армон,
Япон марди кезар бугун Сурхонда,
Истанбул, Рум аҳли Хивада меҳмон,
Бишкек, Олмаота, Тошкент мезбонда...
Келур йўллар ошиб, хар куни меҳмон,
Холис ният, бағри кенг эл Туркистон,
Ёзиб аҳли тижоратга дастурхон,
Бўлсин дейди маъмур ва тинч бу жаҳон.

1993.

ХҶЖАНД ГҶЗАЛИ

Сир бӯйида, боғда кӯрдим барнони,
Бир ифбатли дилбар, гули раънони,
Ақлим олди ҳусни ундай гӯзални,
Кӯрмаганман кезиб бутун дунёни.
Сӯрсам деди, мен дӯхтари Хӯжанди,
Дедим, гулсан, ошиқларнинг дилбанди,
Лола дедим, кулиб боқди дилрабо,
Сӯнг деди у «мен бир дилнинг пайванди»,
Сен Хӯжанди, сен дилбанди, гул дедим,
Сен дунёда таронаи дил дедим,
Наволарнинг навосисан Хӯжандим,
Барноларнинг барносисан дилбандим.
Сени қандай куйламасдан кетарман,
Кӯрмай қандай эшигингдан ўтарман,
Билсанг боғи жаҳон эрур муҳаббат,
Жафокор дард, ҳижрон эрур муҳаббат,
Соғинч дилга туғён эрур муҳаббат,
Сарҳади йӯк уммон эрур муҳаббат.
Хӯжанд гули, дилга фармон эгарман.
Сени яна кӯрмоқ армон этарман,
Гул ҳуснингга дилни посбон этарман,
Машраб каби ишқни дoston этарман.

Гӯзал олам барносисан дилбандим,
Назарматнинг навосисан Хӯжандим.

1993.

ТОНГ ОҲАНГЛАРИ

Манзара

Кўрдим нимранг тонгда баланд тоғлардан,
Куёш боқиб ерга нурин ёйганин,
Енгил ховур кўтарилиб боғлардан,
Яшил япроқларнинг нафас олганин.
Қушлар бир-бир учар ошиёнидан,
Чўпон эл бойлигин, қирга етаклар,
Ногоҳ қуён сакраб ўтар ёнидан,
Тулки унга йўлин тезлаб эмаклар,
Учқур жилғаларнинг олмос ранглари
Интилар водийга тошларни ўйнаб,
Таралар муаттар тонг оҳанглари,
Гўё олам мени қаршилар куйлаб.

АРЧАЛАР

Арчалар бош қўйган тоғдаги тошга,
Ел сўрар киргансан сен неча ёшга,
Арчалар жилғага аста шивирлар,
У эса шўх ўйнаб елга билдирар,
Мен билан тенгдош у, тоққа ҳам тенгдош.
Биз яшил заминга мангу бошу кош.

1993.

САНГЗОР

Сен кумуш чўқкилар фарзанди Сангзор,
Мирзачўл кўркининг пайванди Сангзор,
Тоғларнинг қаноти чашмасорисан,
Боғларнинг ясанган гулбахорисан.
Ҳаётбахш йўлингни гулга буркайсан,
Арчалар нафасин чўлга элтгайсан.
Элингга сен Аму, Сирдек дарёсан.
У олис йўлларда яшил дунёсан,
Саҳройи тўйларда кўшиқларинг бор,
Васфингни қуйлаган ошиқларинг бор.
Баҳори паллалар, шошқин қаламинг,
Қирғоқлар кифтидан келур гул даминг,
Нурафшон даргохдир ўнгу сўлларинг,
Уфқлар ошади бахмал йўлларинг,
Бўстонлар чиройи қадим армонинг,
Она ер мардларин мадҳи достонинг,
Гулларга лаб қўйиб борурсан Сангзор,
Дилларга меҳр уйиб борурсан Сангзор.
Элингга сен Аму, Сирдек дарёсан,
У олис йўлларда яшил дунёсан.

1993.

ОНА ЭЛ МАДҲИ

Она эл ўзбегим фарзандларингмиз,
Эркингга фидойи посбонларингмиз.

Ой порлар юлдузли эрк байроғингда,
Темурнинг руҳи бор пок тупроғингда.
Бахтинг деб тепади қалблар эрта, кеч,
Сени ўзгаларга ишонмаймиз ҳеч.

Она эл ўзбегим фарзандларингмиз,
Эркиннга фидойи посбонларингмиз.

Оламга туташдир мустақил йўлинг,
Хамкорлик қадрини улувлар элинг,
Бахоринг эркимиз, тақдиримиз у
Биз уни кўриклаб яшаймиз мангу.

Она эл ўзбегим фарзандларингмиз,
Эркиннга фидойи посбонларингмиз.

Биз Турон элининг азми мадори,
Асли бир онанинг фарзанди, бори,
Садокат меҳридан қадамлар шахдам,
Ватаним, сен учун жонфидо хар дам.

Она эл ўзбегим фарзандларингмиз,
Эркиннга фидойи посбонларингмиз.

1993.

МУҲАББАТ РАМЗИ

Чаманлардан сенинг учун элтганимда гул,
Кўксинг тўлиб, висолингга етганимда, гул,
Севинчларинг тошқин бўлиб мушки бўстондан,
Биттасини танлаб дединг: «Қандай гўзал бул!»
Дедим: «Барча бу гуллардан ўзинг барносан,
Гул ҳуснингдан чирой опти, қара гуллар ул.
Муҳаббатим рамзи эрур, нафис бу гуллар»,
Дединг кулиб: «Севги рамзи асли у кўнгил».

1993.

СОҒИНЧ

Рафиқам хотирасига

Келдим яна изларингни излаб рухжаҳон,
Тентирайман кирлараро, таниш хиёбон.

Изларингни кўрсатай деб баҳор еллари
Йўлақлардан дилим ўртаб сунураб хазон.

Сени кўрса рақс тушарди яшил япроқлар,
Энди улар сарғайибди, хомуш зафарон.

Дарахтлардан тушар кузги, етим япроқлар,
Улар менинг дил дардларим, охирги армон.

Сўнмаган дард, сўнмаган дил соғинч замони,
Сен йўқсану, руҳимда гул ҳуснинг намоён.

Кўзинг бўлиб йилтирайди олис юздузлар,
Кани унга айтолсам дил бўлса нурафшон.

Бу оламда Назарматга қолган изларинг,
Япроқларни ёкишарлар, йиғлаб, ёнар жон.

1993.

ОҚ ЙЎЛ

Мен Қашқа чўлини кездим ёз чоғда,
Чўғ пурқарди танга авжи саратон,
Туриб қолдим Аму қўл чўзган ёқда,
Тикон билан сўзлашарди пахта, дон,
Тикон дерди, жойим бўлган шу кенг чўл,
Энди эса сурилибман увотга,

Жазирама берган эди менга йўл,
Замон зайли айланибман мен ётга.
Бурдой оппоқ пахта кўлин тутдию,
Чўл хокими эдинг дерди тиконга,
Бизни Фарход, Ширин қизлар кутдию,
Мана энди айландик биз бўстонга.
Зар кокилин ўйнаб галлазорлардан,
Кўксим тоғдек улкан дер дон хирмони.
Қуёш гулин тутиб пахтазорлардан,
Келди Қашқа чўлин бободехқони,
Бу ер кадим эрди юпун, қоқ макон,
Чорва келиб ўт изларди илк баҳор,
Саратонда замин қовжираб чунон,
Томчига зор ўтар эрди неки бор.
Келди Аму, яхши кунлар келаркан,
Ўзимиздек пахта кўтарди қаддин,
Дунёда бахт — буюк ўзлик бўларкан,
Эл қўлига олди ўз кадру хаддин.

Бобо дехқон қўл кўтарди дуога,
Келди буюк истиклол дер дунёга.
Боғлар кезиб, сўзлар тинглаб мен чўлда,
Қутлуғ қадамларни кўрдим оқ йўлда.

1993.

УЧ МИНГИНЧИ ЙИЛ

Янги асрим уч мингинчи йил,
Нафасингни сезиб турибман,
Эзгу хаёт йўлини ўйлар дил,
Боғларингни кезиб юрибман.

У боғларда унган хар ниҳол,
Сенга етиб бўлғуси чинор.
У дилларда жой олган иқбол,
Ҳар нафасин қодир изми бор.
Олис эрур нурли манзиллар,
Қуёш йўли элнинг хаёти,
Бир-бирига қўл тутса эллар,
Насиб бўлғай унга умр тоти.
Эзгуликни эслатиб олам,
Ҳар лаҳзамни азиз тутинг дер.
Тарихларни варақлаб хар дам,
Истикболни раво этгай ер,
Лочинларинг учиб кафтингдан,
Олис Марсга етгуси бир кун,
Эллар қалбин қуёш тафтидан,
Бўлғай замин нурафшон гулгун,
Кўхна асрим оддинг сен довон,
Бўронларда ўтли хаётинг,
Янги асрим сен янги жаҳон,
Нурли йўллар бўлсин ниятинг.

1993.

ИМОН

Ҳар ким ҳам ўзини имонли дейди,
Топган нарсасини ҳалол деб ейди,
Лекин билмас асли нима у имон.
Дилми у, эътиқод ёки пок виждон.
Ҳар ким ҳам имонни ўзича ўйлар,
У ҳақда сўз кетса билганин сўзлар,
Баъзилар унутар юрган йўлини,

Номахрам ишларга урган кўлини,
Ушутар курашда ёлғиз қолганин,
Ўзин эл ишидан четга олганин,
Имоннинг бош сўзи бу она Ватан,
Ватансиз имонни топмас жону тав,
Бировни камситиб, ўзини доно
Билганнинг кўзини очар бу дунё.
Бориб сўнг мачитга ўқир у намоз,
Гуноҳлардан мани этгин дер халос,
Юракнинг чандиғи ногўғри қадам,
Йўлингни тўғри тут бондан, эй одам,
Билсанг чин имонлик асли инсонлик,
Билсанг чин инсонлик асли имонлик.

1993.

КЎРГАЗМА

Мактабда кўрғазма — мола ва омоч,
Ўтмишдан хотира, дехқон буюми,
Муаллим дер: Ерга бўлган эҳтиёж,
Боболар яратиб, ишлатган уни.
Кўл изи, тер синган, қадими ёдгор,
У билан ер юмшаб, ундирилган дон,
Кўш хўкиз, чайир от бўлиб у ҳамкор,
Тортган улар билан машаққат дехқон.
Устоз сўрар янгиликни боладан,
Экин захматидан, ўтмиш даладан,
Заминда ризқ-рўз, эл дер бунёдкор,
Қудратли мошинлар дехқонга ҳамкор,
Боболар ўтмаса бу оғир йўлдан,
Бугунги камолот келмасди кўлдан.

1994.

КЎҲНА ДЎМБИРА

Чойхонада турар кўхна дўмбира,
Кимдир уни ёдгор этиб қолдирган,
Чалинган кўп, рангсиз, овози хира,
Узуқ торларини чертиб қолдирган.
Чойхонага келди таниш бир бахши,
Дўмбирани қараб олди кўлига,
Тор улаб дер: Бўлар бу қайта яхши,
Хизмат этар яна элу юртига.
Бахши тортиб у кўш торларин таранг,
Чертган эди чикди нафис куй, оханг,
Гўё топгандайин эгасини соз,
Қайта таратди у дилрабо овоз.

1994.

ВАСЛИ ЁДИНГ

Дилга тушди бир оташ ким, куйлар ёниб жон,
Унинг сўнмас алангаси сен ўзинг жонон.
Қайданам сен кўриндингу ишқ урди тугён,
Ғариб жоним ёнар энди хажри доғингдан.

Муҳаббатни кўзгу айлаб дилга келурсан,
Жамолингни орзу айлаб сарсон этурсан.
Бу талпинган жонгинамнинг ҳолин билурсан,
Жудо этма мафтунингни висол боғингдан.

Кимки сўрса ҳолим билур — ёниш фарёдим,
Интилурман ўртаниб дил васлингга доим,
Қайсар ёрим бу жаҳонда сенку муродим,
Назар айлар Назарматга нур қароғингдан.

Самандарман, каландарман хажри доғингдан,
Адойингман, гадойингман гул яноғингдан,
Ишқ чўлида қолиб кетдим ёр фирокингдан,
Борбонингман, айирмагин висол боғингдан.

Қайсар ёрим бу жаҳонда сенку муродим,
Назар айла Назарматга нур қароғингдан.

1994.

КЎПРИК

Катта ариқ устида кўприк,
Қишлоқ йўли гавжум туну кун,
Лим-лим суви мавжли югурик,
Ҳаётбахш у юрт ахли учун.
Қуёш нурин кўчиб ўйнайди,
Олмосланиб ўтар тўлқини,
Қиз, жувонлар сохил бўйлайди,
Зилол сувга келар ҳар куни.
Уруш йили отам билан мен,
Келган эдим унга субҳидам,
Не учундир хомушди замин,
Хомуш эди кекса отам ҳам.
Ҳаёл чўккан дилу нигоҳга,
Синов кутар йигитлик чоғим,
Зафар истаб олис жанггоҳга
Йўллаганди она қишлоғим.
Хайрлашиб кўприкда отам,
Деди: Ўғлим жангдан қайт омон.
Кўзин артиб, сўнг кучди маҳкам,
Гўё сўнг бор кўргандай бу он.

Билган экан урушдан кайтсам,
Ўтган экан отам дунёдан,
Овоз келур кўприкдан хар дам,
Чиқарма дер отангни ёддан.
Қишлоғимга келсам кўприкда,
Бир оз тўхтаб хаёл сураман,
Гўё отам эски этикда,
Пайдо бўлганини кўраман.
Хаёт тинмас қўҳна кўприкда,
Йўловчилар ўтишар бир-бир,
Дилда отам, томчи киприкда,
Шу хил экан одамзот, тақдир.

1994.

ОНА ЮРТИМ

Жонажон юрт Новим Спитаменсан,
Қадим Сир соҳилин обод юртисан,
Захматкаш ахлинг бор, дўстга ҳамкорсан,
Онадек қадрли, азиз диёрсан,
Нови Спитамен, Ватан гулзорисан.

Бор сенда ўтмишдан ёзиқномалар,
Селравинг, Коризинг, Қаллахоналар,
Сўзлайди бағрикенг дашту чўлларинг,
Гул униб, боғ бўлган мангу йўлларинг,
Нови Спитамен, Ватан гулзорисан.

Қўшиқлар таралур боғу гулзордан,
Бешиқлар тебранур тўй, никоҳ, ёрдан,

Китоблар ёзилур тарихи бордан,
Фарзандинг Назармат севган ашъорсан,
Нови Спитамен, Ватан гулзорисан.

1994.

МОТАМСАРО ОНА

Мотамсаро она пойингда гулхан,
Бағрингни ёндирган бўронли йиллар,
Фарзандинг кай элда бўлганда қурбон,
Ёд олиб таъзимга келади эллар.

Шахидлар пок рухи чорлов, онажон,
Орзуинг ҳаёту, тинч бўлсин жаҳон.

Хотира ҳаётнинг оғох машъали,
У халқлар дилида сўнмаган олов,
Она ер яралган эркин юргали,
Одамлар бўлмасин бир-бирига ёв.

Нур бўлиб норлайди гулхан, онажон,
Тинч йўлга чорлайди гулхан, онажон.

Имону, эрк билан мунаввар дунё,
Тўзмасин, тортмасин хавф-хатар дунё,
Қуёшни кучгандай заминун осмон,
Элларга бағрини кенг очсин жаҳон.

Шахидлар пок рухи чорлов, онажон,
Орзуинг ҳаёту, тинч бўлсин жаҳон.

2004.

ЧОРБОҒ

1994 йилда 31 октябрь Ўзбекистон, Қозоғистон, Тожикистон ва Қирғизистон уруш ва меҳнат фахрийларининг Тинчлик юрши Тошкентдан бошланиб, Махтаарал, Хўжанд, Лайлак заминларидан ўтиб, 3 ноябрда Фарғонанинг Қувасой шаҳрида якунланди. У ерда хотира боғи яратилди.

Қувасойда бир табаррук чорбоғ бор,
Қуз айёми келди унга навбахор,
Тўрт қардош халқ фарзандлари меҳмони,
Бағрин очди унинг дўстлик майдони.
Қуёш порлаб, хаво эди мусаффо,
Ёйиларди она заминга зиё,
Юраклар шод, сўзлар дўстлик меҳрини,
Эъзоз айлар Қувасойнинг ериши,
Ёш кўчатлар уйилганди увотга,
Замин кучиб томир ёяр хаётга,
Қон-қардошлик рамзин айлар аён у,
Пайдо бўлар Қувасойда боғ мангу,
Қатор турар олма, ўрик кўчати,
Бирин экди қозоқ оға Мухамбати,
Тожиқ адиб Боқизода сўнг бирин,
Қирғиз Тўхташ ота ҳам нок кўчати
Олиб бирга ўтказишди ёнма-ён,
Пайдо бўлди даштда янги гулистон,
Зафар боғи кенгаярди у ҳамон,
Самиг¹, Зикир², Азиз Қайюми шу ол,

¹ М у с а в в и р — Самиг Абдуллаев.

² С а н ʼ а т қ о р — Зикир Мухаммаджонов.

Қутлар эди кад ростлаган ниҳоллар,
Дедим буюк дўстлик-ла обод эллар,
Сарин елдан шивирларди япроқлар,
Мангуликдан сўзлар эди бу боғлар.

1995.

У МАНГУ НУР

Кубронинг қони

Қуёш хамро, чорлар Хоразм,
Аму дарға, дилимда таъзим,
Дуога қўл кўтарар имон,
Нола айлар юрагимда қон:
Сенда қолган у суйган жаҳон,
Сенда қолган у муқаддас жон.
Унинг руҳи замин нафаси,
Замонларнинг буюк дарғаси,
У уфқда мангу машъала,
Ёвузлардан асровчи қалъа,
Унутма деб ёниб туради,
Бефарқлардан нолиб туради,
Она ернинг чўл, даласини,
Азиз ёмби ҳар заррасини,
Қучиб, ундан яратган гужум,
Унутма дер ўзингни мардум.
Нола айлар юрагимда қон,
У мангу нур, имони замон,
У Кубродир, эрклик буржуни,
Элимизнинг англов бурчини,
Фарзанд этиб қолдирган абад,
У Ватанга буюк муҳаббат.

Дафтар очар Кубронинг кони,
У халкимнинг мангу виждони,
Тўкилмаган ерга у бекор,
Буюклиги хар нафасда бор,
Хушёрликка чорлаб туради,
Эл дилида порлаб туради.

1994.

БУРЧ ЙЎЛИ

Уруш бошланганда,
Фронтга йўл олди акам Аширмат,
Сарҳадда жангга кирди укам Холмат,
Дипломни онамга қолдириб у кун
Сен ҳам йўл ол дедим жангга Назармат,
«Болаларим уйга омон қайтинг», деб
Ота-она қолди бизни кузатиб.
Қуролга айланди қўлдаги қалам,
Жангларда ёндику, ёнмади қалам,
Ватан меҳри эди бизга мададкор,
Элга эдик биз жангчи ҳам ижодкор,
Унут бўлмас зафар, тўкилган қонлар,
Ёдда шахид кетган марду майдонлар,
Она Ватан, бахту тақдиримизсан,
Қайда бўлмайлик сен қалбимиздасан.
Азизлар, бўлайлик доим тинч, омон,
Ўтганлар рухларин этайлик шодмон.

1995.

ҚОЛАДУР

Умр ўтар, жаҳон қоладур,
Бунёдингдан эҳсон қоладур,
Нурли бўлса юрган йўлларинг,
Сендан боғу бўстон қоладур.
Устозларнинг таълими дунё,
Ундан илму ирфон қоладур,
Ватан истар элим икболин,
Ундан мерос, нишон қоладур.
Инсон йўли нурли манзил у,
Етолмаса армон қоладур,
Иш тушганда марднинг бошига,
Вафоли дўст, кадрдон қоладур.
Назарматнинг меҳри сизларда,
Ундан шеъру дoston қоладур,
Умр ўтар, жаҳон қоладур,
Бунёдингдан эҳсон қоладур.

ҚАДИМ ДИЁР

Улкан замин, азим диёр Бухоро,
Бағри кўркам, қадим диёр Бухоро.
Минг йилларнинг тарихисан, улугсан,
Маърифатнинг даргоҳисан, қутлуғсан.
Буюк ҳаким Ибн Сино юртисан,
Илму ирфон, донишмандлар кўркисан.
Сенинг фаҳринг илми ҳадис Бухорий,
Дунё билган Накшбанди диёри.
Ялов тутган нурли йўлга Файзулло,
Буюк соҳибкалам Айний домулло.
Сахий замин, зарли, газли маконсан,
Қони неъмат, элга азиз жаҳонсан.

Кадамжосан, келур сенга сайёҳлар,
Ором олур сенга тушган нигоҳлар.
Эл ардоқлар фарзандларинг шуҳратин,
Она юртга кадру меҳру химматин.
Ёдда захмат, оғир уруш йилларинг,
Марди майдон бўлган қиз, ўғилларинг.
Гул тутади сенга Аму, Зарафшон,
Шуҳратингни билур аҳли кенг жаҳон.
Улкаи замин, азим диёр Бухоро,
Бағри кўркам, қадим диёр Бухоро.

1995.

СЎРАСАЛАР ЮРТИМДАН

Сўрасалар юртимдан, сўз очсалар элимдан,
Жавобига тайёрман, кўшик келур дилимдан.

Мен элимнинг мунаввар йўлларини куйлайман,
У йўлларда очилган гулларини куйлайман,
Гўзал юртнинг қизлари, гўзал бўлур, гул бўлур,
Гўзалликни яратган элларини куйлайман.

Баҳорларнинг хушхони булбулларин куйлайман,
Бунёдкор эл вафоли кўнгилларин куйлайман,
У кўнгиллар мадҳида эл мардлиги янграйди,
Чаманларга айланган, дашт, чўлларин куйлайман.

Озод Ватан ҳумоси, ҳилолини куйлайман,
Ўн икки нур-қолдузли жамолини куйлайман,
Байроғининг уч рангу жилосини куйлайман,
Она элим муаззам камолини куйлайман.

Сўрасалар юртимдан, сўз очсалар элимдан,
Жавобига тайёрман, кўшик келур дилимдан.

1995.

УДМИ ЭҲСОН

Инсон яшар умид, орзу, меҳнату имон билан,
Гуллар унар йўлларида ҳамнафас замон билан.

Ҳаёт буюк бир китобки ўқур инсон бир умр,
Қадрлидир умри ўтса ҳалол ошу нон билан.

Кўрса инсон яхшилиқни қайтарай дер вақтида,
Мўъжаз уйи гулшан эрур келса дўст, меҳмон билан.

Отахонлар сўзлари бор, яшар элда оқибат,
Ўлчанмагай ортиқча сарф мўлу кўл эҳсон билан.

Ҳар юртда бор кўхна удум тўю, йиғин, маросим,
Эзгу ҳислат элни кутмоқ иззату икром билан.

Аҳли санъат хизматидан баҳра олур ҳамма ҳам,
Куй, қўшиқлар жон роҳати хофизини хушхон билан.

Назар куйлар қадими урф, тантана, эл одатин,
Эсланур у ўтса файзли, яхши дам, ором билан.

1995.

БУ КУННИНГ ҲИКМАТЛАРИ

Яхши ҳаёл дилни кўтарар,
Азми фаол элни кўтарар.

Ҳаёт кўрки кўлингда бўлсин,
Пок ниятинг йўлингда бўлсин.

Учар гиламда учмайлик,
Учар оламни кучайлик.

Одам учун яралган олам,
Олам учун яралган одам.

Қисмат хар хил бўлар жаҳонда,
Тош ўлчови турар инсонда.

Йўл инсонга қарайди,
Донога оқ ўрайди.

Ватан иккинчи қуёшдир,
Қадрин билганга йўлдошдир.

Жанг кўрган осойиш дамни ўйлар,
Ерга мунаввар кўкламни ўйлар.

Дунёнинг ҳикмати оқибатдан у,
Инсоннинг ҳиммати садокатдан у.

Эрк кетса илгингдан қисмат демагил,
Қисмат деб ўзгага хизмат этмагил.

Дилда бўлса иктидор, идрок,
Нурли бўлгай йўлингда офок.

Билим ва ҳунар сен топган дунё,
Иккисидан келур умрингга зиё.

Истиқлолда авлодлар қони бор,
Эрк деб ўтганлар армони бор.

Кеч қуёшни қузатади, тонг ундан отади,
Ният дилда ётади, онг ундан отади.

Донолар кўп дунёда,
Олам яшар зиёда.

Йиллар умрга сархисоб,
Хаёт унга бир китоб.

Аллоҳ ато этган умр
Қадрига ет, у йўлингда нур.

Хаёт тиконли гулга ўхшайди,
Ақл уни имонли йўлга бошлайди.

Дарахт кўп гуллайди,
Хосилда турлайди.

Тошган тошқинга ўхшар,
Ҳаддан ошганга ўхшар.

Ожиз одам кутади ёрдам,
Ножинс одам бўлмайди ҳамдам.

Қарсак чалинмас бекор,
Унда бор меҳру иқрор.

Тилни билган бир бошқа,
Дилни билган бир бошқа.

Ижод қарамас ёшга,
Қудрати ўтади бошга.

Инсоний чирой юздан билинмас,
Асду ҳикмати кўзга илинмас.

Кимки бўлса баъри кенг,
Унинг элга баҳри кенг.

Йиқилар одам хар хил ҳолатда,
Ким қандай қарар шундай фурсатда.

Йўлда ётганга карама бефарк,
Ўйлама уни ичган деб арак.

Ковунининг хиди гоҳо бўлади баланд,
Мағзи гоҳ бемаза, гоҳ бўлади канд.

Кўпол муомала бадбўй хаво,
Яхши муомала обрўй, даво.

Пўлат оловда тобланади,
Гуруч паловда тобланади.

Чирок ёкмасанг парвона қайда,
Ёрга ёкмасанг ҳамхона қайда.

Вафо қилмасанг жонона қайда,
Фидо бўлмасанг эл, она қайда.

Зиё кўрган фикридан билинур,
Дунё кўрган шукридан билинур.

1995.

ДУНЁ КЕЗАР ЧИРОЙ

Халқ рассоми Малик Набиевга

Дунё кезар чирой мўйқаламингиздан,
Йўл олур етти ранг нур кадамингиздан,
Қалбингиз қатида буюк орзулар,
Оламга таралур ундан ёғдулар,

Чаманлар интилур сизга таъзимкор,
Буюк Беход йўлин сизда сеҳри бор,
Сиз Ватан кўркининг жонбахш мафтуни,
Нафосат қасрининг улкан устуни.

Илохий истеъдод сизга мададкор,
Гўзаллик дунёсин сўнмас накши бор.

1996.

ЁР БИЛИНАР САДОҚАТДА

Ёр қошингдан олганми қалдирғочлар қанотларин,
Яшил тоғлар асаллари бол лабингдан тотларин,
Ул қайрилма қаро қошинг жоним кўкин хилоли,
Лабинг эса бол кавсари, ширинпазлар хаёли.

Паривашлар жамолиннга, қиёслайди зотларин,
Боғлар эса олур сендан навбахор бисотларин,
Ёр билинар садоқатда бўлса меҳру, вафоли,
Сен эурсан мухаббатнинг буюклигин тимсоли.

Тингла эй гул севган ёринг нола муножотларин,
Дил дунёсин наволарин, ашъору ижодларин,

Бағишланган сенга улар, орзуим ёр висолинг,
Соғинчим ул, қувончим ул гўзал олам жамолинг.

Ёр билинар садоқатда бўлса меҳру, вафоли,
Шахло кўзинг муҳаббатнинг тонг юлдузи, иқболи.

1996.

НУРОНИЙ

Охиста кадамлар, етмасди дармон,
Етмиш йил кўтарган оёқ мажолсиз,
Билдирмас ҳорганин, олдда хиёбон,
Унда дам олмоқчи ўлтириб ёлғиз.
Оромгоҳ мудрарди, кузак маҳали.
Ел дарахт япроғин этмоқда варрак,
Изғирин пурковчи қишга бор ҳали,
Кўҳна, бўш тахтада дам олиш керак.
Хиёбон тўрида ёзиқлик шиор,
Қачондир қўйилган, сўзи — нуроний,
Кексалар боғига шу бир эътибор,
Ёзиб қолдиргандир қайси бир хомий.
Зақоту, саховат, химмату, шафқат,
Ёрдамнинг йўлида бу-да бир эҳсон,
Ризқи рўз илдизи асли у меҳнат,
Шуларни ўйлайди нуроний инсон.
У қутлуғ умрининг неча йилини,
Киндик конин тўккан ерга бахш этди,
Бошини кўтариб, ушлар белини,
Шу чок эзгу бир рух дилда нақш этди.

1996.

ОНАЛАРГА ЙЎЛ БЕРИНГ ДЎСТЛАР

Оналарга йўл беринг дўстлар,
Фарзандларин излар жаҳондан,
Излар шаҳид киз, ўғилларин,
Қайтмаганлар улар майдондан.

Оналарнинг сўғинч йўллари,
Излар фарзанд — бахт нажотларинг,
Улар сақлаб жангда элларин,
Айтмаганлар халокатларин,

Ёнар олов-сўнмас ёдгорлик,
Фидо бўлган мардлар руҳи у,
Оналарнинг умри бедорлик,
Хайкалларга айланган мангу.

Оналарга йўл беринг дўстлар,
Фарзандларин излар жаҳондан,
Излар шаҳид киз, ўғилларин,
Қайтмаганлар улар майдондан.

1996.

ЖИНЧИРОҚ

Сенга тушар нигоҳим,
Аслинг қора мўридан,
Энди сени кўрарман,
Кўҳна тарих тўридан.
Кўрғазмада мункайиб,
Бағринг қақшаб турарсан,

Кечалари тепангда,
Чарақлаб нур кўрарсан,
Томоғингни қадими
Мойлаганди обжувоз,
Бошлар эди ел дами
Қурум пуркаб, тунлар ноз,
Сен билан ҳам ўтиб биз,
Интилдик ёркин нурга,
Элда қуёш кутиб биз,
Етдик кейин меҳрига.
Кўхна чирок ўйимда,
У тарихни варақлар,
Кечалари уйимда,
Янги қуёш чарақлар.

1996.

ОҚСОЙ ҚЎШИҒИ

Оқсой бўйи — баҳор гулшани,
Келарди ёр гуллар кўргани,
Хаёлимдан чиқмайди асло,
Гуллар териб, гуллай юргани.
Сой бўйида қолди гулларим,
Япроқларин ўйнайди еллар,
Оқар сувда соғинч ўйларим,
Мулоқотга чорлайди йўллар.
Гуллар олиб ёрим юрарди,
Ўзалликни севарди дилдан,
Муҳаббатнинг кадрин биларди,
Хабар олмас энди у гулдан.
Гулларимни оқиздим сойга,
Етиб борса олармикин ёр,

Келиб оксой бўйи, у жойга,
Гулни олиб колармикин ёр.
Сой гулида дилим борарди,
Сўзлар нозли ёр фироқидан,
Умидларим гулга айланди,
Куйлар дилбар висол боғидан.
Сойда оқар соғинч гулларим,
Мулоқотга илинж дилларим.

НАМОЗШОМГУЛ

Намозшомгул салкинда,
Чаман бўлиб порлайсан,
Айт, гўзалим ойдинда,
Кимни ишққа чорлайсан.
Гуллар аро сеҳрли,
Чехранг зебою гулгун,
Кимга бунча меҳрли,
Интизорсан кечкурун.
Оқшомлари дилдоринг,
Капалаклар бўлурму,
Ёки сенинг хушторинг,
Хур, малаклар бўлурму.
Намозшомгул очилгин,
Тинглай дилинг сеҳрини,
Сен бағримга сочилгин,
Куйлай севгинг меҳрини.
Намозшомгул порлайсан,
Кимни ишққа чорлайсан.

Президент Ислам Каримов фахрийлар билан

Шоирнинг онаси Назокат ая,
дадаси Эгамназар ота.

Талабалик йиллари.

Назармат рафиқаси Орифахон ая
билан (1979).

Ака-укалар.

Назармат Польшада аскарликда (1944 й).

Шоир ҳамкасб қуролдош дўстлари билан.

1965 йил. Фарғона. Волида учрашув. Чапдан Воҳид Зоҳидов, Хамид Фулом, Мақсуд Шайхзода, Мамарасул Бобоев.

Ҳарбий мактаб курсантлари билан.
Тошкент 1942 йил, март.

1959 йил Тошкент. Шoirлар Аширмат Туроб Тўла,
Фаффор Мирзо ва Назармат.

Мушоирадан сўнг. Чапдан Назармат, Мирмуҳсин,
албан шоири Фатмир Гията, Шухрат. 1958 йил.

Шоир Назармат. Тўқсон билан тўқнашиб...

ДОРИЛФУНУНИМ

Инсоннинг мунаввар умри билимда,
У эрур ҳаётда ганжинавий қон,
Олий билимгоҳим бўлдинг йўлимда,
Буюк Самарқандда маърифий жаҳон.
Нурли зиналардан сен олиб ўтдинг,
Умрим варағида ёзиғлик беш йил,
Устозлар таълимин дилга жо этдинг,
Буюк дунём эрур сен берган таъсил,
Жаҳоний меҳрингдан қучиб ёркин нур,
Ватанга дастиёр бўлдим бир умр,
Бўронли йўллардан бизлар кўп ўтдик,
Ҳамма вақт дилларда меҳрингни тутдик.
Ҳаёт мунаввари, таълиминг нури,
Билим, ҳунар, мангу инсоннинг йўли,
Олтмишдан ошибди ўқиган йилим,
Ҳамон мен талабанг дорилфунуним,
Ҳаётим ёлқини дониш фикрлар,
Бари сендан эрур, минг бор шуқурлар,
Билимдоним сенга дейман кўп раҳмат,
Унутмас устозин ҳеч вақт Назармат.

1997.

ЁР ХОТИРАСИ

Япроқлар тўкилмоқда,
Дил чоки сўкилмоқда,
Дуолар ўкилмоқда,
Эслатур сени ёрим,
Ўртанур дили зорим.

Эшитгум азонларни,
Тўкилган хазонларни,
Совуриб армонларни,
Япроқлар тўкилмоқда,
Дил чоки сўкилмоқда.

Гўзаллар ўтар сендай,
Ёд олиб дилим ёнгай,
Хаёлим куйган кундай,
Япроқлар тўкилмоқда,
Дил чоки сўкилмоқда.

Соғиндим сени дилдор,
Фарзандлар эслашиб хар бор,
Хотиранг бўлиб ёдгор,
Япроқлар тўкилмоқда,
Дил чоки сўкилмоқда.

1997.

ГЎЗАЛЛИК

Бахор келиб, заминда гул гуркирар,
Чаманларда капалаклар базм курар,
Сабоҳлардан гунчаларда ўйнар нур,
Хушбўй гуллар чехраларда елпинур,
Боғлар очар гулга сахий бағрини,
Алп чинорлар тутар нурга сағрини,
Замин билан сўзлашади гуллар ҳам,
Элга хирмон кўзлашади мардлар ҳам,
Гунчасини нурга буркаб субхидам,
Кўзин очиб, сеп танлайди тикон ҳам,
Шўх елларга ҳамдам эрур куй, наво,

Ерга тутар илиқ нафасин ҳаво,
Баҳор дилни гул гаштига ўрайди,
Бор оламни чиройига буркайди,
Гўзалликка ошиқ эрур табиат,
Илхом олиб, шеърлар ёзур Назармат.

1997.

ОЛТИН ВОДИЙСАН

Баланд тоғлар викор бошингда,
Чирой танлар баҳор кошингда,
Чаман яшнар хоки, тошингда,
Дилрабосан мангу ёшингда,
Гул дунёсин гули Фарғона.

Асли номинг нурдан яралган,
Фасли кўркинг дурдан яралган,
Неки унга дилдан яралган,
Меҳру вафо куйи Фарғона,

Сен диёрда олтин водийсан,
Кува, Қўқон, Марғилонисан,
Кумушларнинг хонадонисан,
Чўлпонларнинг сўнмас ёдисан,

Сен Фарғоний юрти Фарғона,
Буюк элнинг кўрки Фарғона.

1997.

ҚАЙТМАДИ БОҒИГА

Бурхон қайтур боғига.

Бурхон Турсуновага

У калбини тикканди ерга,
Неъматини ниҳолда кўрди,
Замин шимган пешона терга,
Юрак қони кўпчиб югурди.
Томчилари бўларди кўклам,
Ананаслар хушбўй сабоҳда,
Кўзивойлар коматли, кўркам,
Хандалаклар дилкаш нигоҳда.
Гуллар атри учкур шамолда,
Қанот ёзган ўрик мағзи қанд,
Нок, олмалар нақшин жамолда,
Боғбон дилин этганди пайванд.
Бағрин очиб ҳар бир ниҳоли,
Мевалари жилоланарди,
Зарғалдоғу, луччак шафтоли
Ёғду бўлиб минг товланарди.
У жаннати замин эҳсонин
Ширин-шакар неъмат саркори,
Ҳар қарич ер куйлаб боғбонин,
Сеп таиларди ундан диёри.
Қолди боғи, замин дунёси,
Жанг чорлади тақдир йўлига,
Айрилиқнинг тўзон нидоси,
Соя ташлаб чўкди дилига.
Жанггоҳ йўли — осон бўлмас у,
Кимгадир у борса келмас у,

Боғбон қайтолмади боғига,
Бош қўёлмади ўз тупроғига,
Қолди элда жасорат, номи,
Бузилмас мардлар қурган томи.

1998.

УСТОДНИ ЙЎҚЛАШ

Эллик учинчи йил, айна ёз, чилла,
Олов пуркар эди заминга осмон,
Бизни чорлаганди биродар ўлка,
Пахтакор мардлари, дўст Тожикистон.
Душанбада эса устод ётарди бемор,
Хукумат боғида, ёлғиз бир ўзи,
Ёнида жонсарак аёл, шифокор,
«Тошкентдан дўстлар кепти», шу эди сўзи...
«Таклиф этинг...» дейди Айний домулло,
Қолди дала, мусобақа, мулоқот...
Дилни банд этганди маърифий дунё,
Отадай табаррук мангу бир хаёт.
Хол сўрар меҳрибон нуроний дийдор,
Эслаб кетдим талабалик йилларни,
Қадимий Самарқанд, билимгоҳ, илк бор
Устод таълимини кутган йўлларни,
Дўстлар меҳри эрур устодга дармон,
Соғлиғи биз учун эди нур жаҳон,
Устод аста тўшакдан бош кўтарди,
Бизни кўриш эди оғир холда ҳам,
Биродарлик меҳри дилдан ўтарди,
Шу эди дўст юртда биз кўрган олам.

1999.

МАНГУБЕРДИМАН

Онажон, мен нахри Хинддан кечаяпман,
Кечаяпман Ватандан олис дарёдан,
Аму деб бир томчи сувин ичаяпман,
Кечгум йўқ умидли бу кенг дунёдан.
Она юрт чунки сен мангусан, борсан,
Менман Мангубердинг, ўзинг қўйган ном,
Сен шарқда мунаввар қадим диёрсан,
Яратган боғингда ризқим бор мудом,
Куёш тоғ кифтидан боқар қизариб,
Элим мардларининг тўккан қонидай,
Субҳи тонг туманли турар бўзариб,
Яллуғи шаҳидлар сўнмас жонидай.
Онажон, мен энди Хинддан кечаяпман,
Сен берган қайрилмас қилич қўлимда,
Сенга қайтаман деб қасам ичяпман,
Тулпорим мададкор нотинч йўлимда.
Зурёдлар нур олиб Одам Атодан,
Кўпайиб муштипар Момо Ҳавводан,
Тарқалган дунёга айри зотидан,
Сипқорган иссик ел, совук ҳаводан.
Жанг билан яшарлар ўшандан буён,
Ким кучли, ким ўғли бўлган одати,
Баробар боксада қуёш, ер, осмон,
Билмаган нимада эрк саодати.
Кенг дунё уларга келгандайин тор,
Бугун эса ордан келмоқда ёғий,
Нахангдай ютмоққа ажал нафси бор,
Ёвузлик оламнинг чўккан дил доғи.
Мен кетсам, ўрнимга қолар Хоразм,
Туғилар янги мард Жалолиддинлар,
Қайда бўлмай элга этаман таъзим,
Курашга отланур эрк-чун жўмардлар.

Хинд дарё нега сен мунча тўлқинли,
Қиличнинг дамидай ўйнар учқунлар,
Безовта мард қалби бўлар ёлқинли,
Қасосга чорлайди оловли тунлар.
Тунларда сипоҳлар чароғи гулхан,
Хоразм зардўштин шаъми Авесто,
У ер оташкада пойигоҳ Ватан.
Зол тарих у жойни унутмас асло.
Гулханни чорлайди нариги кирғоқ,
Меҳрли хинд элин она бағридай,
Мард туни дарёдай безовта, уйғоқ,
Тулпорин шиддати элин қаҳридай.
Чакмоқдай яраклаб келаяпти у,
Субхидамда қучар ер ёлларидан,
Отнинг ҳам кўзида эркили йўл орзу,
Олиб ўтай дейди хавфли ерлардан.
Бошини кўтариб кўзгалар тезкор
Учмоқчи бўлгандай қарар кўк томон,
Мангуберди билан жанговар ҳамкор,
Дуч келар йўлида ўтли кўп майдон.
Кишнаса тоғлардан келар акс садо,
Бу янги жангларда борман дегани,
Кўтарган мардига этгуси вафо,
Жангларга ташланур ёзни енггани.
Мард қайда бўлмасин хоҳиши зафар,
Ватан меҳри асрар минг бир балодан,
Мард хатто бўлганда ғариб, дарбадар,
Кутади ҳақ йўлин ҳарбда Оллоҳдан,
Олдинга ташланса зарбли туёқлар,
Қайроқи тошлардан кўчар учқунлар,
Дарахтлар силкиниб, учиб япроқлар,
Эргашар хавасла гирдоб, қуюнлар.

Онажон, жанг бизни кутмоқда бу дам,
Евнинг қонли қўли тегмасин сенга,
Мусаффо кетгуси оламдан одам,
Йўлатмас ҳаётнинг губорин танга.
Нур билан йўғрилган танинг онажон,
Гужум бўлиб ўсган дағиш қумларда,
Ўтдинг хатарлардан ҳар доим омон,
Ўғлинг-ла биргасен жанг, хужумларда.
Ватандин олисмен, Ватан ўйимда,
Эрдан ҳеч одам бўлмасин жудо,
Тўзон изғир ўсган кўча кўйимда,
Унда элим эрки бўлмоқда адо.
Она ер белгилар инсон сабрини,
Бағридан фарзанди айрилганида,
Хорликда билар у эркининг қадрини,
Тубанлик чоҳига қайрилганида.
Мол тўплаб, ишратда кун кўриш — гафлат,
Ҳаётнинг нафасин эли бергуси,
Дунёда бор ҳаёт, меҳру мухаббат,
Нашъали йўллардан гуллар тергуси.
У йўлни сидку бурч сақлар ўзида,
Нотекис кадамда пайдо бўлар ғоз,
Ватан меҳри чакнар инсон кўзида,
Мардлиги умрига раҳнамо, ялов,
Эгарнинг устида Хоразм туғи,
Хилпирар ҳеч зотга бўй бермасдан у,
У билан яшар эл, ҳар кизу ўғил,
Туғ яшар она эл эркила мангу.
Урганчинг попоғи бошимда тожим,
Сақлаб келар аёз, бўронлардан у,
Ўзга сарпўшларга йўқ эҳтиёжим,
Совутим йўлимни ёритғич ёғду.
Силкинсам тебраниб овози келур,

Танимга тан бўлиб истар омонлик,
Жангларда зирхларнинг кадри билинур,
Уларда махкамдир марду майдонлик.
Танимда ёғийнинг захри қотили,
Чандиклар қасосга чақирар мени.
Дилим дер отлангин жангга ёшулли,
Кутмоқда муқаддас Хоразм сени,
Соҳил кўкатлари шивирлар аста,
Капалаклар тинмас, гул қучиб учар,
Балиқлар хол сўраб, кўринар пастда,
Сувдан баланд сакраб, тўлқинлар кучар,
Аста келур бургут чархи фалакдан,
Қанотин остига мени олмоқчи,
Шиддати жой олган нотинч юракдан,
Мен билан жангларга бирга бормоқчи.
Ботирдан ўрганиш марднинг хислати,
Ҳийла керак деган жангда пайғамбар,
Бу удум мағзида эл жасорати,
Дониш йўл-йўриқлар байроғи зафар.
Қайтаман элимга тоғлардан оғиб,
Етгайман орзуга дарёлар кечиб,
Жангларга киргайман дарёдай тошиб,
Она эл номи-ла ахду онт ичиб.
Онажон, изимдан келинг соҳилга,
Сизга эргапсинлар аҳли оилам,
Изингиз қолмасин ёвуз қотилга,
Шуни истар биздан она юрт бу дам.
Мен кетсам, қолади элимда руҳим,
Элим-чун йўлимни жангга бурдим ман,
Ватаним, сен борсан, туганмас умрим,
Ўғлинг Жалолиддин Мангубердиман.

2000.

СОҲИЛДАМАН

Соҳилдаман, сарҳаддаман, мажнун тол,
Кокилларин ўйнаб ўтар учқунлар,
Хивчинлари тортиб дилимдан хаёл,
Шошиб олға куйлаб ўтар тўлкинлар.

Учқунларда меҳрим борар ёримга,
Мангу оқин йўллари у саховат,
Чашма эрур бу қўнгил диёримга,
Ундиргани вафо гули садоқат.

Дарё оқар, пойингга у бош қўяр,
Қалқиб ўтган тўлкинлари дунё у,
Инсон ожиз йўлларига тош қўяр,
Насиб этган манзиллари зиё у.

Дарё оқар, алтар соғинч дилимдан,
Тўлкинида борар жўшиб армоним,
Хазонларни супургайман йўлимдан,
Ишк бахори менинг сўнмас жаҳоним.

Мен тунлари соҳил бўйлаб бедорман,
Мен диёру ёрни куйлаб бедорман.

КУЗ ИЛҲОМЛАРИ

Товлар қаъридан,
Қорлар бағридан,
Замин сағридан
Салкин ел келур,
Куз чиройидан
Гуллар нафаси
Оромбахш елур,
Она заминда,
Ёзиқ дастурхон,
Ундирган гули,
Кўркам бир макон.
Нозу неъматлар,
Ширин-шарбатлар,
Заррин толалар,
Гулгун лолалар,
Дунё бўйлаб у,
Йўл тутар карвон,
Дехқон эккани,
Эллар кутгани,
Азиз армуғон,
Диёрда кезар,
Куз илҳомлари,
Олтин дамлари...
Уйган хирмонин
Элга атайлаб,
Элгар саралаб,
Касбу корини,
Улуглаб дехқон,
Сўнг шукроналик-ла,
Синдиради нон.

2002.

ЭЛ БАҲОДИРИ

Генерал Собир Раҳимов хотирасига

Баланд бўй, қорақўл попоғи бошда,
Она юрт қолганда жангу талошда,
У олов умрини қўйди гаровга,
Шер бўлиб ташланди ялмоғиз ёвга.
У Ватан қиличин тутди қўлига,
Кўксин қалқон этди жанглар йўлига,
Попоғли бошига ёвуз чанг солди,
У ёвни енгдию, нур бўлиб қолди,
Туғилган Тошкенти генерал ўғлин.
Унутмас фидойи баҳодирлигин,
У жондан севарди жонажон юртин,
Унинг боғ, маҳалла, Тахтапул кўркин,
Севарди улоқни, сайру юрт, тўйларин,
Удми эл, маърифий, санъат куйларин,
Жангаро бир лаҳза олганда ором,
Сезарди дилда юрт соғинчин мудом.
Деярди жанггоҳдан қайтсам соғ, омон,
Бўлардим тинч, гулшан юртимга боғбон,
Унутмас эл фарзанд, мард баҳодирин,
Мардлар асрар азиз, она диёрин!

2003.

ДАРЁ ҚЎШИҒИ

Мироб борар, ойдинли тунлар,
Йўл ёнида шовуллар дарё,
Балиқ каби ўйнаб тўлқинлар,
Ярақлайди кўкимтир зиё.

Дарё кучар икки соҳилни,
Гоҳи қалқир кўликларда у,
Макон айлаб олис манзилни,
Ором билмас йўлларида у.

Хар томчисин бор шўх учқуни,
Тиним билмас учиб, ўйноқлар,
Нурга чўмиб дарё тўлкини,
Кўксин тутар намхуш қирғоқлар.

Йўлин тутиб оби ҳаётга,
Кучар дарё гуллар маконин,
Томчилари кўниб увотга,
Гулга бурқар боғу майдонин.

Жимирлайди тўлкинлар сокин,
Чаманларга бўлай дер оро,
Чирой олиб меҳридан экин,
Яшнар ундан замин доимо.

Арик тўлиб қалқиб ўтар сув,
Кўкатларнинг яйрайди жони,
Япроқ гулда сувга интилув,
Яшнар ундан экин жаҳони.

Қанот эрур улов миробга,
Ёлларини ўйнайди шамол,
Ҳаёт йўлин сувори ўйлаб,
Гоҳи дилни қамрайди хаёл.

Кўз ўнгида жонланар мардлик,
Ўйигитликда кечган жанг дамлар,
Истаб элга мангу ободлик,
Жангтоҳларга қўйган кадамлар.

Ўтди нотинч, оромсиз йиллар,
Энди замин ҳамроҳдир унга,
Пайдо бўлиб чаман манзиллар,
Ўхшар гуллар нурли тўлқинга.

Тўлиб оксин дер мироб дарё,
Бир томчи ҳам кетмасин бекор,
Йўлларида гуркираб дунё,
Гуллар кучсин нақш танлаб баҳор.

Яшнаганда боғларда гуллар,
Шабадалар эсар муаттар,
Гўзалликни куйлаб булбуллар,
Ошиқларнинг қалбини ўртар.

Юрт кўркида миробнинг ёди,
Ёнбошида дарё шалдирар,
Кўз олдида янги бир водий,
Чаманларда ўйнар ёғдулар.

Жўшқин дарё қўшиқ куйлайди,
Мавж уриши ором миробга,
Об-ҳаётни доим ўйлайди,
Дер заминни келтирай тобга.

Мироб караб жўшқин дарёни,
Чаманларда кўрар дунёни.

2003.

ИНИМ ЖОНИБЕК

Шоир Жонибек Кувноқ хотирасига

Сен тоғлар лочини эдинг Жонибек,
Сен анъор очуни эдинг Жонибек,
Ошиб кишварлардан дилбар овозинг,
Дилларни нурларга чўмганди созинг.
Сени билар эдик болалигингдан,
Фориш тоғларида лолалигингдан,
Отингга яраша сен кувноқ эдинг,
Икки тилда куйчи, кўш қирғоқ эдинг.
Сени билар эди Душанбе, Помир,
Ўш, Сурхон, Хоразмда ёйгандинг томир,
Ўз шоирим дерди Фарғона, Хўжанд,
Сенга канот берди жонажон Тошкент.
Сендан қолди ғазал, тароналаринг,
Қолди ёру, фарзанд парвоналаринг,
Сен тоғлар лочини иним Жонибек,
Сени куйлар она элинг Жонибек.

1993.

БОШБУЛОҚ

Олис юриб, кайси жойдан Бошбулоқ,
Шаффоф бўлиб, чиқармисан йўлимга,
Чўққилари оқ ўраган тоғ йирок,
Бағридан жом тутармисан қўлимга.
Сенда ўтган шўх ёшлигим ёдимда,
Ёзда салқин қишда илиқ ўйнардинг,
Тоғ бағридан чиқиб, сўнг қўз олдимда,
Роҳатижон софлигингни сўйлардинг,

Шошқин эдинг, тошлар ортингда қолиб,
Арик бўйлаб югурардинг мусаффо,
Сунбулага йўлдош бўлиб, авж олиб,
Сизиб, кўпчиб, ўйнар эдинг доимо.
Бошбуловим келдим яна қошингга,
Мен кексага соф жом тутиб, шод этдинг,
Равон бўлиб, ёш кўшилиб ёшингга,
Сахий диёр меҳрин менга ёд этдинг.
Сен умримнинг шарбатисан бир умр,
Келиб яна сипкораман ёз дамда,
Томчинг элтгай чанқоқ жонимга хузур,
Жилғаларинг оби-хаёт ўлкамда.
Эл жомисан, доим жўшқин мавж уриб,
Диёр бўйлаб соф нафасла слурсан,
Дилга илхом келди сени шод кўриб,
Она элга мангу сайқал элтурсан.

2004.

КИЧИК ЮРТ

Хар маҳалла шинам жой элга,
Хонадонлар тутиб меҳр-дилга,
Яшар бўлиб ҳамдам жамоа,
Қариндошдай тотувли омма.
Бу азали элим удуми,
Шундай ўтган ўтмиш мардуми,
Энди юрту туманга ҳамкор,
Истиклолнинг унда меҳри бор.
Парча ерин деяр бойлигим,
Унда унар юрт чиройлигим,
Бўлса аҳил аҳли маҳалла,
Ишда бўлмас мавҳум масала.

Бундай жойда бардам қаламлар,
Окибатли яшар одамлар,
Оро олур ховли гуллари,
Кўркам бўлур йўлак, йўллари.
Бошланади ҳар уйдан Ватан,
Бағрин очар унга шаъну шон,
Эшик очса ҳар бир хонадон,
Пайдо айлар янги бир жаҳон.
Ҳамкор бўлса марду аллома,
Камол топар ундан маҳалла.
Одам яшаб хонадонида,
Одил қўшни кутар ёнида,
Ҳар маҳалла хонадонларга
Кичкина юрт, азиз жонларга.

2004.

СОҒИНЧ АРМОНЛАР

Онажон, қолгансан тоғлар ортида,
Сенга боролмайман, йўлда доvonлар,
Ётарсан олисда, дўстлар юртида,
Дилимни ўртайди соғинч армонлар.
Кексайган чоғимда умр йўлимда,
Бориб кўрай дейман ётган қабрингни,
Кезар сўнмас рухинг соғинч дилимда,
Бизларга қолдиргансан дардингни.
Ёдда, дипломимни ёстик остида,
Асраб йиллар кутгансан жанг-оташдан,
Тунлари бедор қолиб, бошинг, қора тусдаги
Сочинг оққа айланди йўл кутишдан.
Унут бўлмас хатарли йиллар эсдаги,
Қучдик биз Истиклол, тинч энди эллар,

Онажон, қолгансан тоғлар ортида,
Ётарсан олисда, дўстлар юртида.
Онажон, кўраман сени тушларда,
Гулларда, елларда, келган қушларда.

2005.

НИГОҲИНГ

Кўзларингни яширма мендан,
Дил оташин опирма мендан.
Гўзал олам субҳи нурисан,
Чаманларнинг кўрки, гулисан.
Сендан ортик барно бормикан,
Куйламаган наво бормикан,
Сен нигоҳим шамсу анварим.
Тунларимда мохи пайкарим.
Дил сўзингни тилинг билдирмас
У шўх кўзинг баён этса бас.
Кўзларингни яширма мендан.
Назарматнинг нигоҳи сенсан,
Сўнмас наво дил охи сенсан.

2005.

НАВОЛАРИМ

Наволардан наволарга ўтарман дилдор,
Жафолардан жафоларга ўтарман дилдор,
Сени сўзлаб, ёниб бўзлаб, йўллар ўтарман,
Сени излаб, кўрсам сенга гуллар тутарман.
Гар нигоҳинг кўролмасам, излаб кетарман,
Ҳижрон дардин дилга жойлаб, сўзлаб ўтарман.

Излаганим, сўзлаганим ёдингда бўлсин,
Бу девона юрар, кўзинг олдида бўлсин.
Ёрни кутган, ёрга етган суюк дунёда,
Ёр висоли, ишқ икболи буюк дунёда.
Наволардан наволарга ўтарман дилдор,
Жафолардан жафоларга ўтарман дилдор.
Назарматга наволаринг рухи нур дилдор,
Ишқ мардиман, садокатинг кўхи нур дилдор.

2005.

ТЎРТЛИКЛАР

Йўлга чиқсанг кетма бедарак,
Йўқилсанг бўларсан чархпалак,
Хаётнинг қонуни идрок измида,
Унутма сен уни йўлингга керак.

Бахорнинг йўли боғ, дунёси гулдир,
Заминнинг таърифли раъноси гулдир,
Лола ҳам, бойчечак, қамин ҳам гулдир,
Дашту чўл тиконин ороси гулдир.

Таассурот турли бўлар одамда,
Бири бор суюкли, бири дард, намда,
Элтмагин сен унга булут соясин,
Яхши таассурот қуёш оламда.

Борарди хўрсиниб кўчада жувон,
Боласи бор эди, қолган каерда,
Қарамас йўлига, шошар қай томон,
Айб кимда, ўзида, ёки дер эрда.

Одамзод дунёни сақлар ўзида,
Хаётнинг кадрили кўрар кўзида,
Ҳар қадам умрига берар сарҳисоб,
Ғубор ҳам жавобгар ўтган изида.

2005.

НУРЛИ ЙЎЛЛАР

Она юртим, қадим элим илхомим жўшиб,
Маърифатли ўтмишингга битдим қасида,
Қўлга олсам Хоразмнинг хокин тиз чўкиб,
Ҳайратларнинг салтанати экан аслида.

Аён эрур элнинг тарих, илму ҳикмати,
Варақлари очилмайин қолган замонлар,
Унут бўлмас битиклари, ёзиқ заҳмати,
Улар мерос бўлиб элга қадим эҳсонлар.

Ёдгор Шайхул Нақшбанду, ал-Фарғонийдан,
Фан оламин нур йўлига чароғбон китоб,
Буюк Ипак йўли ўтган эл жаҳонидан,
Ёзиқлари авлодларга бўлган сарҳисоб.

Самарқанддай, Бухородай қадимий диёр,
Фарзандлари илм кўшкига бўлганлар устун,
Хива, Урганч доноларин илми устувор,
Ал-Хоразмий жабри китоб кенг дунё учун.

Замахшарий ҳам шайх Кубро даҳо биз учун,
Улар Ватан, дунё учун фидо бўлганлар,
Тарих сақлар нигоҳида кўрганин бутун,
Кашф йўлларин изланишда кучга тўлганлар.

Қадамлайди алломалар зиё йўлидан,
Асрларнинг қаъридан биз бормиз дегайлар,
Олам учун мангу нур у қудрат илмидан,
Янги қуёш бўлиб элда ярак этгайлар.

«Байтул хикмат», «Маъмун»ларнинг эҳсони зиё,
Унда дунё хикматларин сўнмас нигоҳи,
Варақланган саҳифалар уммондир гўё,
Башар мулкин ёритгуси мунаввар руҳи.

Аму каби мангу жўшқин Ватан ирфони,
Биз билгану, ҳам билмаган донолари кўп,
Она элим бўлган талаш, жанглар майдони,
Тафаккурлар йўлин тўсган қумлар уюлиб...

Хоразмни дерлар қадим Ховари замин,
Шарқдан чиққан қуёш каби нурафшон диёр,
Илму хикмат бобида у кўрсатган азмин,
Қад кўтариб энди Фанлар Академияси бор.

Элда бугун бор бу маъруф шамси нуркамол,
Бир муаззам янги дунё унда намоён.
Унга қудрат бағишлайди буюк Истиклол,
Ёзгум дилдан фахрим ила васфига дoston.

Мен кўраман Берунийнинг даргоҳин унда,
Кўчиб ўтар сочларини Аму эпкини,
Кўрар элин фан дунёсин мавжли тўлқинда,
Ёзикларин варақлайди заррин елпини.

Ёғду бўлиб борар Маъмун дунё йўлида,
Мангу ҳаёт масканига очган меҳрини,

Саксовуллар қовжираб чўл ўнгу сўлида,
Нажот истаб титкилаган қумлар бағрини.

Эшитилар қўнғироқлар жарангоҳлари,
Кўпик сочиб, олға шошган нортуялари,
Бордир ҳали очилмаган сахро, чоҳлари,
Химмат кутар шивирлаган қумтепалари.

Диёр меҳри очилади фарзанд дилида,
Ибн Сино борур аллома Беруний томон,
Улар умри, шифо йўли кезар илмида,
Бирлаштирган икки дўстни она ер, имон.

Тўрт фаслидан бино айлаб гулдаста йиллар,
Кўрар гиёҳ лабларида шифобахш учкун,
Сино пойин қучиб минг бор бахмал манзиллар,
Излаганинг дори-дармон дер бизда тўкин.

Қўлга олса кўкатларни, тилга кирар гул,
Қудратингдан бу неъмат деб заминни ўйлар,
Дори-дармон элда деяр унган ҳосил мўл,
Ривож истаб, гулларини давога йўллар.

Фасл боши ва охири унумли ҳар дам,
Бири униб, бири эса ҳосилин уюр,
Ҳар фаслнинг ўз гули бор, етилур кўр кам,
Шарбатлари мавсум ўтса қокқа айланур.

Гунча униб вақти етса чиройга тўлган,
Ҳосиятли чиройида ширинжон бўлган,
Дилкаш у гулларни Маъмун кўрган элларда,
Сўниш билмай қолган улар жонбахш дилларда.

«Ас-сайдана» «Шифо» билан кўл тутган азал,
Ул Беруний ҳам Синодан шифобахш эхсон,
Бу китоблар жахон фахри — охири аввал,
Улар соғлом ҳаёт учун буюк армуғон.

Ёғду бўлиб борар Маъмун дунё йўлида,
Минг ёш тўйи нишонланар она элида,
Улар Ватан, дунё учун фидо бўлганлар,
Абадият оламида абад қолганлар.

2005.

БОҒИМ

Шу замин у менинг неъматли боғим,
Ўзганинг боғимас, у менга мерос,
Бсбаҳо, беминнат сахий тулроғим,
Инъоми меҳнатла уйғунлиги рост.
Элда бор жаннати замин деган сўз,
Қалбимнинг нури у хур зарра жойи,
Хоҳласам дўстларга этаман кўз-кўз,
У боғим-чаманим ундан чиройли.
Деразам очик у қуёшли томон,
Гулларнинг нафаси жонимга жахон,
Инсоннинг измида дейман ҳар эхсон,
Хоҳласа яратар уйда ҳам бўстон.
Ўтаман маҳаллам кўчаларидан,
Юрсам мен дуч келур баланд бинолар,
Улар олдида ер парчаларидан,
Кўраман шинам боғ, гули раънолар.
Яна мен юраман, ўзга бир ҳолат,
Миришкорин кутар бўш томоркалар,

Орзуим гул кучсин ожиз табиат,
Гулсиз худудлардан чирой йўқолар.
Ерга чўп кадалса унади ниҳол,
Ниҳолнинг нафаси, тақдири бизда,
Ҳар зарра тупрок ер кутади жамол,
Жаннат жойи эрур заминимизда.
Шу замин гўзаллик меҳрин истар у,
Ҳар гули умримиз кўркига пайванд,
Дил доим гўзаллик ерин истар у,
У завку илҳомим, куй, ашъор, гулшан!

2005.

ҲАЁТ ГУЛИ

Ҳаёт гули, у баҳор гули,
Тинчлик кўрки, у Ватан кадри,
Ватан кадри ўзлик нур йўли,
Эл бурчи у, жону тан кадри.
Дунё кенгдир, яшаб эл мардум,
Ўтмишини олар ёдига,
Эл иши у касбим, дил орзум,
Богбониман тинч ҳаётига.

ТЎРТЛИК

Она тақар гулни чаккага,
Баҳор завкин туяр юракка,
Дейди гулда ажиб хислат бор.
Нафис кўрки чирой тилакка.

САФОБАХШ ЕЛЛАР

Ҳаётнинг нафаси сафобахш еллар,
Тонг билан ёйилур дилкаш мусаффо,
Баҳорни етаклаб, ундириб гуллар,
Қуёшга бағрини тутар доимо.

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ёдимдадир ёзик илк шеърим,
Йўл бошлаган қаламим, меҳрим,
Наво бўлган ёник дил сўзим,
Унут бўлмас, у «Тонг юлдузим».
Унинг билан ўтдим олис йўл,
Баҳор бўлиб, тутди нафис гул,
Мен йўлдаман кўрган оламим,
У табаррук, азиз қаламим.

2005.

ҲАЁТ КЎЗГУСИ

Ўтди кўп йил, дўстим, сен битта қолдинг,
Кетди тенгдош кадрдонлар ҳаммаси,
Қуролдош мардларни сен ёдга олдинг,
Улар азда дединг эл жангномаси,
Бизлар ҳам ўтармиз, қолар юртимиз,
Ўчмас элга ёққан чирок ўтимиз,
Истиқлол қуёши сўнмагай асло,
Авлодларга нурбахш ҳаёт доимо,
Ёддадир ўтли йўл уруш тўфони,
Эслаб ёнар Назарматнинг тан-жони,

Тенгдон эдик, ўқир эдик бирга биз,
Дўстлар қайда қолган нурли изингиз,
Билсам, излаб бориб хар бирингизни,
Она юртга келтирардим тупрогингизни,
Хоку покингизни эл этиб ёдгор,
Уни мангу чинор айларди диёр!

ЙЎЛЛАР

Юриш-чун дунёда кўп турли йўллар,
Дўстим, туташ унга сенинг йўлинг хам,
Демак у хизматда, бахраманд эллар,
Боғланган юртингга меҳру дилинг хам,
У равон йўлларда доимо борсан,
Обод чорраҳалари, сен бунёдкорсан,
Эл билан бағр очиб, яркирар йўллар,
Захмат ила юртда нақш олар гуллар,
Йўл курган элида ардоқли, эъзоз,
Қандай яхши йўлинг бўлса равон, соз.

ИККИЛИКЛАР

Қўлда китоб, варақланур йўлда у,
Ёзиқлари колармикин дилда у.

* * *

Қадам билан ўлчанади юрт, манзил,
Қадам билан яқин бўлар элга эл.

* * *

Қалам билан эл тарихи битилур,
Қаламқашлар билан бунёд этилур.

Кўз дер дунё аён эрур мен билан,
Дил дер хаёт баён эрур мен билан.

2005.

ЁДИМДА

Жанггох ёдимда, 43-йил,
Турар кўз олдимда, 44-йил,
Ер ёниб мисли аланга,
Хавф солганди оламга.
Нега уруш, жанг бор дердим,
Она замин нега хор дердим,
Нега пайдо бўлиб ёвуз ниятлар,
Келтиради элга офатлар.
Борми дердим хукуку хақлар,
Нега жанг-ла яшайди халқлар,
Бонг уради тўкилган конлар,
Дунё доди қирғинли жанглар.
Эллар хавфни унутмас асло,
Юрагида яшайди дунё,
Жанглар келар ёдимга,
Танклар келар олдимга.
Жангдан узмай кўзимни,
Оташида кўргум ўзимни,
Танклар аро туриб колдим,
Танклар ёниди, мен ёнмадим.
Белорус, Польша ерлари,
Одернинг соҳил бўйлари,
Кечма дерди дунёдан,
Тез кеч дерди дарёдан.

Тутиб тезкор автомат,
Тез юр дерди Назармат,
Олдда ўрмон, дашту, кир,
Автоматлар тинмас «тир... тир...».
Ёниб ер дерди — «Назармат,
Ортада қолма, вақт қиммат.
Авжга кириб тўп, танклар,
Қирғин-баротда жанглар».
Ўтга чўмдим бутунлай,
Омон қолдим харқалай,
Қурол тутиб бурч, қасам,
Интиқ олға дер илдам.
Олдда яна тўп, танклар,
Орқада ҳам ўт, жанглар,
Танглар ичра одамлар,
Темир эди қадамлар.
Танклар мени дотаман дерди,
Мажақлаб ўтаман дерди,
Қўлда яна автомат,
Бўш келма дер Назармат.
Танклар портлаб ёнарди,
Менчи омон қолардим,
Темирданми деб ўзимни,
Жангдан узмасдим кўзимни,
Ўтда кўрардим ўзимни,
Билмас эдим тўзимни...
Бўш келсам олов бўлардим,
Оташга қалов бўлардим.
Фарзандсиз қоларди Ватаним.

2006.

КЎНГИЛ ДЕЮР

Билармисан яратилган сен учун дунё,
Хар тонг чоғи салом берур нур ёйиб само,
Кеч бошланса ором ол дер секин тун сиё,
Шу деб ўтган аждодлару, кўрган кун зиё,
Кўнгил деюр йўлга чиқсанг оламга қара,
Олам эса деюр аввал одамга қара.

Шивирлайди шабадалар гул атрин селкиб,
Тоғлар боқар муз нафасин қалбингга элтиб,
Миришкорлар хирмон уяр, экинлар экиб,
Шукур айлаб наврўзларда муродга етиб,
Кўнгил деюр йўлга чиқсанг оламга қара,
Олам эса деюр аввал одамга қара.

Гул унади қуёш билан заминда порлаб,
Тухфа этур тўйларга у даста саралаб,
Нигоҳларни нурга элтур шод йўлга чорлаб,
Инсон борур паст-баландлик жойлар оралаб,
Кўнгил деюр йўлга чиқсанг оламга қара,
Олам эса деюр аввал одамга қара.

Сен уйингдан чиқсанг юриб, қарайсан йўлга,
Об-хавонинг секинлиги таскин кўнглингга,
Харид қилсанг қараб уни, олурсан қўлга,
Бурчинг эрур хизмат айлаб, пок яшаш элга,
Кўнгил деюр йўлга чиқсанг оламга қара,
Олам эса деюр аввал одамга қара.

Б о л а л а р г а

СЕН ТУФИЛГАН КУН

Неварам Қодирга

Унутилмас кунлар бугун неварам,
Куз фаслининг илк айёми — биринчи,
Истиклол куни у, — туғилдинг сен ҳам,
Чексиз эрур кекса отаиң қувончи,
Бувижонинг ўтди сени кўролмай,
Ойинг эса кутди сени ҳар куни,
Бувинг сўзин аён этди у атай, —
«Сиз ўғил кўрасиз Қодир денг уни,
Фарзандларим бўлар у кун байрам, тўй,
Қодиржон улғаяр янги замонда,
Менга насиб этмас балки, дилда ўй, —
Яшар неварам хур Ўзбекистонда!».
Бувижонинг башоратини,
Эслайман, у яшар соғинч дилимда,
Кўрмади Истиклол шарофатини,
Лекин кўрди сени озод элимда,
Қутлайман неварам бувинг номидан,
Навқирон авлодсан бахт айёмидан,
Истиклол қиркида сен ҳам қирққа кир!,
Юз ёшлик тўйида бўлгин тўйчи, пир.

УСТОЗЛАР ТАЪЛИМИ

Маҳалламиз каттакон,
Уни Илғор дейдилар,
Бир юз ўттиз иккинчи
Мақтаби бор дейдилар.
Обод унинг йўллари,
Шинам кўркам уйлари,
Тарбияда намуна
Бўлиш авлод ўйлари,
Яхши ўқиш муқаддас
Устозларнинг таълими,
Ошсин дейди доимо
Ўқувчилар билими,
Ота-онамиз ҳар дам
Яхши ўқинг дейдилар,
Устозлардай сизлар ҳам,
Доно бўлинг дейдилар.

БОБОМНИНГ ҚУВОНЧИ

Катта Фарғона каналига

Бу кенг дунё ишларидан сўз очар бобом:
«Кўпни кўрган кўзларимга куёш нур сочган,
Қайта бошдан куч йиғмоқда бел, жоним болам,
Кекса умрим йўлларида ҳаёт гул очган.
Ёшлиқ ёдда: етим қолиб кездим жаҳонни,
Ризким излаб тиним билмай дашту чўл ошдим,
Йўлларимда кўрдим сарсон қанча хор жонни,
Хор ҳолимга чидай олмай дарёдек тошдим.
Болам энди сув келтирдик ҳатто тоғларга,

Маъданга бой кенг кўксини очар юрт энди,
Болам кара, хосил унган чаман боғларга,
Ноз-неъматлар хушбўй хидлар сочибди энди.
Кўп замонлар сувни кўрмай қовжираб ётган,
Ташна дилдай сувга мухтож поёнсиз ерлар,
Мана бугун эл кучидан чиройга тўлган,
Сув етаклаб унди унда чаманзор гуллар.
Фарғонада катта канал қаздик биз бу дам,
Сахий ерлар кучоғига келтирдик кўклам».
Шундай қувонч билан бобом тугатди сўзин,
Эндиликда юртда сезар миробдай ўзин.

1939.

НОДИР АРИФИ

Кир этаги кафтдек такир жой,
Ёзда қурғоқ, қишда бўлар лой,
Сув келмасди...
Кўкатлар қақшаб,
Қурур эди япроғин ташлаб.
Нодир келди бобоси билан,
Сув келтириш орзуси билан,
Бобо деди: — болам бу жойдан,
Наф кўрайлик, сув келса сойдан
Гул унади, бўлар бу ер боғ,
Сув йўлини тўсган кир бирок.
Нодир деди, мен ўша қирдан,
Бу томонга, жилғали ердан
Жўяк очиб, келтираман сув,
Ушалади биздаги орзу...
Бобо хурсанд — дер шу махали: —
Бу савоб иш, неварам, балли.

Нодир қирга борди эрталаб,
Ён гомонин ўйиб, қиялаб,
Пастга қараб ипдек очиб йўл,
Тақир жойга сув келтирди ул.
У шод эди бобо сўзидан,
Сув келарди унинг изидан.
Хурсанд бўлиб қўшнилари ҳам,
Дерлар Нодир ариғи ҳардам.

АЗИМ ГУЛЛАРИ

Катта боғбон Азим отаси,
Бор ховлида иссиқхонаси,
Унда унар ҳар хил кўчатлар,
Озиқ-овқат учун кўкатлар,
Бор пакана дарахт меваси,
Меваларнинг ноёб нусхаси,
Отасига Азим қарашар,
Кўчат учун ерни юмшатар,
Парваришлар чинни гулларни,
Тўй-томоша учун уларни,
Ўқитувчи, мактабдошининг,
Ёки қўшни, дўст, тенгдошининг,
Туғилган кун, йилини билар,
Гуллар билан табриклаб келар,
Шунинг учун ҳамма ҳурматлаб,
Азим гулчи дейдилар мактаб.

ТОҒ БАҒРИДА

Баланд тоғнинг тарифин,
Эшитардик кишлокда,
Унинг оппок чўққисин,
Кўрар эдик узоқда.
Ёзнинг иссик кунларин,
Ўзгармасди чўққиси,
Келар эди хамманинг
Тоғ устига чиққиси.
Келди таътил вақти,
Токка борамиз дедик.
Рахбар бўлди мураббий,
Қирик ўқувчи йиғилдик.
Алпинистдай тизилиб,
Саёҳатга йўл олдик.
Адирлардан ўтиб биз,
Дарага келиб қолдик.
Хаммасёқда тоғу тош,
Қорли тоғ эса йирок,
Роса қиздириб қуёш,
Юриш бўлди қийинрок.
Мураббий «Тўхтанг!» деди,
Харсангларга ўтирдик,
Тўрт томонга тарқалиб,
Хар хил тошлар келтирдик.
Тоғ бағрида ранг-баранг,
Турли гуллар кўп экан,
Хатто худди гул каби
Гуллаб ётибди тикан.
Гербарийлар танлашга
Шошилардик югуриб,

Ҳаммасини мураббий,
Тушунтирарди юриб.
— Қорли тоққа биз қачон
Борамиз, — деб сўрадик.
Юрган билан қорни биз,
Узоқларда кўрардик.
— Учқунлик йўл қорли тоғ,
Бориш унга кўп қийин,
Катта бўлганингизда,
Бориб кўрасиз кейин.
Кулиб қарар мураббий,
Оқ чўққини кўрсатиб,
«Бизнинг Оқсой шу тоғнинг
Тепасидан бошланар.
Ўлкамизнинг ҳар ерин,
Ўрганамиз албатта.
Тоғни бориб кўрасиз
Бўлганингизда катта».
Ўқитувчи сўзини
Тинглар эди болалар.
Тоғ сувида чўмилиб,
Ўйнаб-кулиб дам олар.

1955.

ЖАЖЖИ ҚИЗАЛОҚ

Кумуш — жажжи қизалоқ,
Энди тўлди еттига.
Кўчамизда қари-ёш
Қойилдир ғайратига.
Ўзи тенги қизларни

Тўплаб, бошлар ўйинни.
Уй-ховлини супуриб,
Бокар кўшни кўйини.
Кўшнилар чакалоғин
Кўчада олиб юрар,
Бузса биров тартибни
Энг аввало у кўрар.
Хамма харфни танийди,
Яхши чизар расмни.
Ўргатмасам ўқишни
Берар у таъзимни.
Иккичи деб отимни,
Чиқаради ялковга.
«Яхши бола, — дейди у,
Ёрдам берар бировга».
Ўйлаб кўрсам, Кумушнинг
Гапи тўғри, фойдалиқ.
Кишиларга ёрдамни
Биз сира унутмайлик.

1970.

ОҚСОЙ КУЙЛАЙДИ

Иссиқ ёз чоғи
Ўйнаб оқизок,
Кўлимга олдим
Бир қоғоз оппок.
Уни беш буклаб
Қайиқ ясадим.
Ариққа аста
Кўйиб, қарадим.

Шўх сув устида
Қалқир оқизок.
Қулоғимга сув
Куйлади шу чок.
Майин шилдираб
Сўзлаб борарди,
Ўйнаб, пилдираб
Бўзлаб борарди.
Оқизоғимни
Оқизиб кетди.
Гулзорга элтиб
Аста беркитди.
Шилдираб бирдай
Оқар эди сув.
Икки соҳили:
Майса, гул сулув.
Гуллар баргида
Асаларилар,
Виз-виз учитиб
Асал тўплашар.
Майсадан ризкин
Излар чумоли.
Келиб салқинлар
Сахро шамоли.
Ховучга олдим
Ариқ сувини,
Қўлимда ўйнаб
Ариқ тубини
Мўлжалга олди
Тоғлар тошқини,
Завқим оширди
Шўхлик, шошқини.

Ховучдан тушган
Сув окиб кетди.
Қайси бир гулга
Умрин бахш этди.
Сувни шопириб
Ўтириб колдим.
Ариқ куйларин
Тинглаб, дам олдим.
Бир махал бобом
Келиб колдилар.
Ишлар қалай, леб
Сўраб колдилар.
Ариқ бўйига
Тайёрладим жой.
Дастурхон ёзиб
Келтирдим нон, чой.
Бобом кишлокда
Энг кекса мироб.
Саволлар бериб
Сўрадим жавоб:
«Айтинг, ариқлар
Нега куйлайди?»
Бобом, ариққа
Қараб сўйлайди:
Помир тоғидан
Оқиб келар бу.
Хар томчисини
Халк дейди инжу.
Қишлоқ четидан
Оқсой ўтади.
Унинг тарихи
Узоқ кетади.

Неча минг йиллар
Сой бўлиб оккан.
Фойда келтирмай
Халқ дилин ёккан.
Сўнгги манзили
Бўлган шўх дарё,
Шу билан умри
Тугаган гўё.
Лекин биз уни
Бекор қўймадик.
Йўлини тўсиб
Тўфон тикладик.
Сен турган шу жой
Тақир чўл эди.
Гармселларга
Бу ер йўл эди.
Оқсой сувидан
Чаман яратдик.
Неварам, ундан
Гулшан яратдик.
Оқсой боғларга
Йўл олар энди.
Ўз кудратидан
Лол колар энди.
Йўлида минг хил
Чаманни кўриб,
Севинганидан
Куйлар югуриб.

1967.

МИНГ БИР ҲИКМАТ

Ўқиб қолдим бир куни
Минг бир ҳикмат китобин,
Нурга ўхшар ҳар сўзи,
Кўрдим билим офтобин.
Эгаларин ахтарсам
Доно боболар экан.
Улар ёзган китоби
Гавҳар маънолар экан.
Китобларин билмайман,
Ўқимаганман хали,
Тоғиб барин ўқийман
Имкони бор маҳали,
Минг йиллардан буён у
Доно сўзлар яшайди,
Кишиларни қушдай
Нурли йўлга бошлайди.
Яхши сўз ва яхши иш
Ўлмас экан ҳеч қачон,
Яхшиликнинг меҳри-ла
Улғаяркан ҳар инсон.

1969.

ГУЛ КЕЛТИРИБ ҚЎЯМАН

Бояда катта ҳайкал бор —
Милтиқ тутган қахрамон.
Уни кўрсам мард бобом
Ёдга келар ҳар қачон.

Жангда ўлган бобомни,
Мен хотирлаб юраман,
Доим хайкал пойига
Гул келтириб қўяман.

1969.

МЕҲМОН АМАКИЛАР

Меҳмон амакиларим
Сиз hozир каердасиз.
Сиз турган жой олисми,
Гул бўларми у ерда.
Агар бўлса чаманзор
Ким гул терар сиз учун.
Гул берсалар биттасин
Олиб юринг биз учун.
Эсингиздадир Тошкент,
Аэропортда куз куни
Гул ушлашиб турардик,
Сизлар учун деб уни.
Келиб қўнди самолёт,
Гул тутишдик биттадан.
Келган эди меҳмонлар
Шу кун хамма китъадан.
Юзимизни силашиб
Гулимизни олдингиз.
Бизга толе тилашиб,
Меҳмон бўлиб қолдингиз.
Беш қитъанинг гард нури
Элимизда қолгандир.
Беш қитъанинг сўз дури
Дилимизда қолгандир.

Биз шуларни гул этиб
Элда чаман қилганмиз.
Дўстлик меҳрин юракка
Эзгу Ватан қилганмиз.
Меҳмон амакиларим
Сизлар ҳозир қаерда.
Сиз турган жой олисми,
Гул бўларми у ерда.
Агар бўлса чаманзор
Ким гул терар Сиз учун.
Гул берсалар биттасин
Олиб юринг биз учун.

1970.

БИЛИМНОМАЛАР

Бобо насиҳатлари

Болажонлар сизларга
Ёздим билимномалар,
Қаранг шеърин сўзларга,
Бор маърифий маънолар,
Ёзилган ҳар сўзда у
Меҳрим этилган баён,
Жой олсин у дилларда,
Мендан сизга армуғон.

ОНАМ МЕҲРИ

Онам менга меҳрибон,
Дафтаримни қарайди,
Бўш ўтирсам, келиб у
Дарсларимни сўрайди.
Вазифани айтаман,
Ёдлаш керак шеърни,
Мен кўраман онамнинг
Дарсларимда меҳрини.

ДИЛ ЧИРОҒИ

Меҳр кўзда дейдилар,
Кўз у дилнинг чироғи,
Уни асранг дейдилар,
Бўлмасин гард, чанг доғи.

КЎЧА ЧАНГИТМА

Чопиб, кўча чангитиб,
Булғатма соф хавони,
Ифлос юриб, дардингга
Сўнг излама давони.

СЕВИМЛИ НЕВАРА

Бобосининг сеvimли
Невараси Дилмурод,
Чаққон, хушёр, билимли,
Унда яхши хотирот.
Бир кўрганни унутмас,
Унда ғайрат, зўр хавас,

Гапнинг рости бўш қолса,
Жим ўтирмас у бирпас.
Нимагадир уринар,
Китоб топиб ўқийди,
Дунё гўзал кўринар,
Бир нималар тўқийди.

КЎЧАТ

Бобо билан невара
Кўчат экди далага,
Уч йил ўтиб, кирди у
Гуллаб кейин мевага.
Эрта пишар гилослар
Кун нуридан товланар,
Ёрдам бериб бобога,
Теришади болалар.
Ёрдам берган дўстларин
Чақиради невара:
Биздан совға, олинглар,
Гилос тўла тоғора.

КЕЧ ҚОЛМАЙ ДЕБ...

Қишлоғимиз кичкина,
Қўшни қишлоқда мактаб,
Кеч қолмай деб ўқишдан
Тез бораман эрталаб.
На биз мактабга яқин,
На мактаб бизга яқин,
Қўп юраман ҳар кунин...
Айтгим келди мен шуни...

ШОИР БОБОМИЗ

Бор бир шоир бобомиз,
Бизга устоз, муаллим,
Шеър, дostonларни ўкиб,
Ундан оламиз таълим.

ГУЛНИ УЙҒОТИБ

Куёш чиқар тонг отиб,
Ундан дунё чарақлар,
Баҳор гулни уйғотиб,
Барг чиқариб ярақлар.
Булок оқар ўйноқлаб,
Сочин ювар мажнунтол,
Сувга тутар кирғоқ лаб,
Майсалари яшил ёл.

МУСИЧА

Қишин, ёзин мусича,
Ҳовлимизда яшайди,
Жою, жони шу ерда,
Ўзимизга ўхшайди.

ИРОДА

Ҳаёт кенгдир дунёда,
Билим, хунар зиёда,
Ҳаёт қадрин билиш-чун
Керак ўқиш, ирода.

ДУСТЛИК

Сен дўстликни улуғ бил,
Меҳру қадрин кутлуғ бил,
Дўстликда бор қадрият,
У ҳамдамлик, оқибат.
Керак бўлар қадрдон
Дўстнинг дўстга ёрдами,
Нур етаклар ҳар қачон
Яхшиларнинг қадами.

СЕВГИ

Биз баҳорни севамиз,
Биз диёрни севамиз,
Инсонга чин юракдан
Эътиборни севамиз.

АШУЛА

Гулининг овози бор,
Ашула айт дейдилар,
Тўғаракка қатнашгин,
Имкони бор дейдилар.
Машқда бўлсин устозинг,
Шеърларни олгин ёд,
Қарасанг куй, овозинг,
Яхшиланар умрбод.

ҚУШ БОҚСАНГ

Қушни боқсанг яхши бок,
Хабар ол сув, донидан,
Бекорга у сайрамас,
Боқмай ўтсанг ёнидан.

КЎКЛАМ

Келганда яшил кўклам,
Гулга бурканар олам,
Камон тутар камалак,
Гумбурлайди кўк-фалак.
Осмон ёмғирин қуяр,
Қўзикоринлар унар,
Қозонларда оналар
Сумалаги товланар.
Бу гул фасл баҳор у,
Саховатли диёр у.

КАМОЛОТ

Ўқиб ўрганиш билан,
Дунёни билиш билан
Одам топар камолот,
Нурга бурканар хаёт.

ШУМБОЛА

Шумболанинг шўри бор,
Шўрлиги у ғўрлиги,
Юрагида қўри бор,
У чаққонлик, зўрлиги.
Бўш болани учратса
Олар копток қўлидан,
Гапга солиб, тўп ўйнаб,
Қолдиради йўлидан,
Дарсни ёддан чиқариб;
Гохи алдар онасин,
Укасини чақариб,
Тозалатар хонасин.
Онаси дер: — ғўр бола,
Шумлигингни қўй бола.

КИММАН ЎЗИМ?

Мени айтар амаким,
«Тўлқин бола — хотамтой».
Йўлда эса аллаким,
Кулиб дейди «Кичкинтой».
Жаҳли ёмон қўшнимиз
Кўрса дейди «Термизак»,
Унинг шериги — семиз,
Лаб буриб дер «Елвизак».
Бобом эса эркалаб,
«Сенми, болам, — дейди, — Шер»,
Дадам эса эрталаб
«Яхши ўқи Тўлқин» дер,
Билолмайман ким ўзим,
Кичкинтойми, хотамтой,
Онажоним дер «Кўзим»,
Кимман ўзим, айтинг, хой?

БИЗНИНГ БАЙРАМ

Дунёда байрам кўп, тантаналар хам,
Сахий куз фаслида ўтар бир байрам,
Устоалар касб куни, шодиёнаси,
Нишонлаймиз уни биз ўқувчилар хам.
Ёшликнинг қуёши билим ва хунар,
Бу сўзнинг маъноси буюк нақадар,
Соғлом авлод бўлиш ўзимиздан у,
Ватан шуни истар доим биздан у.
Маърифий дунёга фидо устозлар,
Кутар биздан меҳру зиё устозлар.

ПАХТАОЙ

Пахтаой, хой пахтаой,
Водийларнинг оқ қизи,
Дала мисли тўлин ой,
Яшнар кеча-кундузи,
Катта бўлсам бобомдай
Бўлай дейман пахтакор,
Мўл ҳосилни ундириб,
Чаман этай хар бахор.

АҲМАД ЧЎЛОҚ

Ахмад лой томда
Варрак учирди,
Ерга қарамай
Шошиб югурди.
Пастак мўрини
Кўролмайд қолди,
Оёғи тойиб,
Туролмайд қолди,
Шундан буён у
Оқсайди ҳарчоғ,
Дўстлари уни
Дер, — Ахмад чўлоқ.

ҚАРАБ ЮР

Ортик бокма ўзингга,
Эрк бермагин сўзингга,
Дунё йўли нотекис,
Қараб юргин кўзингга.

УСТОЗЛАР

Омон бўлсин устозлар,
Билим берган мумтозлар,
Улар доно муаллим,
Берар тарбия, таълим.
Улар бизга меҳрибон,
Билимлари битмас кон,
Омон бўлсин устозлар,
Билим берган мумтозлар.

БОШ АВЛОД

Қувноқ болалар,
Иноқ болалар,
Қиз, ўғил сизлар,
Ёрқин юлдузлар.
Билим, касб, дунё,
Нурбахш доимо,
Унга интиланган,
Қадрига етган.
Бўлур ёш авлод,
Элга бош авлод.

ЭЛТМА ОЗОР

Бола, қўлингда эрмак,
Айт, сенга нега керак,
Одам ғашига тегиб,
Ёндириб этма «пақ-пақ».
Айла сўзга эътибор,
Элтма ўтганга озор.

ИССИҚ НОН ЁПИЛУР

Уйилмоқда хирмонлар,
Қир, адирлар эҳсони,
Келур йўлда карвонлар,
Улар элнинг ризқ, нони.
Тандирларда гупиллаб
Иссиқ нонлар ёпилур,
Нақш олмадай нурланиб,
Саватларга олинур.
Бўртиб мағзи иссиқ нон,
Диёр ҳидин келтирур,
Ёзилганда дастурхон,
Азиз номи айтилур.

ТУРДИНИНГ БАҲОСИ

Турдида йўк хафсала,
Ўқиш қийин масала,
Икки, учдир баҳоси,
Бир куни келди бобоси,
Ўқишини сўради,
Дафтарини кўради,
— Тўрт бўлди, — дер бобога,
— Кўринмайди тўрт нега?
— Бу иккени иккига
Қўшса тўрт, — дер бобога,
Бобо ёпди дафтарин!
— Бу хил ўқима кейин...

СЎҚМОҚ

Сўқмоқ кўтарилар
Чўқкига томон,
Тоғдан якин кўринар
Мусаффо осмон.

ЧУМЧУҚ

Чумчук, нега
Чирқиллайди кечқурун,
Шохдан-шоҳга учиб,
Билмайди кўним.
Бўғот якин,
Унда бордир уяси,
Чирқиллайди,
Чунки учиб,
Уйга кирмас боласи.

САЛОМ

Салом берсанг кўлни кўйгин кўкракка
Унинг кадру меҳри ўтар юракка,
Яхши хислат бу сенга ҳам, бўлакка,
Бу яхшилик элтар сени тилакка.

БЕШИК

Чақалоклик чоғингда,
Сен беландинг бешикка,
Турганда оёғингда,
Сен карадинг эшикка,

Бешикдан олиб қўлга,
Онанг бошлади йўлга,
Умр йўли бўлди у
Уни унитма мангу.

ТОШКЕНТ ГЎЗАЛИ

Набирам Иродага

Бокчага қатнайсан хали набирам,
Сени эса дерлар Тошкент гўзали,
Шўх, зийрак ёқимтой, митти гунчасан,
Сўз излайман сенга бағишлагани.
Кўчага чикқанда шошарсан илдам,
Қўлимни тутарсан бўлиб дастиёр.
Ҳар нарса кўринар сенга бир олам
Уларни бирма-бир сўрайсан ҳар бор.
Сўровинг мунча кўп десам куларсан,
Жилмайиб сўрайсан яна ҳар бирин.
Бу шошқин дунёни билмоқ бўларсан,
Ох, дейман, улғайсанг биларсан барин.
Эшикдан бошланур ҳаётга кенг йўл,
Ҳар босган қадаминг нурга буркансин,
Улғайиб илмнинг гулороси бўл,
Бокчапанг тутган қўл даҳолар тутсин.

1983.

Д о с т о н л а р

ОЛИМЖОН

Д о с т о н

Июнь тунн, қирк биринчи йил,
Тоғ этаги, яшил пахтазор,
Сув қуярди ялангтўш, бўйдор
Йигит тунда экинга эпчил.
Хар эгатда сузиб ой ўйнар,
Сув оқарди сокин шилдираб,
Эгат аро аллар пилдираб,
Шўхлик қилиб ёз фаслин куйлар.
Пойнаб кезиб йигит кўзгалар,
Елкасига ташлар тўнини,
Сувга тўйган яйрар гўзалар,
Саломлайди кундуз кунини.
Кўтарилар самога қуёш,
Нихолларга хаётбахш йўлдош,
Она келар шошилиб йўлда,
Фарзандига тугунча қўлда.
Яшил майса юмшоқ кўрпача,
Маставага тўлик сатилча,
Йигит хурсанд нахорга таом,
Гўзал эди кенг дала айём.

Шу пайт келди қишлоқдан киши,
Кучли эди унинг ташвиши,
Кўзларида қайғули хабар,
— Чегарадан ўтибди душман.

Эл бошига келди хавф-хатар,
Ёвга қарши кўзгалди Ватан.
Военкомдан келганди мактуб...
Хатни олди.

Она термилиб
Боқар вазмин Олимжонига,
Ўт кетгандай тану жонига...

Олимжоннинг қалбида ғазаб,
Оташ бўлиб ёқди кўзини,
Нафратланиб ёвдан,
 ва жангга
Сафарбар деб билди ўзини.

Жангга йўллар уни она эл,
Елкасида халта ва шинель,
Она тилар оқ йўл ва омон,
Ўғил кетар урушга томон.
Энди унга жим туриш ётдир,
Энди унга мардлик қанотдир.
Жанггоҳда мард, биринчи окоп,
Ўт пуркайди олдинда ўрмон.
Автоматга дискани жойлаб,
Сергак турар жангчи Олимжон.
Сал нарида кўл пулемётин
Қўндоғини кўксига тираб
Егор турар, Олимжон номин
Билиб олар унда хол сўраб.
Зах окопга энгашар Егор,
Ўт чакнайди дўрдоқ лабида,
— Ўрнимда тур, чекай, бўл ҳушёр,

Кўзинг бўлсин ёв тарафида...
— Хўн бўлади, — дейди Олимжон,
Ўрмон четин илғайди кўзи.
Туман сизиб, бурқсийди осмон,
Қурум босган, тундай кундузи.
Қия боқар оқош ичига.
Тамакини бурқситар Егор,
Нима бўлган пулемётчига,
Хўрсинади, қандай дарди бор.
Ютиб бўлиб сўнгги тутунни
Туриб Егор олдинга боқди.
— Яхши йигит экансан, — дея
Дўст қалбига илиқ сўз ёқди.

Оқшом эди, кўкда сузар ой,
Сув қуйгандай ошпоқ ҳамма жой.
Олдда ҳамон қораяр ўрмон,
Унда душман каламушсимон
Ерни қовлаб, изғиб ўқ узар,
Жанг майдони ўтланар, тўзар.
Мизғимади, тунда Олимжон,
Мижжа қоқмас ёнида Егор.
Сахар бўлди.

Бирдан ўнг томон
Замбараклар ўтида ёнар.
Ер йиғлайди ғариб онадай
Ховуч-ховуч кум, тупроқ сочиб.
Ел порохдан тулд девонадай
Замин ёнар яшил, ўт очиб.
Соқчиликда турган Олимжон
Савол бериб дейди: бу — нима?
Жанг қилмоқда қўшни бўлинма...

Чўчинкираб қарар у томон.
— Олимжон! От!.. — кичкирар Егор.
Ўзи эса ўк узар эди.
Рўпарадан, эмаклаб катор
Ёв тўдаси югурар эди.
Жанг бошланди. Шошиб Олимжон
Ўк узарди дуч келган томон,
Ўнгга отса чапдан келгандай,
Чапга отса ўнгдан келгандай...
Ўк чийиллар чия бўридай,
Олимжоннинг қулоғи гаранг...
Дил безовта гулхан қўридай,
Шиддат билан давом этар жанг.
Замбараклар гумбурлашидан
Зилзиладай тиграр эди ер.
Жангчи тинмас ҳамла, отишдан,
Чўғ юзидан томар эди тер.
Ўк селида йўқ бўлмок осон,
Хазон каби супурар-кетар.
Ўзин ёлғиз сизди Олимжон,
Балки бунда ҳаёти битар...
— Отишимани бас қил Олимжон,
Ўқинг керак бўлади ҳали,
Ёв чекинди, бўш қолди майдон,
Энди билсанг, тўпларнинг гали.
Дўстим агар келмаса малол
Тамакимни олгин ёнимдан.

Егор бирдан тебранди шу он,
Шошиб қолди қараб Олимжон.
— Бу, яра-ку! — қачон тегди ўк?
— Тирнаб ўтди, сал, хечкиси йўқ.

Тамакини бармоқдай ўраб
Тутар аста дўстин оғзига.
Егор бўлса ундан хол сўраб,
Қарар хомуш тунд авзойига.
Сўнг уктирар: — дадил бўл жангчи,
Йиқилади ким бўлса кўрқок.
— Дўстим, бу гапларни қўйсангчи,
— Билсанг агар бу чин гап ўртоқ.
— Маъкул, — дейди вазмин Олимжон,

— Бўш келмасанг бўлгани, йигит.
— Қизарибди қўлингдаги бинт...

Сен санчагга энди борақол,
Тутмоқ кийин бу холда қурол.
— Сал ярадан ховучлаб жонни
Ташлаб кетсак жанггоҳ — майдонни,
Нима бўлур унда бу уруш,
Насиб бўлмас сўнгини кўриш.
Ундан кўра янги бинт олиб
Сен яхшилаб боғла ярамни.
Қани энди хозир кўзгалиб
Олға борсак, кўрсам онамни.

— Шу юртдами туғилган жойинг?
Аросатда қолганми ойинг?

— Ойигинам қолган Орёлда...

Жангчи бошин эгди, хаёлда.

— Икки йилдир бедарак онам.

Ёш Егорнинг кўзларида нам.

— Бир кадам йўл Орёл шаҳари,
Унда омон юргандир ойинг,
Балки сендан бордир хабари,
Ўз жойида тургандир жойинг.

— Кошки шундай бўлсайди дўстим,
Қолмас эди дилда армоним.

— Эрта-индин бошланар ҳужум,
Орёл кутар, кел деб ўғлоним.

— Кошки шундай бўлса, Олимжон,
Сени уйда этардим меҳмон.

— Қайлиғинг ҳам уйингда бордир,
Йўлларингга у интизордир.

— Сўккабошман. Бўлмаган ёрим,
Ўзимдадир ўз ихтиёрим.
Сенчи?

— Мен ҳам сендай бўйдоқман,
Ёр васлидан, дўстим, йироқман.

— Ўхшатмасдан учратмас, дерлар,
Севгимизга синов бу ерлар,
Омон бўлсак топилар дилдор,
Лекин ҳали қанча синов бор...

Ертўлада гулхан ёқилган,
Йўл излайди чиқишга тутун.
Ҳамма ширин уйкуга кирган,
Лекин уйғоқ Олимжон бу тун.
Ўлтиради кўкрагин кериб,

Ўйга чўмиб, ўтга тўш бериб.
Ташқарида тўплар гулдирар,
Шипдан эса тупроқ тўкилар.
Рухсат сўраб кирар почтальон,
Олимжонга беради нома.
Хат йўллабди оқ соч, меҳрибон,
Узоқдаги соғинган она:

Ёлғизим, кўзим,
Ва ширин сўзим
Соғиниб беҳад
Ёздим сенга хат.
Бу кун дунёнинг
Аҳли инсоннинг
Бахтига ажал
Солибди чангал.
Олдинга интил
Йўқ бўлсин қотил,
Кутиб изингни,
Ёруғ юзингни,
Ҳаққинга дуо,
Қилай доимо,
Шердай бўл болам,
Ғолиб кел болам.

Она хатин Олимжон ўқиб,
Юрагида зўр ўгит сезар.
Ташқарида гумбурлайди тўп,
Физиллашиб ҳар ён ўк кезар.
Олимжоннинг онаси оқ соч
— Оҳ болам, — деб ёзиб кенг қулоч
Туюлади пайдо бўлгандай,
Кўринади ғамга тўлгандай.
Онасининг мўътабар хатин
Дона-дона сўз, насиҳатин
Дилга тугиб турар ўрнидан,
Она сўзи чиқмас кўнглидан.
Энди унга жим туриш ётдир,
Энди унга мардлик қанотдир.

Даштда бир тўп яшил қарағай
У ер окоп, олдинги марра.
Егор билан Олимжон тинмай
Ундан очар ўт неча карра.
— Қачонгача окопни топтаб,
Ёв қорасин пойлаб ётамиз.
Қачонгача ёвни тахминлаб
Узоклардан тўплар отамиз.

Дўстин сўзин тинглаб Олимжон
— Ёмонми, — дер, — пойлаб кулай пайт
Сўнг душманни айласак яксон,
Ёки режанг борми, қани айт.
— Ғалабадир солдат режаси,
Тугатсам дер урушни тезроқ.
Бир хил ўтиб кундуз-кечаси,
Туюлмоқда ғалаба йироқ.

Старшина — мўйлов амаки
Енг тагида тутун-тамаки
Олиб келди овқат окопга,
Чечан эди янгилик, гапга:
-- Мен штабга бориб қолувдим,
Шошиларди ҳамма шу дамда,
Бир танишдан сўраб қолувдим,
— Кўчсак керак, -- деди, -- чамамда:
— Хужум... деди энди жанг, — Егор,
Қараб қўйди унга Олимжон.
Ўқчи рота хужумга тайёр,
Ҳар юракда қайнамоқда қон.
Ғира-шира, кулранг тонг чоғи,
Марраларнинг яқин йироғи

Бир-бирига қўл бериб бирдан
Олов очди ёвга ҳар ердан.
Тўплар саси момақалдирок,
Ер элагу, беланар тупрок
Чарс-чарс синар дарахтлар шохи,
Ўтда ёнар уруш даргохи,
Оғир танклар келиб қолибди,
Демак фронт ёрдам олибди,
Ёв марраси тўзғиб, янчилар,
Кўтарилар олға жангчилар.

* * *

Жанг қизиди ер ва ҳавода,
Олов билан қопланди шаҳар
Босқинчи ёв ҳар уй, бинода
Кучанмоқда кундуз, кеч, сахар.
Қадим Орёл, кенг обод шаҳар
Яраланган одамдай мажрух,
Ёв чидолмай ўз аламига
Ўт қўярди ҳар бинога у.
Пиёдалар олға интилар,
Кун нуридан тиглар ялтирар.
Ёв тоқати тугаб шу дамда,
Сезар ўзин ўт-жаҳаннамда.

Ҳорганини Олимжон билмас,
Қўрқув нима ёдига келмас.
Егор шу дам олға ўтади,
Пулемётин тариллатади.
Бир бинонинг устки қатидан
Ўқ узилди йўлга тўсатдан.

Олимжон тез ўзин панага
Олиб, юрди ортки зинага.
Кўтарилди сўнгги қаватга,
Навбат келди сўнг гранатга...
Эшитилди портлаш, дод-фарёд,
Жимиб колди ёв ва пулемёт.
У, бинодан тушди ва шаҳар
Озод! — деган тарқалди хабар.
Орёлликлар ертўлалардан
Чиқиб келар оч ва яланғоч.
Озод бўлиб очиб кенг қулоч,
Чиқиб келар ертўлалардан.
Кўринмайди атрофда Егор,
Рота йўлга бўлмоқда тайёр.
Муюлишдан Егор кўринди,
Ёнбошида бир қари Она
Жангчи ғамгин, хаёл бўлинди,
Она эса турар юраги ёна.
Ойисини отди фашистлар.
Раҳм этмади кампирга итлар!
Егор кўзи йилтираб кетди,
Кўзин артиб юзин беркитди.
Пулемётни елкалаб, бўзлаб,
Сафга келиб турди қасоскор,
Ҳалок бўлган отасин сўзлаб,
Дерди дилда ғазаб қасосим бор.

Уч кундирким мардлар ухлмас,
Фақат олға ташлайди қадам.
Уч кундирким хужум тўхтамас,
Чекинмоқда орқага душман.
Олимжонлар қирғоқда турар,

Тўлкинланиб оқади дарё.
Тўлкинида бордай муаммо,
Кўпикланиб қирғоқка урар.
Тўп ўтлари шамолдай слур,
Икки қирғоқ ларзага келур.
Бу кенг дарё пайдо бўлгандан,
Манзил излаб сувга тўлгандан
Буён, бундай қонли бир онни,
Икки қирғоқ, икки жаҳонни,
Бундай ўтда кўрмаганди ҳеч,
Ларзаларни сўрмаганди ҳеч.
Унинг яйдоқ соҳилида жанг,
Тарқаларди гумбурлаш – оҳанг.
Дарё бўйи – плацдармда
Жанг қизиди ҳар бир кадамда.
Егор ётар оёқлари қон,
Вақт ўтказмай уни Олимжон
Елкалади орқага секин.
Пана жойга элтиб у кейин,
Командирга юборди хабар,
Егор, энди хайр, бор деб имлар.
Хайрлашиб, Олимжон шу кез
Олға томон эмаклади тез.
Узоқ кетди, сўнг ётиб аста
Қулоқ солди, жим эди майдон.
Бироқ ёнда биров ҳар замон
Инграп эди маъюс ва хаста.
Парашютда тушган учувчи,
Жанггоҳда у кетиб кучи,
Қийналарди энтиқиб бемор.
Портлоғичдан бўлган ярадор.
Қолдан кетиб, кўзи очилмас

Инграб оғир оларди нафас.
Унинг тизза-оёқлари кон,
Уст-боши, бармоқлари кон,
Олимжон тез лочин ярасин,
Боғлаб унга кўрсатди ёрдам.
Ёндан олиб мис флягасин,
Сув ичказди, юракка малҳам.
Елкасиға олиб Олимжон
Олиб кетди бўлинма томон.
Бўлинмага келгандан кейин
Йигит боқди кизнинг юзига
Шайдо бўлди гулдайин рухсор,
Осмон каби, мовий кўзига.
Аста жилар йўлда машина,
Олиб кетар давога қизни.
Жангчи Олим боқиб жимгина,
Машинадан узмайди кўзни,
Хаёлида Олимжон энди,
Жозибали армон сезади,
Ва қалбида Олимжон энди,
Ўчмас олов, тугён сезади.
Хаёлидан чикмас ўша он,
Қоп-қора тун ва мажрух жонон.
Энди унга жим туриш ётдир,
Энди унга мардлик қанотдир.

Қисм узок йўллардан ўтиб,
Тонг вақтида етди кишлокка.
Кечга довур отишма бўлиб,
Навбат келди хужум қилмокка
Олға янги ҳамла бошланди.
Ўк узди ёв писиб панадан,

Қон окарди жангчи танидан...
Гандираклаб тушди Олимжон
Айланарди тепада осмон...
Ярасини боғлар санитар,
Сўнг Олимжон давога кетар.

* * *

Дарвозада «Виллис» тўхтади,
Ичкарига юрди командир.
Қўмондони келса шу маҳал,
Айтинг, жангчи нелар кутади?
Оғир яра битганди бутун,
Жарроҳ қўли келтирган шифо.
Олимжон ҳам энди кундан-кун,
Кучга кириб тонганди даво.

Госпиталнинг бошлиғи майор,
Ҳамширалар ва кўп ярадор
Дарвозада кимни кузатар,
Қўл силкитиб кимни узатар?
Сал нарида кўркам оқ бино,
У бинодан қарайди бир киз.
Деразага суяниб ёлғиз,
Ҳамширага қилади имо.
Ошпок бинтга боғлиқ оёғи,
Қўлтиғида қўлтиқ таёғи,
Қийналиш бор ҳаракатида,
Ўлтиради каравотида.
Кириб келган ҳамшира қиздан,
Сўрар: — ким у, палаткангиздан?..
— Жўнатдик бир оддий аскарни,
Эшитинг бу ажиб хабарни:

Ўша йигит кўп жангни кўрган.
Жангда қанча ёвни йўқ қилган,
Ботир экан кўркмас, нахлавон,
Шухрат топиб, бўпти қахрамон.
У бир туни хавfli майдонда,
Отишмалар кучайган онда
Кўрган экан кўкда у ўтни,
Ва очилган бир парашютни.
Бир лочин қиз бўлганда мажрух,
Қутқазибди уни хавфдан у.

Тасодифий бу хабардан лол
Бўлиб, қизда ўзгарар ахвол.
Киприклари аста қуйилар,
Кўзларида изланиш, армон.
Пайдо бўлиб унда хаяжон,
Қалбда ширин бир хис туйилар,
Унинг ўйчан мовий кўзида,
Сутдай оппок, жиддий юзида,
Кимгадир зўр меҳру муҳаббат,
Билинарди меҳри ниҳоят.
Сочларини қўл билан тараб,
Хомуш қолди, тош йўлга қараб,
Планшетни қўлга олди у,
Ёз дер энди дилида ғулув...
Хаёлида оловланиб тун, —
Эслаб кетди ҳаммасин бутун.
Тунги хаво, ой ва юлдузлар,
Бирга учган учувчи қизлар.
Душман тўпи, кўкда ўт-учкун,
Бузилган руль, ёнғин ва тутун.

Жанг осмони, парашют ва ер,
Ерда портлаш, ёрдам берган эр...
Хаёлида бўлиб намоён,
Кучаяди кизда хаяжон.

Кўп ўтмасдан учувчи киздан,
Олимжон у дилрабо юздан,
Олди кичик меҳр тўла бир хат,
Ўкиди-ю, севинди беҳад.
Унинг оти Людмила экан,
Олимжонга соғлиқ тилаган.
Унга вақти чоғлиқ тилаган.
Хам энг яқин дўстимсиз деган,
Сўнг ёзган у: «Дўстим Олимжон,
Ёдда бўлсин у конли майдон.
Ёдда бўлсин дийдор кўриш кун,
Ёдда бўлсин хаммаси бутун.
Ёзиб туринг менга хат-хабар,
Тилайман бахт ва соғлиқ, зафар».
Олимжоннинг қалби дерди ёз.
У қўлига олади қоғоз...
«Хотирамдан чиқмас ўша он,
Коп-кора тун, хавфли жанг, майдон,
Сизни топиб кўтарганимда,
Ярангизни боғлаганимда,
Сизни яна сафда кўрмоқни,
Ёвни енгиб бирга юрмоқни,
Орзу қилдим ва дил ҳам туғён
Қилиб, шуни этганди баён:
«Қутқазганинг бўлғуси ёринг,
Саодатинг, умринг, баҳоринг.
Шунинг учун сизни қалбимда
Қайда бўлмай худди олдимда,

Кўрган каби юардим хар он,
Учрашувни қилардим армон».

Уруш тугаб бир хордик куни,
Чикдим Болтик киргоқларига.
Зангор сувнинг ўйноқларига,
Кўз югуртдим, денгиз тўлкини –
Киргоқларга ўзин урарди.
Олимжон ва Людмила шу он,
Тикилишиб денгизга томон,
Қўл ушлашиб бахтли турарди.

1945 – 1947.

ЮРАКДАГИ ЎҚ

Д о с т о н

Мен бир куни қадим шаҳримиз
Самарқандга бордим иш билан.
Тўқнаш келиб менга бир турист,
Қараб қолди сал ташвиш билан.
Елкасида фотоаппарат,
Ёрилганди офтобда лаби.
Борар эди тўрт ёнга қараб,
Бир нарсасин йўқотган каби.
Аппаратни олди елкадан.
Қўлларида тутгандай бомба,
Тисарилиб, салкин йўлкадан
Объективни тўғрилар менга.
Ким билади, ким у, қаердан?
Французми, немисми, чехми?

Ловулларми кўзи меҳрдан,
Ё кўзини тўлдирган кекми?
Балки мени нишонга олган
Ўша ёвдир, ўша тевтондир,
«Отганимда йикилувди» деб
Лабин тишлаб, энди хайрондир.
Мен тирикман,
Ватан давронин
Бир аскари, оддий пахтакор.
Осон эмас аскарнинг қонин
Ерга тўкмоқ, уни этмоқ хор!
Ер тиламас аскар қонини,
Ер ардоқлар инсон меҳнатин,
Бахтга атаб ҳар бўстонини,
Сўзлар инсон кадру қимматин,
Сўзлар ўтган умр баҳорин
Ва номаълум жангчи губорин...

Ҳеч ким билмас дилим ярасин,
Ўқдан қолган жисмим порасин.
Пахталарга сув тараб тунда,
Ёнбошлайман шинам шийпонда.
Кўзим қўқда,
Олис учқунда,
Ер йўллоши сузар осмонда.
Ғойиб бўлар самовий меҳмон,
Юлдузларнинг киприги тинмас,
Қалқиб кетар қалбим ногаҳон,
Кўкни кезиб чиқар у бирпас.

Тун — қароқчи йўллоши дерлар,
Чегарада изғир балки ёв,

Балки тунда миллионерлар
Жосусларга тайёрлар «сийлов».
«У-2»нинг янги калхатин
Учирмоқни истар у кўкка,
Ўзгаларнинг сокин сархадин
Тутмоқ бўлар балки у тўпга.
Чўлда ётсам,
Устимдан учган
Юлдуз эмас,
Бўлар гўё ёв.
Олис уфқни қизиллик кучган,
Ёнғинлардан олгандай олов.
Қуёш нега ерга бош қўйса,
Этаклари кизил кон бўлар?
Одамзоднинг қони тўкилса,
Балки, қондан, у алвон бўлар?!
Ўқиб кўринг газеталарни,
Приёмниклар қулоғин буранг,
Кезиб чиқинг кенг китъаларни,
Куррамизда борар ҳар кун жанг.
Биров излар тунда бошпана,
Биров ишсиз тентирар кунда.
Биров сурар ёт элга кема,
Кўлда тутиб болта ва кунда.
Радарларнинг қулоғи дингдир,
Сезиб турар ер калбин посбон, —
Тунлар бедор,
Гард кўрмасин дер,
Азиз еру мусаффо осмон.

Гард қўнмаган осмон йўлидай
Жилоланур чўлда бўстоним, —

Пахталари олтин кўлидай
Қайнаб тошган Ўзбекистоним,
Посбоним деб менга боққандай,
Чўл эслатар олдги маррани,
Ширин татир бу тупрок қанддай,
Унутама бирдан ярани.
Қўшиқ йўлдош,
Меҳнат қанотим,
Ер очаман,
Чигит ташлайман.
Гул ишқида ўтар ҳаётим,
Гуллар экиб қўшиқ бошлайман.
Бошоқларим олтин рангида,
Пахталарим порлаган юлдуз.
Қушлар сайрар дил оҳангида,
Ер ясанар кеча ва кундуз,
Лекин бўлиқ бошоқлар аро
Учрагандай захарли индов,
Қирқ биринчи йилдаги каби
Ҳаёлимда жонланади ёв.
Тариллатиб автоматини
Кўл чўзгандай бўлар бошоққа,
Бузиб олам ҳаловатини,
Елка тирар гўё кўндоққа.
Гўё шинель кияман яна,
Шуни эслар тандаги яра.
Юрагимга бир ўк кўмилган,
Кўпни эса ўк кўмган ерга,

Дилим ҳориб,
Кўзим юмилган,
Чўмиламан бемажол терга.

Яраланган юрак беором,
Дарё бўлиб тошиб боради,
Ярасига сўрар интиком,
Ўқ азоби ошиб боради.
Кўйиб берсам ўтга айланар,
Канот бўлар ракеталарга,
Кўйиб берсам кўкни айланар,
Ёпирилар сўнг қитъаларга.
Яшин бўлиб ёв ошёнени
Этмок бўлар у тилка-пора,
Байроқ қилиб ёнган конини,
Кўзин юммас у эски яра.

Неча йилки, ёв доғи танда,
Кўнмиш у доғ Одер ёнида.
Қил учидай ўк яшар менда,
Омон қолган солдат конида.
Шифохона йўлларим кўрдим,
Қиймаланган этларим гувоҳ.
Қанча жаррок кўлларин кўрдим,
Чўчир, тушса танимга нигоҳ.
Қисмат экан, мудрайди ҳамон
Дил пардасин остида у ўк.
Баъзан қийнар кириб унга жон,
Шундай чоғда ҳаловатим йўқ.
Пайдо бўлар кўз олдимда жанг,
Пайдо бўлар қуролдош дўстлар.
Кимдир қалқир,
Йўл босар аранг,
Кўксин ушлаб,
Юришни сустлар...
Майсалар қон юрган йўлида,

Сўз айтмоқчи, лекин йўқ саси,
Автомати титрар кўлида,
Автоматда қолган нафаси.
Менга боқар,
Кўлин чўзади,
Кўлим чўзсам,
Ерга қўяр бош.
Кўнғир сочи беҳол тўзади,
Совир кейин кўзларида ёш...
Жангчи қолар ролга бўйида,
Узоқлардан кўринар қабри.
Яшар у мард дўстлар ўйида,
Метин экан одамнинг сабри...
Шундай яна бир алп куролдош
Сой бўйида қўйди ерга бош,
Рассом бўлсам суратин бир-бир
Самовотна чизар эдим мен,
Куррамизнинг ҳамма еридан
Кўринишни истар эдим мен.
Уни кўриб титрасин дердим
Ўйи қалта ҳар бир урушқоқ,
Уни кўриб ўзига келсин
Тинчлик ёви, деярдим,
Йигирма йил,
Бир йигит ёши,
Қанча она кўзида ёши,
Йўқлар ҳамон бўталоғини,
Ёнар топмай гард-тупроғини.
Мардлар ухлар Европа бўйлаб,
Тепаликлар ҳар бир юртда бор,
Қабр тошлари бир нима сўйлаб,
Зиёратга доим умидвор.

Лабин тишлаб, қўлтиктаёққа
Суянганни кўрсам гоҳида,
Жанг йиллари турар оёққа
Гижирлаган таёқ оҳида.
Чандиқ кўрсам биров юзида,
Юзимдаги ўқ доғи дейман.
Губор кўрсам биров кўзида,
Шаҳидларнинг тупроғи дейман.
Қадам қўйсам, шивирлайди ер,
Сўрагандай: — дўстларинг қани?
Нега қайтмас кучоғимга шеър,
Мен эмасми улар Ватани?
Ватан, гўзал бўлдинг бунчалар,
Боғларингда гуллар гунчалар.
Етим-есир, йўл пойлаган ёр
Кўришарми бу боғда дийдор?
Дийдор доғи ҳаммадан ёмон,
Дийдор десам, юрагим ёнар,
Дийдор десам, кулочларини
Ёзиб менга чопар оналар.
Дийдор десам, бўғалоқсимон
Ўксиб қанча фарзандлар келур.
Дийдор десам, тепамда осмон
Козон бўлиб бошга ёпилур.
Кўзим олди бўлар зим-зиё,
Дилдаги ўқ жонланар ҳадеб,
Ич-ичимда кўтариб ғавғо,
Ништар урар сени ейман, деб.
Қош устига уюлар тугун,
Чуқур нафас оламан шу дам,
Соф ҳавони шимаман секин,
Ва ювилар дилдан булут-ғам.

Шувда бирдан уйғонар боғлар,
Кўзларимни тўлдирад баҳор.
Салом йўллар савлатли тоғлар,
Омон бўл дер гуллаган диёр.
Эл деб жангда ҳалок бўлганлар
Хотирасин йўқлайди Ватан,
Ўзга элда хоки қолганлар
Ҳурматига гул ёзар чаман.
Кошки эди йўл яқин бўлса,
Гул қўйилса ҳар бир қабрга.
Қариндошлар йиғилиб келса,
Дўстлар келса тонг билан бирга.

Йигирма йил...

Тинчлик замони...

Лекин тинмас уруш қозони.
Россияда шатта еганлар
Қон тўкмоқда бугун Конгода,
Бир вақтлар уруш деганлар
Кўринмоқда яна жанггоҳда.
Хотиржаммас ҳатто Мирзачўл,
Мен гулистон яратган диёр.
Туташади, бунда қанча йўл,
Йўлларида ҳар кун одам бор.
Совхозимда кутилар меҳмон,
Келиб турар жумлаи жаҳон.
Ҳаммалари мени дехқон дер,
Чўлдан чўлни қувган полвон дер.
Баъзилари хушлаб кўришар,
Баъзилари лаб тишлаб қарар.
Қўлларимни ушлаб кўришар,
Кўзларимга синчиклаб қарар.

Менинг касбим ерга дон ташлаш,
Истагим бор: бу ер, бу олам
Бўлмасин ҳеч жангда хомталаш,
Дон кўкартсин унда ҳам одам.
Кўк гумбазин остида ухлар,
Ёстикдошим, азиз ўғилчам.

Юрак эса докторни йўқлар,
Жонлангандай яна у ярам.
Демак уруш унутилмаган,
Мумкин эмас уни унутмоқ!
Агар кимдир уни унутса,
Истар эркин тупроққа урмоқ!
Ухлар менинг арзандам Баҳор,
Бувасидан айрилган гўзал,
Бувасининг орденлари бор,
Сапёр эди...
Лекин у бир гал
Мина излаб адашди жангда,
Хазонрезгига қўйганди оёк,
Ўрмон дод деб ваҳший оҳангда,
Тупроқ сочиб йиғлади тупроқ...
Қўшин ўтди сапёр йўлидан,
Номи қолди қисмда мангу.
Қўғирчоқлар олиб келолмас
Неварасин кўриш учун у.
Ўша мина ишлаган завод
Ракетага қўл чўзар бугун,
Бир вақтлар ўк сочган жаллод
Янги жангга йўл излар бугун.
Мен бу чўлда ошиқман гулга,
Дастёримдир доимо баҳор,

Баҳор ишқи тугиб кўнгилга,
Дўстлар аро эътиборим бор,
Булоқ очдим чўлда бетиним...
«Оби-ҳаёт» атадим отин.
Чечакларни яшнатсин дедим,
Қушлар сайраб, ёзсин қанотин.
Мен очганда булоқ кўзини,
Ёвлар очар тўплар кўзини.
Дўстлар, дилда туйиб кўринглар
Собиқ жангчи айтган сўзини.
Ёлғон бўлса қайтиб оламан,
Қани энди у ёлғон бўлса,
Қурилмоқда ҳарбий базалар,
Қалбим сезар ер ғувулласа...

Танда қолган ўқ изисимон,
Бир воқса ёдимда ҳамон:
Жанг даштида,
Ер қанотида
Катталиги гугурт қутидай
Бир қиз расми учиб юрипти,
Талпинади юрак ўтидай...
Варак каби ағдарилади,
Интилади ёнбағирларга,
Шоҳ учида туриб қолади
Маъюс боқиб олис қирларга.
Пайпаслайди тепаликларни,
Кимнинг қабрин излайди тентиб?
Қараб чиқар сўнг жарликларни,
Қайтар ундан яна энтикиб.
Кимни излар,
Излагани ким?

У сўроқлар,
Олам эса жим...
Сурат келиб кўнди бошимга,
Қараб қолди бирпас қошимга.
Қора, қалин қора қошим ёқдим,
Ё севганин излаб боқдим?
Шинелимнинг қум босган енгин
Қоқиб, кейин артдим расмни.
Билмасам-да, унинг кимлигин,
Ёшаргандай сездим ўзимни.
Тўлагина жувон. Эгнида
Енги қалта қора хонатлас,
Кўз қирида титрарди гина...
Қараб қолдим суратга бирпас.
Аён эди кулиб тургани,
Хатто қалбин уриб тургани,
Қошларида салгина ҳасл,
Шундай эди у соҳибжамол.
Шамол билан учмоқчи бўлди.
Типирчилаб қочмоқчи бўлди,
Манзилига боқдим: Наманган...
Бошқа сўз йўк...
Аслида ким экан?
Жанг сурони бошланди яна,
Ловулларди ажал оташи.
У суратни қўйдим кўксимга,
Кўз олдимдан кетмас қараши.
Севганини сўроқлагандай,
Ёрин топмай чеккандай фарёд,
Сўнг хўрсиниб йироқлагандай
Ҳаёлимда қолди умрбод.
Омон бўлсам, элга қайтганда

Наманганга бормоқчи бўлдим.
Ёрин кутган қизни топганда,
Лочишни ҳам кўрмоқчи бўлдим.
Ким юборган севиб жонидан,
Тушиб қолди кимнинг ёнидан?
Хордиқдами,
Жангда бўзларми?
Милтиқ тутиб ёвни кўзларми?
Қахрамонми?
Мохир мерганми?
Ё Ватан деб жонин берганми?
Юрагимни қийнар шу савол,
Қизни топсам, айтар аҳтимол.
Элга қайтдим,
Машраб юртини
Кўрмаганман,
Сўроқлаб бордим.
Қишлоқларни кезиб,
Кўплардан
Расм эгасин сўраб ёлвордим.
Кўлдан-кўлга ўтди у сурат,
Нигоҳларга чўкди сукунат.
Расм эгасин топмай сарсонман,
Кўнгил хафа, бесаранжомман.
Қайтмоқ бўлдим келган йўлимга,
Қайнок қалбли Мирзачўлимга.
Чўл четида,
Норин бўйида
Савлат тўкиб турар бир шийпон,
Сув ёнида,
Салқин сўрида
Олай дедим озгина ором.

Менга ўхшаш оксок, котма чол
Салом бериб, ёзди дастурхон.
Сўнгра ўлтириб, сўради аҳвол;
«Қариндошлар бормиди, меҳмон?»

Мен кўксимдан суратни олиб
Танийсизми, деб бердим савол,
У суратни олди-ю, бирдан
Лабин тишлаб, қалқиди беҳол...
Ўзин зўрға тутиб сўради:
— Ўғлим, буни қайдан олдингиз?
Бу келиним... (лаби титради).
Куйган дилга олов солдингиз...
Абдурахмон-тўқлимнинг оти,
Мана унинг сурати, меҳмон.
Айтинг, қайда менинг қанотим,
Болагинам...
Қаерда қурбон...
Боқар тўрдан — рамкадан жиддий
Командирим, чолнинг дилбанди.
Мени кўриб шу маҳал худди
Пахтазордан чиқиб келганди.
Абдурахмон! — қичқирдим бирдан,
Воқиф бўлдим мен энди сирдан.
Яна ярам сездирди ўзин,
Ўқ теккандай тутдим кўксимни,
Туман кучди яна дил кўзин,
Кул босибди шунда тусимни.
— Нима бўлди, ўғлим, айта қол,
Отагинанг бўлсин қурбонинг,
Чойдан ҳўпла. — Сўрар кекса чол, —
Қийналарми сенинг хам жонинг?

Чолга ёзгин хотирангни, дил,
Чолга айтгин кўрганингни, кўз,
Чолга сўзла билганингни, тил,
Рухсат сўрар хотирага сўз.
Ота тингланг, тингланг, ўкувчим,
Кўрганимни сўзламоқ бурчим...
Сўнгни марта Абдурахмонни
Кўрган эдим ўтли кирфокда.
Салом бериб ўтди ёнимдан,
Бирга бўлар у қийин чоғда.
Ўрта бўйли, котма, буюдой ранг,
Чап юзида бор чандик изи,
Шарпа сезса, якинлашса жанг,
Лабин қимтир, кисилар кўзи.
Шу зайлда кўрдим сўнгни бор:
— Йигитлар! — дер комбат —
 хамшаҳар, —
Ёв хужумин эхтимоли бор,
Келди ҳозир штабдан хабар.
Оғир тўплар ўкириб қолди,
Осмон бўйлаб олов кўзғолди...
Пайдо бўлди душман танклари,
Кафтдай чўлда ўрмалаб.
Ажал пуркар ўт хартумлари,
Ўқ ҳавони кесар пармалаб.
Ёв сурмоқчи бизни кирфокдан,
Тепамизга ёғилар оташ,
Кўтарилар фонтан тупроқдан,
Ҳамма нарса учар аралаш.
Ёнбағирдан кўчган ғулувлар
Мовий Висла нидосимасми?

Поляк халқи озодлик кутар,
Мадад учун мардлар келмасми?
Келди, келди...
Қаттик жанг борар,
Абдурахмон қисми ҳам жангда,
Танклар гугурт кутидай ёнар,
Фашистларни ўраб аланга.
Рота жангда,
Батальон жангда,
Жангда комбат Абдурахмон ҳам,
Окопларда, жарлик, ялангда
Жанг борарди, оғир эди дам.
Душман тўпи, минамётлари
Ўтга тутар ҳамон қирғокни,
Бомба ташлар ёв калхатлари,
Ховуз-ховуз юлқир тупрокни.
Бадбўй тутун сизиб юради,
Хар кадам ер тортар эди ох.
Бунда оташ ҳукм суради,
Қирғок бўлди энг оғир жанггоҳ.
Ўқ еб қўйган душман танкларин
Портлар эди ўқи ичидан,
Қанчаси ер тишлади бунда,
Ажралди ёв катта кучидан.

Абдурахмон даврада хушхол,
Жангчилардан сўрайди аҳвол,
Туртиб менинг елкамни, кулар:
— Гвардия, ишлар қалай? — дер.
— Қалай эмас — олтин, ҳамшахар!
— Ундок бўлса, тамакингдан бер.

Тамакини шошилмай ўрар,
Сўнг кўндирар аста лабига.
Кимдир унга чакмоқ ўт тутар,
Қараб қолар дўст оловига.
Қоғоз учи бир ёниб-сўнди,
Бурксир аста тамаки-тутун.
Қандай вазмин синовни энди
Келтираркин тугамаган кун?
Пинхон эди дарди, қувончи,
Шерикларин бир-бир кузатар,
Ёнбошида мудраган жангчи
Погонини аста тузатар.
Алоқачи чақирди уни,
Биз ҳужумга ўтдик шу кун...
Тепаликда қаттиқ жанг бўлди,
Ёриб кирдик ёв ўртасига,
Боскинчининг холи танг бўлди,
Қочиб қолди у эртасига.
Лекин шунда йўқотдим элдош
Абдурахмон командиримни,
Ўксиб-ўксиб тўқдим аччиқ ёш,
Ўк тешгандай ҳамма еримни...
Ичим ёниб, қурирди томоқ,
Қор қилмасди селоб ёмғир хам.
Тўкиларди шовуллаб япроқ,
Дарахтлар хам тутарди мотам.
Сув бўйига уни қўйдилар,
Юз чоғлик мард қолди қирғоқда...
Тахтачага номин ўйдилар,
Ўзбек хоки қолди тупроқда.
Кекса поляк: — бу азиз жой, — дер,
Таъзим қилсин келса ҳар одам.

Эрк элига муқаддас у ер,
Таъзим қилса арзир кенг олам.

Пик-пик йиғи овози келди,
Кекса поляк йиғларми дедим,
Хаёлларим жанг аро елиб,
Хотирага берилган эдим.
Кўзим очдим, йиғлар эди чол,
Абдурахмон ўғлини эслаб,
Солдат қонин унутмоқ маҳол,
Абгор ота бош эгди бўзлаб.
Белбоғини ечиб белидан,
Сўнг хўрсиниб артди юзини.
Олисдадир ўғли элидан,
Эслар хар дам унинг ўзини:
— Ота, менга бир нима бўлса,
Хафа қилманг келинингизни,
Кўзи ёриб, ўғил туғилса,
Алишер деб қўйилсин исми.
Навоийдек мухтарам бўлсин
Элга қилган хизмати билан,
Олим бўлсин, толеи кулсин,
Умр кўрсин ҳурмати билан.
— Омон борми набира, келин?
— Она-бола боғлашиб белин,
Бўзга кетган қўриқ очгани,
Эл хизмати шу экан, ўғлим.
Ота сўзин унутмадилар,
Келиб турар келиним, тўқлим.
Мен — чол қолиб, ўлди арслоним,
Эсиз кетди...
Қийналар жоним.

Ота истар ўғил дийдорин,
Келин излар севимли ёрин.
Мен эсам-чи, қалбимдаги ўқ
Заҳрин тортиб, халоватим йўқ.

Самарқандда нотаниш турист
Объективни тўғрилаганда,
Шунинг учун қалбим этди жиз,
Эски оғриқ кўзгалди танда.
Тикка боқдим унинг кўзига,
Кўзларимга боқа олмади,
Аппаратин тугмачасини
«Чирк» эттириб боса олмади.
Бомбавознинг жез тугмасию,
Милтиқларнинг тепкиларин ҳам
Худди шундай тутиб қолинса
Чорак аср бундан муқаддам,
Яшамасди юракларда йўқ,
Туғилмасди беадад алам.
Ёдга келди шунда тушлари
Юлдузларни ўйнатган осмон,
Ёдга келди узоқда қолган
Командирим — ёш Абдурахмон.
Шунда юрак дардин соз бўлиб,
Куйга солди ушбу дostonни.
Қўшиқларим нурдай ёйилиб,
Кезсин энди бутун жаҳонни.

1965.

Баллада

ХОТИРА

«Уруш Қаҳрамони» Жўраҳон Усмонов хотирасига.
(«Бизни доимо эслайдилар. Юз йилдан кейин ҳам... —
хайкирди Усмонов». («Уруш йўлларида» китобидан. 1971).

«Эслайдилар бизни доимо» —
Алп бағрида янгради наъра.
Чакмок чакиб ундан дуд само,
Қалкиб кетди ўт сочган марра.
Уни тинглаб замину замон
Излар эди малҳам дардига,
Кўз тикканди дарё бўлиб қон
Сохилдаги ўн фарзандига.
Ўтолмади бошқа йигитлар,
Тўлқинларни қоплади олов.
Авжга чиқиб уру йикитлар,
Талвасада ўт сочарди ёв.
Ёв тўдасин шамшир дамидай,
Ёриб ўтган ўн марди майдон.
Окоп қазиб жойидан жилмай,
Фашистларга келтирар кирон.
Душман эса мўру малахдай,
Ютаман деб ёпириларди.
Ўн мард эса ҳамжихат бирдай,
Жойларида маҳкам турарди.
Қуёш чиқиб ботгунга қадар,
Кўтарилди душман неча бор.
Дуч келгандай тоққа ҳар сафар.
Ортга қайтиб бўлди шармисор.

Ўн азамат соҳилда ёлғиз,
Шериклари ўтолмас сувдан.
Ўқ-дори ҳам тугамокда тез,
Дарак йўқдир ором, уйкудан,
Кечаси ҳам оташ олдида,
Ёв ҳамласин қайтармоқ зарур.
Ҳоригандай қалқийди дийда,
Қорин ғувлаб, томоқ ҳам қурир.
Дўстлар қайда, нега Сож дарё,
Елкасида олиб ўтолмас,
Қоронғудай кўринди дунё,
Толиб колди, ўн жангчи толмас,
Ўт сочару, ўйлар Жўрахон,
Қачонгача давом этар бу.
Тишламоққа йўқдир бурда нон,
Юрак ёнар, кани култум сув,
Душман эса қорнин тўйғазиб,
Бало-қазо каби кўзғалар.
Ўн азамат қалбида ғазаб,
Эл дарди-чун ёвдан ўч олар,
Турмоқ керак, чидамоқ даркор,
Бўронларни қайтарар чидам.
Элга берган қасамёди бор,
Ҳеч ким қўймас ортига кадам.
Ўқлар тугаб колди гранат,
Яраланди қўлдан Жўрахон.
Зафарга ёр ҳар дам жасорат,
Окопидан кўзғалди шу он.
Бўри каби олдида турган,
Ўк узмади унга душмани,
Асир тушар дея ўйлаган,
Жўрахонни, қўли ярани.

Ёвга яқин бориб Жўрахон
Соғ кўлини баланд кўтарди.
Ёв ичида кўтариб тўзон,
Ўтхонасин янчиб кўпорди.
Лип этдию, ғойиб бўлди у,
Шерикларин ёнига келди,
Бўртган юзин, намиққан сочиш,
Силаб, салкин шаббода елди.
Лекин шу вақт ўзин ўнглаб ёв,
Ўн азамат томон югурди,
Бу сўнгги жанг бўлди беаёв,
Ёв тўдаси оташ уфурди,
Ахвол офир, ажал ком очар,
Газетани йиртди Жўрахон.
Ўн азамат номини ёзар,
«Ўлсак, бу ном колар» дер шу он,
Газетани кўйди окопга,
«Қани дўстлар, жангга!» деди у.
Қуролларни келтириб тобга,
Ёвга қарши бўлди рўбарў,
Учди ёвга қолган сўнгги ўқ,
Иргитилди сўнгги гранат.
Бундан кейин... бошқа илож йўқ.
Ўлим колар олдинда фақат...
Кўтарилди жангда йигитлар.
Алаф каби ўрилди душман.
Жанг майдонин қоплади ўтлар,
Талвасага тушди ёв бирдан,
Дўстлар келди ёрдамга, жангга,
Дарё кечиб шошилди улар.
Ўн азамат ўтиб олдинга,
Энди ўзи душманини қувлар,

Шивирлади кузги япроқлар,
Хомуш қолди ўт ёнган қирғоқ
Лолалардай қизарган тупроқ,
Мардлар пойин ўпарди шу чок,
Дарё жўшиб бешик елкасин,
Қайиқ айлар баҳодирларга,
Ўққа тутиб душман тўдасин,
Мардлар шошар янги қирларга.
Қирлар ошиб, ўрмонлар ошиб,
Мардлар борар ғалаба тёмон.
Сож дарёси оқади шошиб,
Қўшиғида қолар Жўрахон,
Уруш тугаб она юртига
Сож орқали қайтар Жўрахон,
Ундан ўтган жанглар ўтига,
Хаёл бериб ўтади шу он.
Уруш ўтди, боқий оламдан,
Жўрахон ҳам ўтди бир куни,
Эл ажратмас уни кўксидан,
Мумкин эмас унутмоқ уни.
Элда қолди у марддан нидо,
Жасоратли қалбдан кўчган ун.
Мангу мардлик бўлиб учган ун, —
«Эслайдилар бизни доимо!»

1972.

СЎНГГИ ГРАНАТА

*Уруш Қаҳрамонлари
Неъматжон Ҳакимов ва
Виктор Ершов хотирасига*

Портлашга бораман hozир онажон,
Кўксимга боғлоғлиқ сўнгги гранат.
Бил ўғлинг нимага қодир онажон,
Портлашга бораман, йиғлама фақат.
Оқопда мен қолдим, ҳам дўстим Виктор,
Бошқалар қонидан кизарди замин,
Иккимиз турибмиз бирга сўнгги бор,
Портлаймиз ўчириб душманнинг дамин.
Портламок осонмас йигирма ёшда,
Қалбимда барг ёзган орзуларим бор.
Юрагим севгидан ёнар оташда,
Бахтимга истайман абадий баҳор.
Нақадар севаман Андижонимни,
Мен турган соҳил ҳам азиздир менга.
Лекин мен авайлаб ундан жонимни,
Чекинсам қолади дейман у кимга.
Атрофга қарайман дарё елпиниб,
Азиз Украина тур ўғлим, дейди.
Жонсарак еллари менга талпиниб,
Ёвни даф этишга юр ўғлим, дейди.
Булутлар ортида қолган қуёши,
Тунлари ойқиз ҳам кўрсатмас дийдор.
Қаерда бу юртнинг кексаю ёши,
Буғдойзор қирларда нега йўқ баҳор.
Қаерда шўх қулган қувноқ чехралар,
Қаерда қолган у тиниқ булоқлар.

Қани у боғларда унган гунчалар,
Қани у ойни лол этган яноқлар!
Шивирлар она Ер: — Бари шу ерда,
Кенг бағрим охидан ҳаммаси оггоҳ.
Қўллари қуролда, ўтли шамширда,
Энди ўз уйларин айлаган жанггоҳ.
Ўрмонлар шовуллар, боқ болагинам,
Сукунат бир хаёл унинг бағрида.
Кимларга паноҳу, кимга жаҳаннам,
Бир олам қасос бор унинг қаҳрида.
Дарёдан муз кўчиб, унинг остидан
Ёвдан ўч олишга чиқар қасоскор.
Мардларим йўл босиб душман қаслидан,
Тунларни жанггоҳда ўтказар бедор.
Сен билан Виктор ҳам — икки фарзандим,
Ёнган юрагимга излайсиз малҳам.
Ўртаниб йиғлайман сизга дилбандим,
Чунки сиз йўқликка қўясиз қадам,
Айт бизлар кам ахир қайси бир марддан?
Ёв келса жим турар қайси бир одам,
Халос айламасми ўзини дарддан?
О, замин, муштипар, фарзандим десанг,
Нега мен бормаин оташ оловга.
Қутқаз деб йўлимга ёниб термилсанг,
Қонимни бўямай нега яловга.
Бир марта туғилар онадан инсон,
Ва битта бўлғуси онаизори.
Жанггоҳда Ватанни дедим онажон,
Йўқ экан усиз бахт, она дийдори.
Шунингчун сохилда ёлғиз турибман,
Ёнимда ҳамлага Виктор ҳам тайёр.
Зирхли аждаҳосин сурмоқда душман,

Қўлларда биттадан граната бор.
Бунда биз жангчи ҳам, бошлик ҳам — икков,
Балки жанг тақдири ҳал бўлар шунда.
Биз — икков, қаршида зирҳли икки ёв,
Қани ким зўр чиқар чанг солиб бунда.
Гулдирар моторлар, фижирлар занжир,
Тўпларнинг оташи излайди бизни.
«Тигри»дан ўт сочиб, юлқиб ўру кир,
Ҳал қилмоқчи бўлар тақдиримизни.
Осонмас жангчининг қонини тўқмоқ,
Шафақ ёлқинида кизиллиги бор.
Осонмас жангчининг қаддини букмоқ,
Муқаддас йўлида олам мадалқор.
Жангчининг қонидан ранг олар алвон,
Жангчининг азмидан нурли истиқбол.
Жангчининг меҳридан унар ерда дон,
Жангчининг қаҳридан ёв топар завол.
Шунингчун ҳамлага тайёрмиз бу дам,
Онажон, зафарим ўрнимга ёдгор.
Ўзни танқ остига ташлаймиз шахдам,
У ёғи сизга... сўнг йиғламанг зинҳор.
Югурган ёв «тигри» тўхтади бирдан,
Гугуртдек ёндирди портлаш учқуни.
Филдирак ажралиб офир занжирдан,
Бурқсирди ичидан бадбўй тутини.
Она ер портлаган икки мардига
Абадий шон истаб, тутарди мотам.
Кўк ҳамдард бўлгандай унинг дардига,
Сел бўлиб ёмғирин қуярди шу дам.
Соҳилга бош қўйиб икки мард ётар,
Жингалак сочларин силар эди ел,
Булутлар тарқалиб, ошноқ тонг отар,

Мардларга мангулик тилар эди эл.
Сохилда хилпирар ўқ теккан алвон,
Икки мард кўлида тутган у ялов.
Шошилиб кўчини ортиб ғарб томон
Жонини ховучлаб қочар эди ёв.
Икки мард кирғокда абадий қолар,
Хайкалдир хаётга улар тўккан қон.
Уларнинг қалбидан ер нафас олар,
Ундай шерлар ўлмас элда ҳеч қачон.
Қирғокда турибман, шивирлаб шамол,
Тўлқинлар мавжидан иргитар инжу,
Икки мард йўлида чарх уриб хаёл,
Янграйди оламда бир нидо мангу:
Портлашга бораман ҳозир онажон,
Кўксимга боғловлиқ сўнгги гранат.
Бил, ўғлинг нимага кодир онажон,
Портлашга бораман, йиғлама фақат!

1975.

Т а р ж и м а л а р

Абулқосим ФИРДАВСИЙ

«ШОҲНОМА» ДАН

д о с т о н

Кайхусрав кўшига келгани замон,
Огоҳ бўлди унинг ишидан жаҳон,
Тахтига ўтирди келиб шаҳаншоҳ,
Бошида яркирар хусравий кулоҳ.
Жаҳонда адолат, ҳақ барпо қилди,
Ҳақсизлик томирин заминдан юлди,
Насиб эди унга зебу озодлик,
Худованди тожу ва шаҳзодалик.
Жаҳонда орзуманд шаҳриёр эрди,
Шухрати таркалган улугвор эрди,
Жаҳонда йўқ эрди, унга ҳеч бир зот,
Тобе бўлмай четда кечирса ҳаёт.
Қаср вайрон бўлса айлади обод,
Этди ғамгинларни аламдан озод,
Баҳор булутидан куйди ёмғир-нам,
Кўчди ер юзидан ғам занги алам.
Ер бўлди биҳиштдай ораста, гўзал,
Адолат инъомдан зар кучди тугал,
Тўлди яхшилигу тинчликка жаҳон,
Боғланди девларким нияти ёмон.
Не машҳур зотлардан, не улуслардан,
Элчилар келдилар кўп олислардан,
Даштда кўринганда кўшин қораси,
Янгради ноғора кучли наъраси.

Зол кишиларини олдинга бошлар,
Бинафша туғ филтса ортида яшнар,
Шохнинг қуловига етди бир хабар,
Келар эмиш Рустам, у эзгупарвар.
Лашкар бирданига жойдан кўзгалди,
Кутиб олмок учун дархол йўл олди,
Шох дили муждадан бўлди шодмон,
Хабарчига деди: «Бўл доим омон!».
У эрур отамнинг қудрат — мадори,
Ундадир жаҳонда хунарнинг бори.

РУХ ЎТАР

Каранг, йўлдан аста юриб рух ўтар,
Оташларда ёнган ғам, андух ўтар.
Мадори йўк, танида ўк урушдан,
Чандиқ қийнаб, дилдан ох-у ух ўтар,
Сархисобдир ўтли йўллар умрига,
Бўронларни енгган бир мажрух ўтар,
Қўлда хасса, озгин танда жанг касри,
У жанггоҳдан келтирган шукух ўтар.
Эл тинчлиги, хаёт кўрки нур бўлиб,
Хаёлидан у кучган ёғду ўтар.
Сайёд чиқса, ўт чакнаса тоғларда,
Сардорини йўкотган оху ўтар.
Рўё бўлиб уйга қайтмаган мардлар,
Нотинч оламдан гурух-гурух ўтар.
Эрк машъали сўниш билмас заминда,
У элларга бонг уриб сулух ўтар.
Каранг, йўлдан аста юриб рух ўтар,
Бўронларни енгган бир мажрух ўтар.

1995.

ҒАЗАЛ

У шўх ким айт, лутфи меҳри дoston у,
Бошдан-оёк жоду сеҳри дoston у,
Гул юзидан чаман бўлди базми эл,
Давра ичра сарви қадди бўстон у,
Лаъли лаби эслатур май жомини,
Ундан чархдек айланур дил, туғён у,
Дил комининг отин меҳру инъоми,
Завқи бирлан базмни айлар нодон у,
Айрилгандай гўдак дея бағридан,
Қаро бахтим бўлди қаро, тўзон у,
Хошишманд дил ойжамолин шайдоси,
Лаъли лаби жон олғучи сўзон у,
Не қиларсан Хуросондан Жижозга,
Орзунг эрса қаъбаи Туркистон у.

Умар ХАЙЁМ

РУБОИЙЛАР

Умр ўтди беҳуда, фарёд этарман,
Тотган ҳаром, нафас ҳам, ҳайхот этарман,
Билмагани ундирмоқ қаро юзим у
Этмагани қилмоқдан мен дод этарман.

* * *

Хайём, майдан маст бўлсанг, шод бўлгил,
Ой юзлиларла хурсанд ўтиргил,
Ҳамма ишнинг охири йўқликдир,
Бор экансан, йўқликни унутгил.

* * *

Май ичсанг агар, билимдон билан ич,
Ой юзли гули хандон билан ич.
Кўп ичма, берилма, этмагин ошкор,
Кам-кам ич-у, гоҳ-гоҳ, тутиб зимдан ич.

* * *

Кўркма мавжуд замон ишидан,
Неки етса йўқлик тапвишидан,
Фанимат бил бу нақд бир дамни,
Кўркма кўргулик, қайтишидан.

* * *

Менинг май косамни синдирдинг рабби,
Менга айш эшигин беркитдинг рабби,
Мен май ичсаму, сен қиласан бадмастлик,
Оғизда ҳоким, ёки сен мастми рабби.

А. С. ПУШКИН

МЎЙЛАБ

фалсафий шеър

Гусар салобатли хурсанд жилмайиб,
Жингалак мўйлабга кўзин қийшайтиб,
Панжага ўрарди муртини шу он,
Соқоли қирқилган, донишманд,
ҳаким.

Бошин чайқаб мўйлабдорга мулойим,
Чуқур нафас олиб, этарди баён:
«Гусар! Табиатда йўқ мангу нарса
Худди бир-бир ода — макталган кисса,

Каби хар подшолик, асрлар ўтар,
Вавилон девори нураб йиқилган,
Даримон-дурами кулаб йўқолган.
Хамма вақт югуриб ўтган дарёлар,
Қулоғинг ортида мўйлабинг ўрок,
Вино ром билан у мустаҳкам хар чок.
Ёшлик гўзаллигин қилар намоён,
Устара дамани кўрмаган асло.
Сурмадан хар доим қилар таманно,
Қўл ва тароқ билан тароғлик хар он.
Савлатли мўйлабин эсмайин дейсан,
Сен тунлар Свистов одаси билан.
Мўйлабни авайлаб аста ўрайсан,
Ёстикқа юз қўйиб ҳеч ухламайсан,
Ва қаттиқ тушда ҳам уни кўрасан,
Эрталаб сен яна мўйлаб қарайсан,
Узоқ, кувноқ таом пайтларида сен
Мўйсафид гусарлар даврасида сен,
Қаро-шоп мўйлабдор ботирлар ичра
Жуда шўх меҳмонсан, қизгин
дилдорсан.

Кимнинг соғлиғига бунча ичарсан,
Гўзалга мўйлаб ё, отчунми қадах!
Жангларнинг дахшатли соати келар,
Ядролар ёрилиб, тўплар гумбурлар,
Сен бўлса эгарда соқит қоласан,
Ақлга йўл бериб сурасан хаёл.
Дастлаб ушлаб азиз мўйлабни хушҳол,
Сўнг содиқ қилични қўлга оласан.
Сенда жўшқин азим куч пайдо бўлар,
Хилватда ёнингда чиройли дилбар,
Сен бўлса имода, ва қўлинг имлар,

Ширин эҳтирослар севинчидасан,
Ва гўзал дилбарнинг оғушидасан.
Хайбатли мўйлабинг қўлда буралар,
Фахрлар, эй гусар! Сен бўл хабардор,
Тез ўтиб кетгуси арда неки бор,
Жуда тез ўтмоқда соатлар хар чок,
Қип-қизил юзлар ҳам бўлар заъфарон,
Ва қора сочларга қўнар оқ хазон,
Кексалик этади мўйлабни оппок.

Тарас ШЕВЧЕНКО

ЎЙЛАРИМ, МЕНИНГ ЎЙЛАРИМ

Ўйларим менинг ўйларим,
Энг азиз қадрдонларим!
Бундай оғир дамларда сиз ҳам
Ташламангиз мени, ўйларим!
Кўк қанотли каптарларсимон,
Тўпланишиб учиб, елингиз,
Днепрнинг кенг атрофидан
Кум босган бу юртга келингиз
Ва қирғизлар билан кезингиз.
Гарчи очдир, ғарибдир булар,
Эркин, озод, юпун бўлсада...
Худоига ибодат қилар.
Ўйларим, эй, тезроқ учингиз!
Мен ҳам мунгли сўзларим билан
Болалардай сизни эркалаб,
Сизнинг билан бирга йиғлайман.

1847. Орсқ қалъаси.

ОНА

Ёш қолдим, онажоним, гул юзинг ёдимда йўк,
Бўю бастинг, коматинг, кошу кўзинг ёдимда йўк.
Кўча-кўйлардин, эшиклардин сўроклайман сени,
Онажон, шул кунгача босган изинг ёдимда йўк.

Қишлоғимда битта таниш момодан сўрдим бориб,
Сўзлашиб қабринг тоши-ла, кўзима сурдим бориб.
Хар дарахтнинг навдасига, шохига солдим қулок,
Даштларда майсаларга юзма-юз турдим бориб.

Сой десам, сой айтдиким, зилол сувим ичган эди,
Тоғ десам, умринг деди, тоғ мен билан кечган эди.
Ғўза айтдиким, матойимдан либос бичган эди,
Доя дерди, ул замон мен бирла сут ичган эди.

Дерди чашма: ул келарди бошида кўза билан
Ранжитиб эрдим оёғига кириб, дерди тикан.
Дерди чарчок: кўзларин мендан кочирган доимо,
Йиғламоқликда, булут дердики, менга ўхшаган.

Бол аччиқроқ эди унга захардан доимо,
Ҳам шариат, ҳам тариқат бошида эрди бало.
Онаизоринг ҳақида сўзласак, хуллас калом,
Дунёда эрди ғариб, бечора, ғам бирла адо.

Қишлоғимда бир улуг, юз ёшли кампир дер эди:
«Онажонинг хўб гўзал, ғунча лаби холдор эди,
Кулча юзли, зулфи занжир, комати бир навниҳол,
Мулла гар берса савол, унга ёмон озор эди».

Мен юрарман кеча-кундуз, Онажон, ёдинг билан,
Доимо дўсту ёрлар бирла мен бир жону тан.
Онажоним, то абад меҳрингни қалбимга кўмиб,
Ёдгор этгум анинг устига ашъоримни ман.

Қишлоғим ёдинг билан, онажон, менга азиз,
Нукра сой, феруза осмон, барра ўтлоғим азиз,
Хамда мактаб сахни узра дўсти ардоғим азиз,
Хар замондошим меним-чун дўсту ўртоғим азиз.

Шеър айтсам, онажонимдан келур гўё нидо,
Қишлоғим десам келур Онам хаёли доимо.
Келса дуч гар бир момо кўча-кўйларда менга,
Дерман унга: Бўл онам то ўлгунимча мутлако!

Мўмин ҚАНОАТ

СУБҲИДАМ ЧАШМАСИ

Сен субҳидам гуллар хандаси,
Булбулларнинг хушхон нафаси,
Тоғ қизларин ибоси симон,
Беғуборсан, оромбахш чунон,
Субҳидамнинг зилол чашмаси,
Бўлдинг менга нур ҳикояси,
Мавжланасан юз оханг билан,
Товланасан гулшан ранг билан,
Дарвоз қизларидай нозлисан,
Тотлисану болу, эъзозлисан,
Кел, лабингга кўяй лабимни,
Ғамдан халос айлай қалбимни,
Обихаётимсан, сипқорай,

Эзгулигинг дунёга ёяй,
Ёри ёшлигимсан, ёд этай,
Куйлаб, юртимни обод этай.

ГУЛ СОТУВЧИЛАР ПИРИ

Варзоб тоғи гуллар ери у,
Гул сотувчиларнинг пири у,
Гулшан бағри мисли бекасам,
Белдаги олмос камари ҳам,
Оқсалла ўралган бошига,
Гуллар жами чирой қошига.

Ригор БОРОДУЛИН,
Белорус халқ шоири

ЧИЛОНЗОР

НАЗАРМАТга

Экран шуълаланиб,
Чикди диктор киз,
У дилбар сўзларди, тиллари бийрон.
Сўнг об-хаводан очди-ю огиз;
— Бугун ёмғир бўлмас! —
Деб килди эълон.
О, ёмғир! Соғиндим, ёғсайди кошки,
Киз ҳам боқарди маъюс ва ночор...
Бирдан экранимда ярқ этди Тошкент
Ва оташ нафасли гўзал Чилонзор.
Бунда белорусим даҳаси бор-ку!
Зилзила кунларин эсладим дархол,

Тошкент,
Дўст-дўстига чин мадалкор-ку,
Неки лозим бўлса керагича ол.
Ишчи кучими ё цементми, тахта —
Сенгадир қалб тафтим,
Дилдаги борим.
Сен, юртим бошига иш тушган вақтда —
Хароба бўлганда жанг-да диёрим,
Белорус боласин силаб бошини,
Ота меҳри ила этгансан эъзоз.
Қўллаб овир дамда қон-қардошини,
Душмандан олгансан шиддатли қасос.
Асло унутмасман,
Дўстим Назармат,
Белорус ерида сен ичдинг касам:
«Онажон, мен сенга ўғлон ва солдат,
Ором йўк, ғанимни парчин қилмасам!»
Сен кўрдинг болалар қорачиғида
Портлаш дўзахининг машъум шуъласин...
Мен хушнуд Чилонзор меҳр иссиғида
Тишлайман эркалар шўх ашуласин.
Белорус уйлари — бахтли хонадон,
Бағри кенг ошиён, кўркам ва обод.
Бунда бир оила борки, ойнадан
Етти жуфт мурғак кўз боқишади шод!
Бу уйнинг отаси беҳад бадавлат,
Яшасин навқирон, гўзал оила,
Сенга ҳам тилайман, дўстим Назармат,
Шунча серфарзандлик... Мухаббат ила.

Русчадан Жуманиёз ЖАББОРОВ таржимаси.

САЙР ЭТИБ КҰР АЛМАТАНИ

Машинамиз тинмай югуриб,
Асфальт кўча бўйлаб алади.
Москвалик шоир дилида
Янги қўшиқ куйлаб келади.
— Энди шаҳар бошланар, — дейди,
Кўрмай туриб уйларни меҳмон,
Ён-атрофда азим тераклар,
Дейсан уни ям-яшил ўрмон,
Рўнарада қорли Олатов,
Баландликка тиклаб борамиз,
Хайрон бўлар қадрли меҳмон,
Деган каби, — қайда шахрингиз?
Шошма, дўстим, асло ошиқма,
Эрта билан яёв юриб кўр.
Оппоқ сутдай тонг оқаради,
Дарпардани четга суриб кўр.
Қучоғини кенг очиб шунда,
Алмати бўлару намоён.
Кўркам бағри унинг ажойиб,
Қарши олар сени у шодон.
Аён бўлар сенга ҳар киши,
Сақлагайсан эсда сўзларин,
Хотирлайсан кечган ҳар кунни,
Қозоқ қизин қора кўзларин.
Истар бўлсанг шодлик, кулгуни,
Дарёларнинг кумуш жилвасин.

Театрга бориб кўр, дўстим.
Ипак қиз'нинг юрак сирларин.
Юксалади кўзинг ўнгида,
Кўркам уйлар каторма-катор.
Илм-маърифат саройларида,
Таълим олар ёшлар бахтиёр.
Аён бўлар уларга олам,
Хатто куёш, юлдуз, ой сири.
Гагариндай довюрак ўктам,
Юксакларни кўзлар ҳар бири.
Улкан завод гудоги сени,
Уйғотади ҳар кун тонгги чок.
Будир завқли меҳнатнинг бонгги,
Иш бошланар ҳамма ёқда, бок.
Кузатасан эрталаб хушнуд,
Олмазорнинг елдан мавжини,
Шод боқасан шивил шохларга,
Тошар қалбдан севинч тўлқини.
Ҳар бир олма қанд каби ширин,
Тотиб кўргин тортма қўлингни,
Олмаота олмалар кони,
Мени ол, деб тўсар йўлингни.
Машинамиз елдай югуриб,
Асфальт кўча бўйлаб келади.
Москвалик шоир дилида,
Янги қўшиқ ўйлаб келади,
Ойна каби текис бу йўллар,
Шаҳрим ўхшар яшил гулбокка,
Шоирга у шодлик куй бериб,
Интилади юксалиш ёқка.

¹ Қозок халқ достони драмаси қаҳрамони Қиз Жибек.

БОБУР СУВ ИЧГАН БУЛОҚ

Кечкурун тунаш учун Қўштегирмон деган жойда тўхтади Бобур.

Пиримқул ҚОДИРОВ.

Шоҳ қирғоқда, посбон Фарход чўккиси,
Пойин кучар нотинч дарё тўлкини,
Қишлоқ мизғир, келмас Бобур уйқуси,
Дилда кезар юрти бедорлик туни.
Булоқ оқар қишлоқ Қўштегирмонда,
Муздек суви шошар Сирдарё томон,
Қайга бориб тўхтар нотинч жаҳонда,
Қайнар тинмай, нелар бағрида пинхон?
Шоҳ булоққа тенглар навкарлар холин,
Доим йўлда, чодир ичра ёнар шам.
Маизил олис, қўшин тутган қуролин,
Олдда не бор, недир тақдир, у мубхам.
Сувга боққан шоҳ берилар хаёлга,
Тошдан тошга сапчиб ўйнар шўх булоқ,
Булоқ Сирга, дарё борур Оролга,
Жонли, жонсиз неки борки, у жумбоқ.
«Нега мени тарк этмоқда Андижон,
Не савдога дучор бўлур бу бошим,
Мен шоҳману, йўқдир муқим бир макон,
Қайга элтур мени тулпор йўлдошим?!»
Олтин қадах тутди ходим май учун,
Ховучига олди булоқ сувин шоҳ,
Ташлаб унга сўнги марта у нигоҳ,
Сипқорди, сўнг йўлга отланди қўшин.

1994.

ТАЪЗИМ

Мен яқинда тоғдаги олис бир кишлоқда бўлдим.

Кишлоқ марказидаги гулзорда мангу олов ёниб турибди. Гулхан ёнида урушда халок бўлган кишлок марди-майдонларининг хотирасига мрамрдан ёдгорлик тикланган.

Соқоли кўксига тушган, ёши етмишларга борган бир мўйсафид олти-етти яшар неварасини етаклаб, ёдгорлик ёнига келди. Бобонинг ҳам, неваранинг ҳам қўлида анвойи гуллар. Улар гулларни ёдгорлик пойига қўйиб, анча вақт кўзларини гулхандан узмай, сукут сақлаб турдилар. Мен ҳам улар ёнида турдим.

Тов шамоли гулхан чўғини ўйнарди. Қария бошини гулхандан кўтарди. Мен билан кўришиб, хол-аҳвол сўраб, майдон ёнидаги булоқ бўйида савлат тўкиб турган азим чинор тагидаги сўрига бошлади.

Дастурхон ёзилди. Невара чой келтирди. Отанинг суҳбатга муштоқ эканлигини сездим. Чой асносида дарду дилимиз очилиб кетди. Ота қирк ёшида ғалаба билан уйига қайтиб келганлигини айтди. Фронтда зенитчи бўлиб, фашист калхатларини қийратган экан. Ёдгорликка гул қўйилган кун отанинг ҳам, неварасининг ҳам туғилган куни экан. Ота ўз тенгқурларидан кўп киши иккинчи жаҳон урушида халок бўлганлигини айтди. Сўнг бундай деди:

— Қани энди улар ҳаёт бўлганларида мана шу сизу биз соясида дам олиб ўтирган чинор тагида ош қилиб, етмиш йиллигимни нишонлаётган бўлар эдик.

— Бошқа тенгқурларингиз ҳам бордир, совхоз улуг ёшингизни эса олгандир, — дедим.

— Улуғ ёшимни яхши нишонладилар. Раҳмат уларга! Аммо тенгқурларим бўлганда янада бошқачарок бўларди. Бир кўрнада катта бўлган кўпгина дўстларимдан айрилганман. Улар хотирасига шу ёдгорлик тикланиб, гулхан ёниб турибди. Шунинг учун хар куни бу ерга бир марта таъзимга келаман.

1976.

ТАБАРРУК ЖАВОН

Қишлоқ кутубхонасига келдим. Икки қаватли саккиз хонадан иборат кўркем ва шинам бино. Иккинчи қаватдаги кенг хона қироатхона. Бу ерда ёшу қари китоб мухлислари экан, улар ўзлари кизиккан адабиётларни кўздан кечириш билан банд.

Бир маҳал қишлоқ ўртасидаги мангу олов ёнида кўрган ва кейин чинор остидаги сўрида танишган кекса суҳбатдошим кутубхонага кириб келди. Кўлида жумхуррият газетаси. Кутубхона мудираси ёшгина ёқимтой жувон отага пешвоз чиқиб салом берди.

— Қизим жавонга газета келтирдим. Унда учта ҳамқишлоғимизнинг номи бор. Биттаси менинг ўртоғим Абдурахмон. Брестда 1941 йил июнь тонготарида ҳалок бўлган экан. Яқинда Брест қалъасида қазилма ишлари бораётганида унинг суяги ва номи ёзилган хужжат топилибди. Шулар газетага ёзилган экан. Хабаринг бўлдими, йўқми, деб олиб келдим.

— Раҳмат ота, — жувон кўлидаги газетани олиб варақлади, сўнг тегишли жойини топиб ўқиди. Ўша жойини менга кўрсатиб деди:

— Мана қаранг, қарийб ўттиз беш йилга яқин ер остида ётган номаълум қаҳрамон ҳақида хабар. Қишлоғимиздан экан. Биз газетани мана бу табаррук жавонда, авлодларимизга тарихдан сабоқ сифатида сақлаймиз.

Ота хайрлашиб чиқиб кетди.

Табаррук жавон! Мен кутубxonанинг мутолаа зали деворига махсус ишланган жавон ҳужжатлари билан танишдим. У ерда турли тилларда ва турли йилларда чиққан газета тахламлари, муқоваланган журналлар ва китоблар дид билан тахланиб, эҳтиёт билан сақланмоқда. Табаррук жавондаги ҳар бир ҳужжат шу қишлоқдан бўлган Ватан фарзандларининг фашизмга қарши урушда кўрсатган қаҳрамонликларини хикоя қилади.

— Жавондаги ҳужжатларни ким тўплаяпти? — деб кутубхона мудирасидан сўрадим.

У иккинчи қават деразасидан ҳовлига қараб:

— Ўша табаррук отахонимиз, — деди мамнун.

1976.

М у н д а р и ж а

Беором қалам соҳиби	5
Шеърлар	9
Достонлар	182
Баллада	215
Таржималар	223
Ҳикоялар	236

НАЗАРМАТ

УМРИМ МАЗМУНИ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
Бош таҳририяти
Тошкент – 2007

Мухаррирлар: *Ш. Эргашева, У. Рахимов*
Рассом М. Самойлов
Бадий муҳаррир *М. Аъламов*
Техник муҳаррир *Р. Бобохонова*
Сахифаловчи *Т. Огай*
Мусахҳихлар: *Ю. Бизаатова, А. Зокиров*

Теришга берилди: 24.12.2006. Босишга рухсат этилди: 10.05.2007.
Бичими 70x100¹/₃₂ «Петербург» гарнитураси. Офсет босма. Шартли
босма тобоғи 9,67. Нашриёт-ҳисоб тобоғи 9,52+0,86 зарв. Адади 1000
нуса. Буюртма № 2764. Баҳоси келишилган нарҳда.

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси босмаҳонаси,
100083, Тошкент шаҳри, Буюк Турон, 41.